

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatroven
en straatrovers in Almere

A.Ph. van Wijk
A. Nieuwenhuis
N. Arts
S. Mehlbaum

Beke *reeks*

Inpakken niet nodig

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatroven
en straatrovers in Almere

A.Ph. van Wijk
A. Nieuwenhuis
N. Arts
S. Mehlbaum

Beke *reeks*

In opdracht van

Politieregio Flevoland, district Zuid

Analyses

A. Smulders (Bureau Beke)

Omslag, illustraties en vormgeving

M. Grotens

Drukwerk

GVO grafisch bedrijf b.v, Ede.

A.Ph. van Wijk, A. Nieuwenhuis, N. Arts & S. Mehlbaum

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatroven en straatrovers in Almere

ISBN 978-90-75116-50-2

Inhoud

Voorwoord	7
Samenvatting	9
1 Inleiding en vraagstelling	13
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	19
2.1 Afbakening en reikwijdte van het onderzoek	19
2.2 Methoden	19
2.2.1 Analyse politieregistratiesysteem (X-pol)	19
2.2.2 Analyse van justitiegegevens	20
2.2.3 Dossieranalyse	20
2.2.4 Observatie huisbezoeken politie	22
2.2.5 Interviews straatrovers	22
2.3 Overzicht van methoden en onderzoeksvragen	22
3 Delict- en slachtofferprofiel	25
3.1 Gebied, pleegplaats en tijd	25
3.1.1 Gebied	25
3.1.2 Pleegplaats	26
3.1.3 Maanden	26
3.1.4 Dagen	27
3.1.5 Tijdstip	28
3.2 Delictkenmerken	28
3.2.1 Type incident	28
3.2.2 Modus operandi	28
3.2.3 Wapengebruik	29
3.2.4 Delictpleging nader beschouwd	30
3.2.5 Buit	31
3.3 Verdachten	32
3.3.1 Aantal verdachten	32
3.3.2 Verplaatsen van de verdachten	32
3.3.3 Signalement van de verdachten	33
3.4 Slachtoffers	34
3.4.1 Aantal slachtoffers	34
3.4.2 Geslacht en leeftijd	34
3.4.3 Etniciteit	35
3.4.4 Verplaatsen van de slachtoffers	35
3.4.5 Letsel en doktersbehandeling	36
3.4.6 Antecedenten van de slachtoffers	36
3.4.7 Relatie dader en slachtoffer	37
3.4.8 Dwarsverbanden delict- en slachtofferprofiel	37
4 Daderprofiel	41
4.1 Deelprofiel: geregistreerde criminaliteit	41
4.1.1 Pakkans en oplossingspercentage	41

4.1.2	Leeftijd en geslacht	41
4.1.3	Etniciteit	42
4.1.4	Woongebied	43
4.1.5	First offenders en meerplegers	43
4.1.6	Delictcategorieën	44
4.1.7	Slachtofferschap	44
4.1.8	Straatroof: manier van plegen en geweld	45
4.1.9	Aantal en aard antecedenten bij Justitie	46
4.1.10	Criminele carrière	47
4.1.11	Dwarsverbanden geregistreeerde criminaliteit	47
4.2	Deelprofiel: Netwerken	48
4.2.1	Algemeen	49
4.2.2	Grote netwerken	49
4.2.3	Middelgrote netwerken	51
4.3	Deelprofiel: psychosociale achtergronden	52
4.3.1	Geslacht, leeftijd en etniciteit	52
4.3.2	Gezinssituatie	52
4.3.3	Opvoeding	53
4.3.4	Ingrijpende gebeurtenissen	53
4.3.5	Schoolperiode	54
4.3.6	Werk en financiën	55
4.3.7	Psychische stoornissen en IQ	56
4.3.8	Riskante gewoonten	56
4.3.9	Vrienden en vrijetijdsbesteding	56
4.3.10	Stressoren, motieven en delictbeleving	57
4.3.11	Dwarsverbanden psychosociale kenmerken	58
5	Interventies	61
5.1	Straatrovers in beeld bij de instanties	61
5.1.1	Context van de interventies	62
5.1.2	Interventies naar instanties	62
5.1.3	Aard van de interventies	64
5.1.4	Uitkomst van de interventies	65
5.2	Huisbezoeken door wijk- en jeugdagenten	66
5.2.1	Algemene gegevens	66
5.2.2	Vorbereiding	66
5.2.3	Start van het gesprek	66
5.2.4	Verloop van het gesprek	67
5.2.5	Ervaringen	67
5.3	Justitiële aanpak	70
5.3.1	Beslissingen en sancties	70
5.3.2	Afdoening van straatroven nader bekeken	71
6	Beantwoorden van de vragen, beschouwing en implicaties	73
6.1	Beantwoording van de onderzoeksvragen	73
6.2	Beschouwing	77
6.3	Implicaties voor de aanpak	81
	Geraadpleegde literatuur	85
	Over de auteurs	87
	Bijlage 1: Brief instanties	89

Voorwoord

Onderhavig rapport is het product van een nauwe samenwerking tussen onderzoekers van Bureau Beke en politieregio Flevoland. Verschillende mensen hebben hieraan een bijdrage geleverd. Op deze plaats willen we de volgende personen en instanties hiervoor bedanken: drs. E. van Zuthem, G. Meints en de politiemensen die de onderzoekers op huisbezoek hebben meegenomen. Daarnaast worden de instanties bedankt die hun medewerking hebben verleend aan dit onderzoek. We hopen dat dit onderzoek een bijdrage levert aan het voorkomen van straatroven in de toekomst.

De onderzoekers
Arnhem/Almere, maart 2009

Samenvatting

Aanleiding

Een toename van het aantal straatroven in Almere in 2007 is de aanleiding voor dit onderzoek naar het fenomeen straatroof. De opdrachtgever voor dit onderzoek, politieregio Flevoland, District Zuid, wil meer inzicht verkrijgen in de kenmerken van het delict, de plegers en de slachtoffers. Tevens wil zij weten in hoeverre de instanties in Almere zicht hebben op deze problematiek en wat zij eraan doen.

Onderzoeksvragen

Er zijn vier hoofdvragen geformuleerd, die als volgt luiden:

1. Wat is het delictprofiel van straatroof?
2. Wat is het daderprofiel van de straatrovers?
 - 2.1 Hoe kan hun criminaliteitsdeelprofiel worden getypeerd?
 - 2.2 Hoe kan hun criminele netwerkdeelprofiel worden getypeerd?
 - 2.3 Hoe kan hun psychosociale deelprofiel worden getypeerd?
3. In hoeverre hebben de instanties in Almere zicht op de straatroofproblematiek en hoe gaan ze hiermee om?
4. Welke implicaties zijn er te noemen wat betreft de aanpak van het verschijnsel straatroof in Almere?

Opzet en uitvoering van het onderzoek

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de geregistreerde gegevens van politie van de aangiften van straatroof in 2007 (N=248) en de in dat jaar aangehouden verdachten van straatroof (N=79). Ook zijn gegevens van justitie gebruikt. Aan de hand van de politie- en justitiegegevens zijn de delict- en daderprofielen beschreven (onderzoeksvragen 1, 2.1 en 2.2). De gegevens van justitie zijn tevens gebruikt om duidelijkheid te verkrijgen over de justitiële afdoening van de gepleegde strafbare feiten van de straatrovers (onderzoeksvraag 3). Van een steekproef van 50 straatrovers zijn dossiers van verschillende instanties in Almere bestudeerd om meer zicht te krijgen op hun (psychosociale) achtergronden en de interventies die zij hebben ondergaan (onderzoeksvraag 2.3 en 3). De politie heeft in het kader van de aanpak van de straatroven 30 huisbezoeken afgelegd bij de hen bekende straatroofrovers. Die huisbezoeken zijn geobserveerd door de onderzoekers zodat ook het politieke deel van de aanpak (onderzoeksvraag 3) in beeld kan worden gebracht.

Reikwijdte en beperkingen

Het onderzoek gaat over de straatroven en straatrovers die in 2007 door de politie in Almere zijn geregistreerd. De politie heeft niet alle aangiften van straatroof kunnen oplossen. De informatie over de straatrovers is derhalve gebaseerd op de groep die door de politie is aangehouden. Het onderzoek is vrijwel uitsluitend gebaseerd op geregistreeerde informatie van de instanties. Er is geen controle mogelijk geweest op de juistheid van de registraties. Bovendien is de aangeleverde informatie zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht niet altijd geschikt gebleken voor dit onderzoek. Er is een aantal gesprekken gevoerd met straatrovers. Vanwege het geringe aantal (10) en de duur van de interviews (maximaal 30 minuten) zijn de resultaten hiervan illustratief bedoeld.

Resultaten

Delict- en slachtofferprofiel

De straatroven vinden voornamelijk plaats in Almere Stad (Oost en West). In de maanden februari en maart is een piek te zien. In het weekend en in de avonduren vinden veel straatroven plaats, maar ook 's woensdags overdag. Bij het merendeel van de straatroven wordt er fysiek geweld (zonder wapen) toegepast of wordt de buit uit de handen van het slachtoffer weggerukt. Het geweld is in het merendeel van de straatroven als berekend (instrumenteel) aan te merken. Bij een kwart van de slachtoffers heeft de straatroof iets tot gevolg. Vaak is de buit een mobiele telefoon. Er zijn vaak meer daders bij een straatroof betrokken en meestal is er maar één slachtoffer. De meeste slachtoffers zijn jonge mannen. Meer dan de helft van de slachtoffers is autochtoon. Slachtoffers kunnen ook als verdachte van een delict staan geregistreerd. Straatroof (beroving) en tasjesroof hebben verschillende delictkarakteristieken. De straatroven (de berovingen) gebeuren door groepen allochtone jongeren, met name in de nachtelijke uren van het weekend. Ze plegen het delict op berekenende wijze en passen instrumenteel geweld toe bij overwegend jonge slachtoffers. De slachtoffers zijn hoofdzakelijk mannen. Blanke straatrovers maken zich schuldig aan tasjesroof. Ze passen geen geweld toe en gebruiken geen wapen. De slachtoffers zijn wat oudere vrouwen. Het delict gebeurt overdag.

Daderprofiel

Meer dan de helft van de straatrovers is ten tijde van de straatroof (in 2007) minderjarig. Vijftien procent is vrouw. Het merendeel van de straatrovers heeft een niet-Nederlandse achtergrond, met name Surinaams en Antilliaans. De meeste straatrovers wonen in Almere stad West. Een op de zeven straatrovers is te typeren als first offender. De overige straatrovers staan gemiddeld voor acht delicten geregistreerd in het politiesysteem, voornamelijk voor vermogensdelicten. Een deel van de straatrovers staat ook als slachtoffer van een delict geregistreerd (geweldsmisdrijf). Op gemiddeld 15-jarige leeftijd plegen de straatrovers hun eerste (geregistreeerde) delict. De gemiddelde duur van de criminele carrière is drie jaar. De meesten beginnen hun carrière met een geweldsmisdrijf. De meeste straatrovers plegen de delicten met anderen; ze maken deel uit van een breder crimineel netwerk. Er zijn drie middelgrote en drie grotere netwerken gevonden op basis van de politiegegevens. Gemeenschappelijk aan de (middel)grote netwerken is dat de straatrovers soms

met elkaar en ook met anderen betrokken zijn bij het plegen van allerlei delicten. Er is één middelgroot netwerk dat bestaat uit allochtone straatrovers dat zich gespecialiseerd lijkt te hebben in straatroof en overvallen. Er is ook een netwerk dat grotendeels bestaat uit vrouwelijke straatrovers. In dit netwerk zitten naar verhouding veel autochtone straatrovers. Het merendeel van de straatrovers groeit op in eenoudergezinnen, met de moeder als primaire opvoeder. Veel staatrovers maken in hun jeugd verschillende ingrijpende gebeurtenissen mee, waaronder echtscheiding van de ouders en uithuisplaatsing. De problemen rond de straatrovers openbaren zich op het voortgezet onderwijs. Er is sprake van spijbelen, niveauverlaging, probleemgedrag en schoolwisselingen. Allochtone straatrovers lijken meer tot de multiprobleemjongeren te behoren dan de autochtone straatrovers. De helft van de jongeren volgt ten tijde van de straatroof een opleiding, meestal op VMBO-SVO-niveau. Een deel heeft werk, al dan niet in vast dienstverband. De helft geeft aan softdrugs te gebruiken, een enkeling ook harddrugs. De straatrovers ontkennen het delict of bagatelliseren hun aandeel daarin.

Interventies door instanties

De interventies vinden grotendeels in een strafrechtelijke context plaats; civielrechtelijke interventies en vrijwillige hulpverlening lijken minder van toepassing op de groep straatrovers, hoewel die ook voorkomen. Het opstellen van voorlichtingsrapportages, begeleiding en vroeghulp zijn de meest voorkomende interventies. Van de meeste interventies is weliswaar bekend dat ze zijn afgerond, over de wijze waarop is echter geen informatie gevonden in de dossiers. Het politieke deel van de aanpak heeft in dit onderzoek voornamelijk betrekking op de huisbezoeken van de wijk- en jeugdagente aan de straatrovers. De gesprekken hebben vaak een algemeen en informatief karakter. De agenten zien over het algemeen het nut van de huisbezoeken in, de jongeren stellen de huisbezoeken minder op prijs. Sommige moeders ervaren het huisbezoek als positief. De strafrechtelijke afdoening van de straatroven lijkt in vergelijking met andere delicten (niet-stratroven) vooral betrekking te hebben op (on)voorwaardelijke gevangenisstraffen en minder op boetes. Het sepotpercentage lijkt iets lager bij straatroven, het aantal vrijspraken lijkt daarentegen iets groter. Straatroven worden sneller door het openbaar ministerie afgedaan dan andere delicten.

Implicaties voor de aanpak

Uit dit onderzoek blijkt dat het zinvol is om bij de aanpak van straatroof rekening te houden met de heterogeniteit van het fenomeen straatroof. Een eendimensionale aanpak schiet op voorhand tekort. Er zou sprake moeten zijn van een gemeenschappelijke (integrale) aanpak. Dit vereist een nauwe samenwerking en goede informatie-uitwisseling tussen het politieke en justitiele deel van de ketenaanpak aan de ene kant en het onderwijs-, zorg- en welzijnsdeel aan de andere kant. De integrale aanpak zou tevens borg moeten staan voor een adequate informatiepositie bij de betrokken instanties. Dat vraagt van alle instanties een goede registratie van de gegevens, een open uitwisseling ervan en het monitoren van het in gang gezette proces. Interventies dienen nauw aan te sluiten bij de geconstateerde problematiek (maatwerk) en eventueel reeds gepleegde interventies. Een kwalitatief goed proces-verbaal moet de input vormen voor andere instanties die zich ver-

volgens met de jongere of de strafzaak moeten bezighouden. Essentieel is daarbij dat de bredere context van de persoon en het delict wordt belicht (sfeer proces-verbaal). Voor wijk- en jeugdagenten, scholen, jeugd- en jongerenwerk is een belangrijke rol weggelegd voor het signaleren en aanpakken van beginnend probleemgedrag, mits dat ingebed is een goed functionerend interventienetwerk. Naast preventieve interventies is het zaak om de kosten-batenafweging van straatrovers te beïnvloeden, bijvoorbeeld door infrastructurele maatregelen te nemen, gericht toezicht te houden op hotspots en hot times en succesvolle opsporingsmethodieken uit andere politieregio's toe te passen. Hot subjects zouden speciale aandacht moeten krijgen van politie en justitie. De sanctiemogelijkheden van justitie kunnen fungeren als stok achter de deur voor drangtrajecten.

1 Inleiding en vraagstelling

Straatroof kent een relatief jonge ontstaansgeschiedenis. Voor 1975 kwam het delict nauwelijks voor in de registraties van de politie, maar tussen 1990 en 2000 is het van bijna 8.000 naar bijna 14.000 incidenten uitgegroeid tot een landelijk probleem. In dezelfde tijdspanne zijn enkele onderzoeken naar straatroof verricht om de kennis over dit fenomeen te vergroten. We noemen hier onder andere het onderzoek naar straatroof in Amsterdam van Loef en Holla (1989), het onderzoek van De Haan naar straatroof in Amsterdam en Utrecht (1993), de fenomeenstudie van Van Wijk en Ferwerda (1998) en van Ferwerda en anderen in 2002 en tot slot De Haan in 2005. De meest gehanteerde definitie van straatroof is afkomstig uit het bedrijfsprocessensysteem van de politie en luidt: "De beroving is een daad gericht op geld/goed van een willekeurige burger (dus bijvoorbeeld niet de geldloper) met gebruik van geweld, gepleegd op of aan de openbare weg en voor publiek toegankelijke plaatsen." De definitie sluit geweldloze vormen (werkwijze) zoals zakkenrollerij en niet-publieke en specifieke vormen (werkterrein) zoals (bank)overvallen en overvallen op waardetransporten en geldlopers uit (Ferwerda et al., 2002). Straatroof staat van oudsher vooral bekend als 'easy money': een gemakkelijk te plegen delict met een lucratieve buit en een geringe pakkans (Ferwerda et al., 2002; Ferwerda & Hakkert 2003). Het spreekt voor zich dat de impact van een straatroof op het slachtoffer groot kan zijn. Er zijn enkele belangrijke ontwikkelingen over de tijd te noemen: straatroof was vooral een grootstedelijke aangelegenheid waarbij het de daders primair om het financiële gewin ging (Loef en Holla, 1989; De Haan, 1993). Dat uitte zich in de aard van de buit, namelijk geld en het type slachtoffer: 'makkelijke' doelwitten zoals toeristen en oude mensen. De daders waren veelal verslaafde mannen. Straatroof was voor hen een vorm van verwervingscriminaliteit om hun drugsverslaving mee te bekostigen. Vanaf ongeveer eind jaren '90 lijkt er sprake van een kentering in zowel de persoon van de straatrover en zijn motivatie als, inherent hieraan, zijn werkwijze, het type slachtoffer en de uiteindelijke buit. De persoon van de straatrover blijft man maar wordt steeds jonger en pleegt de straatroven in groepsverband (Wijngaarden en Boerman, 1997; Van Wijk en Ferwerda, 1998). Kickgedrag en statusverwerving zijn belangrijke drijfveren voor het plegen van de straatroof. Slachtoffers zijn vaak van dezelfde leeftijd als de daders en zorgwekkend is de tendens van excessief geweld waarbij ook het gebruik van (vuur)wapens niet geschuwd wordt (van der Torre et al., 2008; De Haan, 2005). Een belangrijk onderscheid dat in de diverse studies naar voren komt, betreft de zogenoemde tasjesroof en andere berovingen (straatroof). Beide typen kennen andere dader- en delictkenmerken. Straatroof komt thans niet alleen voor in de grote steden maar ook in middelgrote steden, waaronder Almere.

Straatroof in Almere

Ook Almere kampt al enkele jaren met het verschijnsel straatroof. In het jaar 1999 en 2000 was er een piek in het aantal straatroven (Wilken & Snel, 2000).

Intermezzo – Straatroofonderzoek ‘Stick ‘m up’

In 1999 constateerde de politie een sterke toename van het aantal straatroven in Almere.¹ Een onderzoek volgde. Er is gebruik gemaakt van X-polgegevens over de jaren 1998-2000 en acht straatrovers zijn uitgebreid geïnterviewd. Daarbij is gekeken naar de delict- en daderkenmerken alsmede de pleegplaatsen en –momenten. Er blijken concentraties van straatroven op bepaalde plekken in Almere te zijn. Vooral in het centrum van Almere stad (Stationsplein, Busplein en Grote Markt) en in de Stedenwijk (Spoorbaanpad), worden relatief veel berovingen gepleegd. Veel straatroven vinden plaats in het weekend en op koopavond, vaak als het donker is. Straatrovers hebben het voornamelijk gemunt op geld, bromfietsen en mobiele telefoons. Het betreft vooral jonge, allochtone mannen tussen de 14 en 20 jaar. Slachtoffers van straatroof zijn eveneens vooral jonge mannen (13 en 22 jaar) en hebben vaak een Nederlandse achtergrond. De straatrovers en slachtoffers zijn ten tijde van de straatroof te voet. Het delict lijkt impulsief te worden gepleegd waarbij er wel over bepaalde handelingen wordt nagedacht (zoals werkwijze, slachtoffer en gelegenheid). De straatrovers hebben een problematische gezinsachtergrond en vrijetijdsbesteding (drugs, alcohol, criminele vrienden, vaak met eenzelfde etnische achtergrond). Bron: Wilken & Snel (2000).

In de jaren na 2000 is het aantal straatroven gedaald om vervolgens weer fors te stijgen tot 248 straatroven in 2007, waarvoor 79 verdachten zijn aangehouden. Landelijk gezien staat Almere met 9,5 straatroven per 10.000 inwoners op de achttiende plaats in de top 20 straatroven van 2006. In de top 20 lijst komen meer middelgrote gemeenten voor zoals Roermond. De politie in Almere veronderstelt dat straatrovers steeds jonger worden en dat het groepsaspect een belangrijke rol speelt bij de delicten. Er zijn volgens de politie vaak allochtone jongeren – vooral Surinamers en Antillianen – bij betrokken. De buit blijft vaak beperkt tot luxegoederen als een iPod of mobiele telefoon. De geweldtoepassing om de buit te verkrijgen, lijkt excessiever te worden en vaak zijn er (steek)wapens in het spel. Afgezien van enkele basale gegevens over de straatrovers ontbreekt het bij de veiligheidspartners in het algemeen en de politie in het bijzonder aan een compleet beeld van de kenmerken en achtergronden van de straatrovers. Onduidelijk is bijvoorbeeld uit wat voor gezinnen zij komen, wat hun scholingsachtergrond is, of de straatrovers verslaafd zijn en wat hun motieven zijn. Vergelijkbare kennislacunes zijn te noemen met betrekking tot kenmerken van het slachtoffer en het delict, althans die informatie is niet systematisch bij elkaar gebracht en geanalyseerd. Om enkele vragen te noemen: wie zijn de slachtoffers van straatroof en op welke wijze wordt het delict gepleegd? Voorts is de constatering van de politie dat de ketenaanpak in Almere uiteenvalt in twee gescheiden circuits; het strafrechtelijke (JCO) en het welzijns circuit (JIT). Beide circuits functioneren afzonderlijk van elkaar en er vindt nauwelijks uitwisseling van informatie plaats. Hierdoor rijst de vraag bij de politie of de instanties wel goed zicht hebben op de problematiek van straatroof, wat zij daaraan doen en met welk resultaat. District Zuid van politieregio Flevoland heeft vanwege voornoemde kennislacunes aan Bureau Beke gevraagd een onderzoek te doen naar het fenomeen straatroof in Almere.

Doelstelling

Het doel van het voorgestelde onderzoek is een gedetailleerd beeld te schetsen van de kenmerken en achtergronden van de straatrovers, hun slachtoffers en de kenmerken en omstandigheden van het delict. Tevens is het doel meer zicht te krijgen in hoeverre de instanties in Almere zicht hebben op de problematiek rond de straatrovers en de wijze waarop zij daarmee omgaan. Tot slot is het doel de implicaties van dit onderzoek voor de aanpak van het verschijnsel straatroof in Almere te beschrijven.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen staan hieronder opgesomd. De eerste hoofdvraag met betrekking tot het delictprofiel wordt geconstrueerd op basis van de informatie die de slachtoffers hebben verstrekt aan de politie. Bij de tweede hoofdvraag verschuift het perspectief van de slachtoffers naar de plegers. Bij het totale daderprofiel² wordt er onderscheid gemaakt tussen een criminaliteits-, een netwerk- en een psychosociaal deelprofiel. Het criminaliteitsdeelprofiel wordt geconstrueerd op basis van informatie uit politie- en justitieregistraties. Bij het netwerkdeelprofiel wordt gekeken in hoeverre de verdachten deel uitmaken van een groter crimineel netwerk. Het psychosociale deelprofiel is gebaseerd op dossiers van instanties. De derde hoofdvraag betreft de aanpak van straatroof van de instanties in Almere. Hiervoor zijn zoveel mogelijk instanties met uiteenlopende werkterreinen benaderd met het verzoek om dossier- en interventiegegevens aan te leveren.

1. *Wat is het delict- en slachtofferprofiel van straatroof?*
 - a. Waar worden de straatroven gepleegd?
 - b. In welke maanden, op welke dagen en tijden gebeuren de straatroven?
 - c. Hoe valt de straatroof te typeren (beroving of tasjesroof)?
 - d. Op welke wijze worden de straatroven gepleegd?
 - e. In hoeverre is er sprake van wapengebruik en/of bedreiging?
 - f. Wat is de (aard van de) buit?
 - g. Hoeveel daders waren betrokken bij de straatroof?
 - h. Op welke wijze hebben de straatrovers zich verplaatst?
 - i. Wat is het signalement van de straatrovers?
 - j. Hoeveel personen worden slachtoffer van een straatroof?
 - k. Wat is het geslacht en de leeftijd van de slachtoffers?
 - l. Wat is de etniciteit van de slachtoffers?
 - m. Op welke wijze verplaatsen de slachtoffers zich?
 - n. Is er sprake van letsel bij het slachtoffer en is doktersbehandeling nodig geweest?
 - o. In hoeverre hebben de slachtoffers ook antecedenten?
 - p. Wat is de relatie tussen slachtoffer en pleger van straatroof?
 - q. Welke dwarsverbanden kunnen worden geconstrueerd op basis van de voorgaande informatie?

2. *Wat is het daderprofiel van de straatrovers?*

2.1 *Hoe kan hun criminaliteitsdeelfprofiel worden getypeerd?*

- a. Wat is de pakkans en het oplossingspercentage bij de straatroofincidenten?
- b. Wat is het geslacht en de leeftijd van de straatrovers?
- c. Welke etnische achtergrond hebben de straatrovers?
- d. In welke gebieden van Almere wonen de straatrovers?
- e. Hoeveel first offenders zijn er in de groep straatrovers?
- f. Aan welke delicten maken de straatrovers zich nog meer schuldig?
- g. In hoeverre komen de straatrovers ook als slachtoffer voor in de politiesystemen?
- h. Op welke wijze worden de straatrovers gepleegd?
- i. Wat is aard en omvang van de antecedenten zoals geregistreerd bij justitie?
- j. Hoe ziet de criminele carrière van de straatrovers eruit?
- k. Welke dwarsverbanden kunnen worden geconstrueerd op basis van de voorgaande informatie?

2.2 *Hoe kan hun criminele netwerkdeelfprofiel worden getypeerd?*

- a. In hoeverre maken de straatrovers deel uit van criminele netwerken?
- b. Hoe zien die netwerken eruit in termen van omvang, samenstelling en gepleegde strafbare feiten?

2.3 *Hoe kan hun psychosociale deelfprofiel worden getypeerd?*

- a. Hoe kan de gezinssituatie van de straatrovers worden getypeerd?
- b. Hoe verloopt de opvoeding?
- c. In hoeverre maken de straatrovers ingrijpende gebeurtenissen mee in hun leven?
- d. Hoe verloopt hun schoolcarrière?
- e. In hoeverre hebben zij een betaalde baan en wat zijn hun inkomsten?
- f. In hoeverre kampen de straatrovers met psychische stoornissen?
- g. Wat is hun IQ?
- h. In hoeverre houden de straatrovers er riskante gewoonten op na?
- i. Hebben de straatrovers vrienden en wat is hun vrijetijdsbesteding?
- j. Wat zijn de stressoren voorafgaand aan de straatroof?
- k. Wat zijn de motieven voor het plegen van de straatroof?
- l. Hoe beleven de straatrovers het delict?
- m. Welke dwarsverbanden kunnen worden geconstrueerd op basis van de voorgaande informatie?

3. *In hoeverre hebben de instanties in Almere zicht op de straatroofproblematiek en hoe gaan ze hiermee om?*

- a. Welke straatrovers zijn in beeld bij welke instanties?
- b. Wat is de aanleiding van dat contact (strafrechtelijk en/of civielrechtelijk)?
- c. Welke interventies zijn er in het verleden gepleegd en met welk resultaat?
- d. Hoe verlopen de contacten tussen de wijkagent en de straatrover in het kader van de huisbezoeken?
- e. Hoe gaat justitie om met de gepleegde strafbare feiten van de straatrovers?

4. Welke implicaties zijn er te noemen wat betreft de aanpak van het verschijnsel straatroof in Almere?

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de opzet en uitvoering van het onderzoek. Daarna worden in hoofdstuk 3 de aangiften van slachtoffers van straatroof beschreven, resulterend in een delict- en slachtofferprofiel. In hoofdstuk 4 staan de resultaten wat betreft de kenmerken en achtergronden van de straatrovers. Op basis hiervan worden daderprofielen geconstrueerd. Hoofdstuk 5 bevat een bespreking van de interventies door de verschillende instanties, waaronder de politie, met betrekking tot de aanpak van straatrovers. In het laatste hoofdstuk (6) staan de conclusies, de slotbeschouwing en implicaties voor de aanpak.

Noten

1. Van 131 straatroofincidenten in 1998 naar 220 in 1999.
2. We spreken in dit rapport over 'daderprofiel'. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat niet alle straatrovers door de rechter veroordeeld zijn of veroordeeld zullen worden voor het straatroofincident.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijven we de wijze waarop het onderzoek is opgezet en uitgevoerd. De verscheidenheid aan onderzoeksvragen vergt een onderzoek dat vanuit diverse invalshoeken en aan de hand van verschillende informatiebronnen is opgezet. In de eerste paragraaf worden de afbakening en reikwijdte van het onderzoek besproken. In de volgende paragraaf worden de methoden nader toegelicht. Bij wijze van samenvatting wordt in de laatste paragraaf een overzicht van de onderzoeksmethoden gegeven gerelateerd aan de onderzoeksvragen.

2.1 Afbakening en reikwijdte van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op het fenomeen straatroof in Almere. Dit is de eerste afbakening: de straatroven moeten gepleegd zijn in Almere. De tweede afbakening betreft de keuze voor het onderzoeksjaar. In overleg met de opdrachtgever is het jaar 2007 geselecteerd. Daarbij zijn de straatroven waarvan in dat jaar aangifte is gedaan, geanalyseerd, alsmede de kenmerken van de groep aangehouden straatrovers in 2007. Als bron voor het onderzoek gebruiken we politieregistraties (X-pol). Op het moment van onderzoek (februari 2008) heeft de rechter nog niet in alle zaken een uitspraak gedaan. Het is derhalve mogelijk dat sommige straatrovers zijn vrijgesproken, de tenlastelegging is gewijzigd of dat er nieuwe (mede)verdachten zijn aangehouden. De resultaten van dit onderzoek hebben dan ook primair betrekking op de groep aangehouden verdachten en de aangegeven straatroven in 2007.

2.2 Methoden

Door verschillende invalshoeken te combineren, proberen we een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van het verschijnsel straatroof in Almere. We onderscheiden de volgende activiteiten die we vervolgens in de subparagrafen nader uitwerken:

- Analyse van politieregistraties (X-pol)
- Analyse van justitiegegevens (JDS)
- Dossieranalyse
- Observatie huisbezoeken politie
- Interviews straatrovers

2.2.1 Analyse politieregistratiesysteem (X-pol)

Over het jaar 2007 zijn alle processen-verbaal opgevraagd van zowel alle aangegeven straatroven als de aangehouden verdachten van straatroof, inclusief hun eventuele verdere registraties in X-pol. Binnen X-pol is als eerste gezocht op de zoekterm 'B70 straatroof'.

Dit heeft 248 unieke zaken van straatroof opgeleverd. Vervolgens zijn alle daarbij behorende personen achterhaald die als 'verdachte' bij de straatroof staan geregistreerd. Er zijn uiteindelijk 79 straatrovers geïdentificeerd. De verkregen informatie is vervolgens geanalyseerd aan de hand van een vooraf opgesteld analyseprotocol waarin onderwerpen staan met betrekking tot de kenmerken van het delict, de slachtoffers en de straatrovers, uiteraard voor zover de politie die registreert. Op basis van de X-polregistraties van de 79 straatrovers is tevens een netwerkanalyse uitgevoerd om na te gaan of zij deel uitmaken van criminele netwerken.

2.2.2 Analyse van justitiegegevens

Bij het openbaar ministerie zijn de uittreksels uit het Justitiële Documentatiesysteem (JDS) van alle 79 straatrovers opgevraagd. Daarbij is nagegaan in hoeverre zij een (bij justitie geregistreerde) criminele voorgeschiedenis hebben, hoe die criminele carrière eruit ziet en hoe het OM heeft gereageerd op die eventuele eerdere delicten in het algemeen (aard sancties) en op de straatroof in het bijzonder. De gegevens zijn verwerkt in een daartoe ontwikkeld format.

2.2.3 Dossieranalyse

Het doel van een uitgebreide dossieranalyse is meer inzicht te verkrijgen in de achtergronden van de jongeren. Daarbij gaat het vooral om het functioneren in verschillende leefgebieden (gezin, school, vrije tijd, riskante gewoonten et cetera) alsmede om de gepleegde interventies door de instanties. Er zijn verschillende instanties benaderd met de vraag of ze informatie hebben over (een van) de jongeren en of ze die informatie ter beschikking wilden stellen voor het onderzoek.² De instanties zijn in overleg met de politie geselecteerd. Een aantal instanties heeft vrijwel meteen positief gereageerd op het verzoek tot medewerking, een aantal pas na lang aandringen. Vier instanties hebben geen informatie over de jongeren (zie onderstaand overzicht). Dat wil zeggen dat de jongeren bij die betreffende instanties niet bekend zijn. Bij de vermelding 'deels' hebben de instanties wel aangegeven dat de jongeren bij hen bekend zijn en welke interventie(s) zij gehad hebben, maar dat zij – omwille van de privacy – geen verdere dossierinformatie willen aanleveren. Daarnaast zijn er vijf instanties die hun medewerking hebben geweigerd en dus ook geen informatie hebben verstrekt, vaak vanwege de schending van de privacy van hun cliënten.

Tabel 2.1 – Overzicht medewerking instanties dossieranalyse

	Medewerking	Geleverd
Gemeente Almere, Afdeling leerplicht	ja	ja
Gemeente Almere, Sociale Zaken	ja	ja
CAD/TACTUS	nee	nee
Raad van Kinderbescherming	ja	ja
GGD Flevoland	ja	geen info
Algemeen Maatschappelijk Werk	nee	nee

	Medewerking	Geleverd
CWI ³	ja	ja
Bureau Halt	ja	ja
Jeugdzorg Almere	nee	nee
Kwintes (GGZ)	ja	geen info
Meerkanten, centrum verslavingszorg	nee	nee
Reclassering Midden Oost Nederland	ja	deels
Stichting Schuldhulpverlening Flevoland	nee	nee
De Schoor, Welzijnswerk Almere	ja	geen info
William Schrikkergroep ⁴	ja	ja
Stichting Nieuw Veldzicht LSG ⁵	ja	deels
Gemeente Almere JIT	ja	geen info

Bij de instanties die hebben aangegeven informatie te willen leveren, is vooraf nagegaan welke straatrovers zij in beeld hebben. Met andere woorden, hoeveel jongeren zijn bij welke instanties bekend? Drie van de 79 straatrovers zijn bij geen enkele instantie bekend en zeven bij één instantie⁶. De helft van de groep is bekend bij twee instanties en de rest bij meer. Op basis van deze gegevens is een steekproef getrokken van 50 straatrovers. Als eerste criterium voor de selectie van de 50 jongeren is gekeken naar de hoeveelheid informatie c.q. bij hoeveel instanties de jongeren bekend zijn. Dat zijn in elk geval de 31 jongeren die bij minimaal drie instanties bekend zijn. De resterende 19 straatrovers zijn geselecteerd uit de groep van 38 die bij twee instanties voorkomen. Voor deze jongeren is als tweede criterium gehanteerd of het beschikbare dossier inhoudelijk genoeg informatie bevat. Aangezien de dossiers van de Raad voor de Kinderbescherming het meest volledig zijn in termen van achtergrondinformatie over de jongeren op de diverse leefgebieden, is de aanwezigheid van een Raadsdossier bepalend geweest voor opname in de steekproef.

Tabel 2.2 – Jongeren bekend bij een aantal instanties (N=79)

	Aantal	Percentage
0	3	3,8
1 instantie	7	8,9
2 instanties	38	48,1
3 instanties	19	24,1
4 instanties	11	13,9
5 instanties	1	1,3
	79	100

Ondanks het feit dat er veel tijd en moeite is geïnvesteerd in het opvragen van de dossiers bij de instanties is het aantal beschikbare dossiers minimaal te noemen. Dit kan betekenen dat de straatrovers bij weinig instanties bekend zijn en/of dat de instanties die geen dossiers hebben geleverd, bijvoorbeeld de verslavingszorg of het Algemeen Maatschappelijk Werk, wel over veel gegevens beschikken. Meer inhoudelijk valt op dat de beschikbare informatie op cruciale onderdelen vaak weinig diepgang heeft. Het gezinsfunctioneren, psychische stoornissen, de vrienden en vrijetijdsbesteding van de straatrovers – belangrijke leefgebieden voor (de aanpak van) jongeren die crimineel gedrag vertonen – blijven nogal eens steken in algemeenheden. Een beperking is voorts dat de aanwezige informatie vaak niet op een gestandaardiseerde manier is verzameld en beschreven door de betreffende rapporteurs. Dit maakt de onderlinge vergelijkingsmogelijkheden soms beperkt.

2.2.4 Observatie huisbezoeken politie

De politie Almere heeft bij wijze van interventie- en preventiestrategie besloten om de bekende straatrovers viermaal per jaar aan huis te bezoeken met als belangrijkste doel om de jongere te laten merken dat de politie hen in de gaten houdt. De gesprekken die de politiefunctionarissen (veelal wijk,- en jeugdagente) in dat verband voeren, geschieden aan de hand van een gespreksonderwerpenlijst (opgesteld door de politie).⁷ Een van de vragen in dit onderzoek is op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan de huisbezoeken en wat de opbrengsten zijn. Meer specifiek is daarbij de vraag hoe de interactie tussen de agent en de straatrover is verlopen en hoe beiden het gesprek hebben ervaren. De onderzoekers hebben in de periode van augustus tot december 2008 in totaal 30 huisbezoeken meegelopen met verschillende wijkagenten. De observaties zijn geanalyseerd aan de hand van een protocol.⁸

2.2.5 Interviews straatrovers

Het contactmoment tussen wijkagent en straatrovers is tevens benut om direct in contact te komen met de straatrovers teneinde hen te vragen voor een interview met een van de onderzoekers. Het doel hiervan is meer te weten te komen over de achtergronden van de jongeren, de motieven voor het plegen van de straatroof en hoe zij de huisbezoeken door de wijkagent hebben ervaren. In totaal zijn er met 10 straatrovers interviews gehouden aan de hand van een onderwerpenlijst. Nadien hebben de onderzoekers de bevindingen uitgewerkt. De duur van de interviews is maximaal 30 minuten. Bij het merendeel van de gevallen waren ouders bij het interview aanwezig, waardoor het gesprek moeilijk op gang kwam. Gelet op het kleine aantal gehouden interviews en de beperkte informatie zijn de resultaten illustratief bedoeld bij het overige onderzoeksmateriaal.

2.3 Overzicht van methoden en onderzoeksvragen

Bij wijze van samenvatting staat hieronder een overzicht van de methoden van onderzoek gerelateerd aan de afzonderlijke onderzoeksvragen. Hiermee wordt duidelijk met welke methodiek we op welke onderzoeksvragen antwoord proberen te geven.

Tabel 2.3 – Relatie methoden en onderzoeksvragen

Methoden	Onderzoeksvragen
X-polanalyse straatroven (N=248)	1a t/m 1q
X-polanalyse straatrovers (N=79)	2.1a t/m 2.1h, 2.1k en 2.2
JD-analyse (N=79)	2.1i t/m 2.1k en 3e
Dossieranalyse (n=50)	2.3 a t/m 2.3m en 3a t/m 3c
Observatie (N=30)	3d
Interviews straatrovers (n=10)	1, 2 en 3

Noten

1. Thans BVH geheten.
2. Namens de burgemeester, hoofdofficier van Justitie en districtschef is een brief aan de instanties verstuurd met het verzoek tot medewerking (zie bijlage 1). In verband met de privacy zijn de dossiers ondergebracht bij de politie Almere en aldaar bestudeerd en gecodeerd aan de hand van een vooraf opgesteld onderzoeksprotocol.
3. Het CWI kan adviseren en bemiddelen bij het vinden van werk. Daarnaast regelt het CWI werkloosheidsuitkeringen.
4. De William Schrikkergroep richt zich specifiek op mensen met een handicap die bescherming en ondersteuning nodig hebben. De instantie bestaat uit vier zelfstandig opererende onderdelen: Jeugdbescherming, Jeugdreclassering, Pleegzorg en een Expertisecentrum (Bron: website William Schrikkergroep).
5. Stichting Nieuw Veldzicht is een multifunctionele organisatie voor jeugdzorg die zich richt op jongeren (0 t/m 18 jaar) die thuis, op school, in hun leefomgeving of vrije tijd ernstige problemen ervaren. Door middel van ambulante hulp, residentiële hulp (24-uurs), gezinshuizen of ondersteunende hulp wordt getracht jongeren goed te laten functioneren (bron: www.zorgwelflevoland.nl).
6. We merken nogmaals op dat het mogelijk is dat de jongeren wel bij de instanties die geen informatie hebben aangeleverd voor dit onderzoek bekend zijn.
7. De vragen gaan over het welbevinden van de straatrover, school, vrienden, politie- en justitiecontacten en de thuissituatie.
8. Van de 30 huisbezoeken was er in 24 gevallen iemand thuis en vond er observatie plaats. In zes gevallen was er niemand thuis. Door de wijkagent is dat ook geregistreerd als huisbezoek. De onderzoekers konden in deze gevallen verschillende vragen niet beantwoorden. In het onderzoeksvoorstel is uitgegaan van in totaal 40 huisbezoeken. De reden waarom er ten tijde van deze rapportage 30 zijn afgerond, is dat de huisbezoeken door de wijk- en jeugdagenten later van start zijn gegaan dan gepland en een reeks van overvallen in de regio de huisbezoeken heeft opgeschort.

3 Delict- en slachtofferprofiel

In dit hoofdstuk beschrijven we alle aangiften¹ van straatroofincidenten die in 2007 ter kennis van de politie in Almere zijn gekomen. Er zijn in dit jaar 248 straatroofincidenten gerapporteerd door de getroffen slachtoffers.² In de eerste paragraaf bekijken we in welke gebieden en op welke tijdstippen de straatroofincidenten plaatsvinden. Ten tweede komen de delictkenmerken zoals type incident, modus operandi, wapengebruik en de buit aan de orde. In de derde paragraaf geven we een beschrijving van het aantal verdachten, op welke manier zij zich verplaatsen en wat hun signalement is, zoals waargenomen door de slachtoffers. Daarna volgen de gegevens met betrekking tot de slachtoffers waarbij we kenmerken zoals sekse, leeftijd en geboorteland beschrijven. Tot slot worden in de laatste paragraaf de verschillende delictelementen met elkaar in verband gebracht.

3.1 Gebied, pleegplaats en tijd

3.1.1 Gebied

Er is een indeling gemaakt naar de vier basiseenheden van de politie Almere: Buiten, Stad Oost, Stad West en Haven (zie figuur 3.1). Het blijkt dat bijna de helft van de straatroven (47%) in het gebied van de basiseenheid Almere Stad Oost plaatsvindt. Maar ook in Stad West wordt een relatief groot deel van de straatroofincidenten gepleegd, namelijk bijna eenderde van alle incidenten (29,5%). In Almere Haven komen de minste straatroofincidenten voor, het gaat hier om ruim 6 procent van het totale aantal incidenten.

Een mogelijke verklaring voor het grote aantal straatroven in Almere Stad Oost is dat hier de binnenstad en het centraal station zijn gelegen. De binnenstad heeft vanwege het winkelcentrum en het uitgaansgebied een grote aantrekkingskracht op jongeren. Jongeren bevinden zich vaker in dit gebied en daarnaast hebben ze op weg van huis naar de binnenstad (en visa versa) meer mogelijkheden om straatroof te plegen.³

Uit nadere analyses blijkt dat het Spoorbaanpad (voornamelijk het deel dat gelegen is in Stad Oost) een populaire locatie onder de straatrovers is. Het Spoorbaanpad is een fietspad dat als een soort fietsring om Almere heen ligt. Het ligt afgelegen en delen van het fietspad zijn onverlicht. Daarnaast is er een aantal tunneltjes waar fietsers doorheen moeten. Vanuit criminogeen oogpunt geven de ligging en infrastructuur van het fietspad de gelegenheid⁴ om snel en ongezien toe te slaan.

Figuur 3.1 – Aantallen straatroofincidenten naar gebied (N= 247)

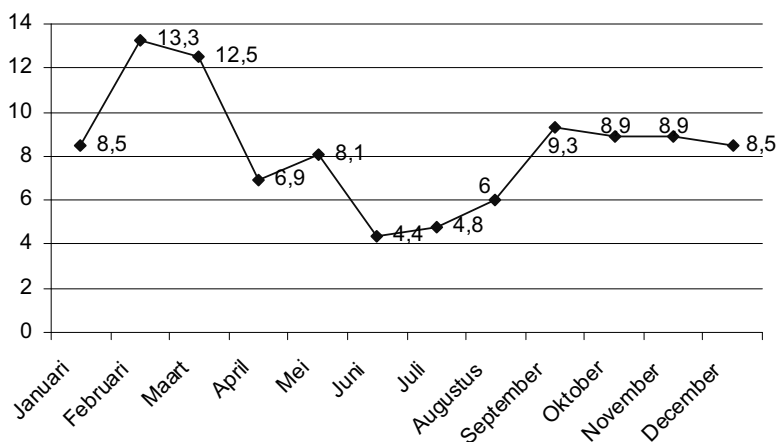
3.1.2 Pleegplaats

Wat betreft de pleegplaats wordt onderscheid gemaakt tussen drie verschillende domeinen (openbaar, semi-openbaar en privé). Het openbare domein omvat locaties die voor iedereen toegankelijk zijn zonder dat daaraan beperkingen worden gesteld. Het semi-openbare domein bestaat uit locaties die voor publiek toegankelijk zijn, maar waarbij een eigenaar of toezichthouder iemand de toegang kan weigeren (bijvoorbeeld een winkel, café, zwembad of school). Het privé-domein heeft betrekking op iemands eigendom dat zonder toestemming van de eigenaar niet toegankelijk is zoals een huis, erf of schuur. Het blijkt dat, conform de omschrijving van straatroof (zie hoofdstuk 1), bijna alle incidenten (96,4%) in het openbare domein zoals de straat, het park, een bushalte of een tunnel worden gepleegd. Daarnaast wordt een bescheiden deel gepleegd in het semi-openbare domein, zoals zwembad of stationshal.

3.1.3 Maanden

In de zomermaanden (juni, juli en augustus) vinden aanzienlijk minder incidenten plaats dan in de overige seizoenen. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat de daders in die periode op vakantie zijn. De maanden februari en maart zijn uitschieters, in deze maanden wordt een kwart (25,8%) van alle incidenten gepleegd. In de overige maanden is het aantal straatroven redelijk stabiel en ligt rond de 8 á 9 procent. Zie figuur 3.2 voor het volledige overzicht.

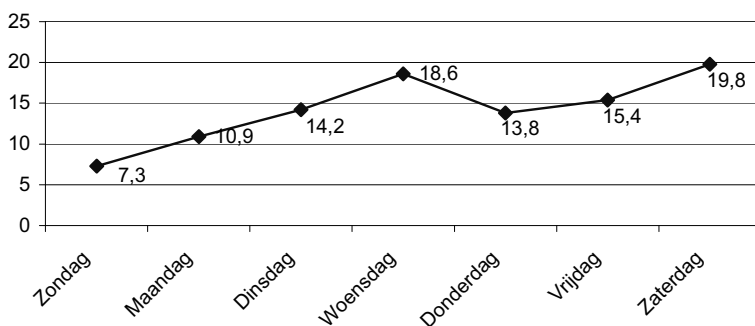
Figuur 3.2 - Straatroofincidenten naar maanden in percentage (N=248)

3.1.4 Dagen

Voorts is bepaald op welke dagen⁵ van de week de straatroven worden gepleegd. De percentages schommelen tussen ruim 7 procent op zondag tot de 19 en 20 procent op respectievelijk woensdag en zaterdag (zie figuur 3.3). Op vrijdag, zaterdag en zondag wordt bijna de helft (42,5%) van de incidenten gepleegd. Tijdens de overige dagen van de week vindt de meerderheid (57,5%) van de incidenten plaats. Het lijkt het erop dat 's woensdags in vergelijking met de andere doordeweekse dagen iets meer incidenten worden geregistreerd. Een mogelijke verklaring kan zijn dat er die dag markt is in Almere en dus meer potentiële slachtoffers.

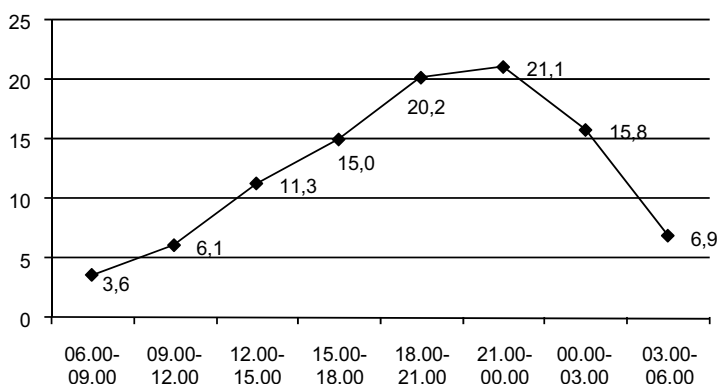
Figuur 3.3 - Straatroofincidenten naar dagen van de week in percentage (N=247)

3.1.5 Tijdstip

Ruim 40 procent van de incidenten vindt 's avonds plaats (tussen 18.00 en 24.00 uur). Daarnaast wordt in tijdspanne van twaalf uur 's middags en zes uur 's avonds ruim een kwart (26,3%) van de incidenten gepleegd. In de nachtelijke uren (tussen 00.00 en 06.00 uur) en 's morgens (tussen 06.00- 12.00 uur) komt straatroof minder vaak voor (zie figuur 3.4). Uit de aanvullende analyse waarbij we tijdstippen en dagen van de week onderling vergelijken, komt naar voren dat op zaterdagavond en -nacht naar verhouding de meeste incidenten voorkomen.

Figuur 3.4 - Straatroofincidenten naar tijdsindeling in percentages (N=247)

3.2 Delictkenmerken

3.2.1 Type incident

Conform eerdere onderzoeken naar straatroof (zie hoofdstuk 1) wordt in dit onderzoek ook onderscheid gemaakt tussen twee type straatroofincidenten: tasjesroof en straatroof. Tasjesroof is een bijzondere vorm van straatroof waarbij het wegrukken van een goed de meest voorkomende werkwijze is. Bij straatroof is de werkwijze gewelddadiger. Er kan (eventueel naast wegrukken) gebruik worden gemaakt van een wapen, fysiek geweld of er kunnen bedreigingen geuit worden.

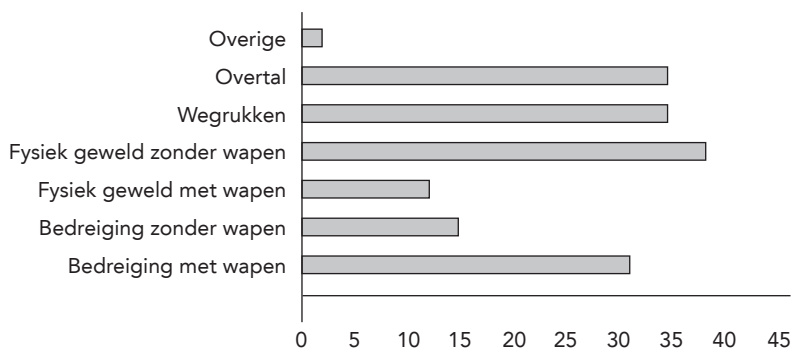
Het blijkt dat ruim driekwart (77,5%) van de incidenten gekwalificeerd kan worden als straatroof. In bijna een kwart (22,5%) van de gevallen gaat het om een tasjesroof. Onder tasjesroof valt ook het louter en alleen wegrukken van een mobiel.

3.2.2 Modus operandi

Een van de vragen is op welke wijze de straatrovers het slachtoffer beroven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bedreiging, fysiek geweld, wegrukken en overtal. Verdachten kunnen één werkwijze toepassen, maar bij de helft van de straatrovers (54%) worden er meer manieren (tegelijktijdig of vlak na elkaar) gebruikt om het slachtoffer te beroven. Wanneer we kijken naar het totale aantal werkwijzen dan blijkt dat bij bijna 40 procent van de incidenten fysiek geweld (zonder wapen) wordt toegepast (zie figuur 3.5). Bij ruim

een op de drie incidenten (34,7%) wordt de buit uit de handen van het slachtoffer gerukt.⁶ Daarnaast komt bedreiging bij bijna de helft (45,9%) van de straatroofincidenten voor, waarbij in de meeste gevallen gebruik wordt gemaakt van een wapen. Bij bedreiging zonder wapen wordt het slachtoffer (verbaal) onder druk gezet om zijn spullen af te geven. Ook fouilleren van het slachtoffer valt hier onder. Bij een overtalsituatie wordt de meerderheid aan verdachten 'gebruikt' om het slachtoffer(s) te bewegen om de buit af te geven. Deze situatie komt voor bij een op de drie incidenten (34,7%).

Figuur 3.5 - Soorten werkwijze bij incidenten in procenten (N= 248)⁷

Als we inzoomen op de combinaties van werkwijzen dan blijkt dat de werkwijze van het wegrukken van de buit in de helft van de gevallen als enige werkwijze wordt gebruikt. Een andere werkwijze die dikwijls alleen wordt toegepast, is bedreiging met een wapen. Overtal wordt daarentegen in nagenoeg alle gevallen gecombineerd met andere werkwijzen zoals fysiek geweld zonder wapen en bedreiging met/zonder wapen. Ook bedreiging zonder wapen komt in het merendeel van de gevallen in combinatie voor (met voornamelijk overtal en fysiek geweld). Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de buit door fysiek geweld afhandig wordt gemaakt nadat het slachtoffer geen gehoor gaf aan de bedreiging.

3.2.3 Wapengebruik

Bij ruim eenderde van de incidenten (36,6%)⁸ worden één of meerdere wapen(s) gebruikt. Bij het merendeel (60,8%) van deze gevallen is dit een steekwapen zoals een mes. Een vuurwapen wordt bij een op de vier van deze incidenten (25,8%) gebruikt. In 6,2 procent wordt er gebruik gemaakt van een slag, - of stootwapen en in 7,2 procent van de gevallen wordt een gelegenheidswapen, zoals een sleutel, stok of een riem, gebruikt. Tabel 3.1 geeft een overzicht van het type wapen dat wordt gebruikt.

Tabel 3.1 – Type wapen (N=97)

	Aantal	Percentage
Slag, - of stootwapen	6	6,2
Steekwapen	59	60,8
Vuurwapen	25	25,8
Gelegenheidswapen / anders	7	7,2
	97	100

3.2.4 Delictpleging nader beschouwd

Op basis van de verklaringen van de slachtoffers is getracht meer duidelijkheid te verkrijgen over de wijze waarop het delict is gepleegd. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de straatrovers die een berekenende aanpak lijken te hanteren, degenen die – vaak impulsief – gebruik maken van de gelegenheid en geen geweld gebruiken, en degenen die disproportioneel geweld toepassen. De berekende straatroof wordt vooraf gepland en min of meer voorbereid. Een voorbeeld is wanneer drie verdachten aan de voor-, en achterzijde van een tunnel gaan staan en de weg voor het slachtoffer blokkeren. Het slachtoffer loopt als het ware in de val die door de verdachten is opgezet. Ook het gebruik van een wapen en het afschermen van het gezicht met een bivakmuts of een bandana kunnen worden gekwalificeerd als een berekenende werkwijze, het duidt namelijk op enige voorbereiding van de verdachte. Bij ongeveer de helft van de incidenten (55,2%) is dit het geval. Bij de gelegenheidsstraatrovers maken de straatrovers vooral gebruik van de gelegenheid en handelen impulsief, opportunistisch en zonder voorbereiding. Er is geen sprake van geweld. Denk hierbij aan de straatrovers die iemand zien bellen, er langslopen en de telefoon uit de handen van de beller wegrukken. Een derde van de straatrovers (33,1%) valt in deze categorie. Tot slot is het geweldsgebruik bij bijna een op de tien incidenten (8,9%) disproportioneel te noemen. In deze gevallen is het geweld excessief van aard en staat niet in verhouding tot het doel, namelijk het afhandig maken van de buit. Het slachtoffer wordt bijvoorbeeld ernstig mishandeld terwijl hij de buit al lang heeft afgegeven. Er is tevens sprake van disproportioneel geweld wanneer een grote groep verdachten naast overtal ook wapens gebruikt om het slachtoffer te beroven.

Tabel 3.2 – Delictpleging (N= 248)

	Aantal	Percentage
Instrumenteel	137	55,2
Gelegenheid, impulsief	82	33,1
Disproportioneel	22	8,9
Geweld niet te duiden	7	2,8
	248	100

3.2.5 Buit

Bij ongeveer 17 procent is er sprake van een mislukte straatroof waarbij het slachtoffer wist te ontkomen of er niets bij het slachtoffer te halen was. Bij ruim vier op de vijf (82,8%) straatroofincidenten zijn een of meerdere goederen buitgemaakt. Het komt voor dat er verschillende goederen tegelijkertijd worden gestolen, bijvoorbeeld een tas of een portemonnee met inhoud. In totaal gaat het om 369 goederen. In de meeste (31,4%) gevallen wordt er een mobiele telefoon gestolen (zie tabel 3.3). Bij ruim een op de zeven (15,2%) gevallen wordt er geld bij het slachtoffer weggenomen waarbij de waarde kan variëren van een paar euro tot een paar honderd euro.

Tabel 3.3 – Soort buit (N= 369)

	Aantal	Percentage
Geld	56	15,2
GSM	116	31,4
Laptop	2	0,5
iPod / MP3	28	7,6
Sieraad	15	4,1
Kleding	6	1,6
Vervoersmiddel	14	3,8
Tas	33	8,9
Portemonnee	42	11,4
Waardepapieren ⁹	32	8,7
Anders ¹⁰	25	6,8
	369	100

Aan de hand van aanvullende analyses hebben we gekeken naar verbanden tussen soort buit en verschillende werkwijzen. Het lijkt erop dat bij het verkrijgen van geld en een portemonnee vaker een wapen en/of fysiek geweld wordt gebruikt. Daarnaast is er een duidelijk verband tussen het stelen van een GSM en/of tas en de werkwijze wegrukken. Tot slot is de indruk dat bij de beroving van een iPod een meerderheid aan verdachten (overtal) wordt 'gebruikt' om de buit afhandig te maken.

Casus: Het wegrukken van een mobiel

Het slachtoffer staat alleen bij de bushalte op de bus te wachten en op dat moment komt de verdachte aangelopen. Hij vraagt aan het slachtoffer hoe laat het is waarop het slachtoffer zijn mobiele telefoon pakt. Op dat moment slaat de verdachte toe en rukt de mobiele telefoon uit de handen van het slachtoffer en gaat er te voet vandoor. Het slachtoffer blijft vol verbijstering achter en op het moment dat hij kan reageren, is de verdachte er al lang vandoor mét de mobiele telefoon. *Bron: aangifte straatroof*

3.3 Verdachten

3.3.1 Aantal verdachten

Bij een op de drie incidenten (33,7%) is er volgens de verklaringen van het slachtoffer sprake van één dader.¹¹ In tweederde (66,3%) van de gevallen wordt het straatroofincident in groepsverband¹² gepleegd. In totaal zijn er 527 verdachten door de slachtoffers gesignaleerd. Het blijkt dat helft van alle groepsdelicten (52,8%) met twee daders wordt gepleegd. Bij de overige groepsdelicten (47,2%) zijn er drie of meer verdachten. Wanneer de verdachten met een groep zijn, dan wordt uit de aangiften regelmatig duidelijk dat één van de verdachten de leiding heeft. Soms is het ook zo dat een verdachte het delict pleegt en dat de rest van de groep verderop staat te wachten, bij wijze van achtervang. De onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal verdachten bij de groepsdelicten.

Rolverdeling bij een groepsincident

De respondent heeft het delict met vier mededaders gepleegd. Hij ken deze jongens van school en van de straat. Ze waren met zijn allen in de Filmwijk. Hij wist dat het ging gebeuren, ze hadden het erover gehad, maar niet echt concreet. Er was geen duidelijke rolverdeling of zo. Het slachtoffer was een meisje en ze zat bij de bushalte. Een van zijn vrienden ging naast haar zitten en sprak haar aan. Hij vroeg hoe laat het was. Het meisje ging vervolgens buiten het bushokje staan. Er stonden ook nog andere mensen bij het bushokje. De jongens hadden in de gaten dat het meisje niet zomaar haar spullen af zou geven, dus ze zijn met haar gaan vechten. Eerst was er sprake van bekvechten, later werd er geduwd en getrokken. Twee andere jongens stonden op de uitkijk. Toen de iPod op de grond viel, heeft de verdachte deze gepakt. Deze rolverdeling ontstaat gewoon; omdat je met z'n allen bent.

Bron: interview straatrover

Tabel 3.4 – Aantal groepsincidenten (N=157) naar aantal verdachten

	Aantal	Percentage
2 verdachten	83	52,8
3 verdachten	41	26,1
4 verdachten	13	8,3
5 verdachten	7	4,5
6 verdachten of meer	13	8,3
	157	100

3.3.2 Verplaatsen van de verdachten

Het blijkt dat bij het merendeel (77,1%) van de incidenten de verdachten zich te voet verplaatsen (zie tabel 3.5). Bij bijna een op de vijf incidenten (17,9%) maken de verdachten gebruik van een fiets, brommer of scooter.

Tabel 3.5 – Manier van verplaatsen van de verdachten (N=246)

	Aantal	Percentage
Te voet	190	77,2
Fiets	25	10,2
Brommer/ scooter	19	7,7
Auto / motor	3	1,2
Openbaar vervoer	6	2,5
Onbekend	3	1,2
	246	100

3.3.3 Signalement van de verdachten

Bij het signalement van de verdachten beschrijven we zowel het geslacht als de huidskleur van de verdachten. Hierbij moet worden opgemerkt dat het gaat om de waarneming van de slachtoffers en dat niet van alle 527 verdachten een signalement bekend is. Over 499 verdachten is er informatie voorhanden. Het blijkt dat bijna alle (96,8%) verdachten van het mannelijke geslacht zijn. Bijna de helft (48,7%) van de verdachten heeft een donkere huidskleur en bijna een kwart (22,2%) een licht getinte huidskleur (tabel 3.6). De kleinste groep (10%) verdachten heeft een blanke huidskleur. Bij een vijfde (19%) is de huidskleur onbekend; slachtoffers kunnen geen signalement geven of dit is niet in aangifte geregistreerd.

Tabel 3.6 – Huidskleur van de verdachten (N=499)

	Aantal	Percentage
Blanke huidskleur	50	10,0
Licht getinte huidskleur	111	22,3
Donkere huidskleur	243	48,7
Onbekend	95	19,0
	499	100

Aan de hand van aanvullende analyses hebben we gekeken naar de huidskleur van de leden van de groep verdachten. Het blijkt dat bij het merendeel van de groepsdelicten (63,2%) de verdachten dezelfde huidskleur hebben. De rest van de leden van de groep heeft een verschillende huidskleur (of de huidskleur is niet duidelijk). Het lijkt erop dat de groepsdelicten in een tamelijk homogene samenstelling van jongeren met dezelfde huidskleur worden gepleegd.

3.4 Slachtoffers

3.4.1 Aantal slachtoffers

Bij het overgrote deel (83,1%) van de straatroofincidenten is één persoon het slachtoffer geworden van straatroof. Bij een op de acht feiten (12,9%) worden er twee slachtoffers beroofd. In tabel 3.7 staat een overzicht van het aantal slachtoffers bij een straatroof.¹³

Tabel 3.7 - Aantal incidenten naar aantal slachtoffers (N=248)

	Aantal	Percentage
1 slachtoffer	206	83,1
2 slachtoffers	32	12,9
3 slachtoffers	7	2,8
4 of meer slachtoffers	3	1,2
	248	100

3.4.2 Geslacht en leeftijd

Bijna driekwart (72,2%) van de slachtoffers is van het mannelijke geslacht, de rest van de slachtoffers is een vrouw (27,8%). Bijna de helft (45,2%) van de slachtoffers is tussen de 15 en 19 jaar. Daarnaast is ruim een op de zeven slachtoffers (15,3%) relatief jong; namelijk tussen de 10 en 14 jaar. Ruim 11 procent van de slachtoffers (zie tabel 3.8) valt in de leeftijdscategorie van 20 tot en met 24 jaar. Uit nadere analyse blijkt dat de vrouwelijke slachtoffers gemiddeld ouder zijn dan de mannen (28,9 versus 21,5 jaar).

Tabel 3.8 – Leeftijd slachtoffers (N=248)

	Aantal	Percentage
10 t/m 14	38	15,3
15 t/m 19	112	45,2
20 t/m 24	29	11,7
25 t/m 29	13	5,2
30 t/m 34	8	3,2
35 t/m 39	10	4,0
40 t/m 44	13	5,2
45 en ouder	25	10,0
	248	100

3.4.3 Etniciteit

Op basis van gegevens van de Gemeentelijke Basisadministratie is de etnische achtergrond bepaald. Hierbij hebben we zowel gekeken naar het geboorteland van het slachtoffer als de ouders.¹⁴ Zie tabel 3.9 voor een volledig overzicht.

Tabel 3.9 – Etniciteit van de slachtoffers¹⁵ (N=248)

	Aantal	Percentage
Nederland	144	58,1
Suriname	26	10,5
Ned. Antillen	3	1,2
Marokko	4	1,6
Afrika (overig)	7	2,8
Niet-westerse landen (overig)	20	8,1
Westerse landen (overig)	21	8,4
Onbekend	23	9,3
	248	100

Het blijkt dat ruim de helft (58%) van de slachtoffers een Nederlands etnische achtergrond heeft. Daarnaast heeft een op de tien (10%) een Surinaams etnische achtergrond. Een klein percentage van de slachtoffers heeft de Marokkaanse of Antilliaanse achtergrond.

3.4.4 Verplaatsen van de slachtoffers

Tweederde (63%) van de slachtoffers gebruikt geen vervoermiddel; zij verplaatsen zich te voet (zie tabel 3.10). Een op de vier (24,8) slachtoffers bevindt zich ten tijde van het feit op de fiets. Het slachtoffer wordt in deze gevallen bijvoorbeeld gesommeerd te stoppen of wordt met geweld van zijn fiets geschopt. Uit aanvullende analyses blijkt dat daders zich vaak op dezelfde wijze verplaatsen als de slachtoffers. Als de slachtoffers te voet zijn, dan zijn ook de plegers lopend.

Tabel 3.10 - Verplaatsen van de slachtoffers (N=246)

	Aantal	Percentage
Te voet	155	63,0
Skateboard	2	0,8
Fiets	61	24,8
Brommer/ scooter	10	4,1

Tabel gaat verder op de volgende pagina

Auto / motor	6	2,4
Openbaar vervoer	5	2,0
Onbekend	7	2,9
	246	100

3.4.5 Letsel en doktersbehandeling

Straatrovers gebruiken regelmatig geweld om de buit te verkrijgen en het blijkt dat slachtoffers niet altijd ongedeerd blijven. Uit tabel 3.11 blijkt dat bij tweederde (62,2%) van de slachtoffers geen sprake is van letsel. Bij ruim een kwart (26,4%) van de slachtoffers is er wel sprake van letsel. Dit kan bestaan uit blauwe plekken, schaaf- of steekwonden en/of een gebroken neus of ledematen. Een deel van hen moet zich onder doktersbehandeling stellen. Het gaat om 12 slachtoffers.

Tabel 3.11 - Letsel bij slachtoffers (N=246)

	Aantal	Percentage
Ja	65	26,4
Nee	153	62,2
Onduidelijk	28	11,4
	246	100

3.4.6 Antecedenten van de slachtoffers

We hebben gekeken of slachtoffers ook als verdachte van het plegen van delicten in het politiesysteem voorkomen. Hiervan is bij ongeveer eenderde (31,6%) van de slachtoffers sprake. Ruim de helft van deze slachtoffers wordt zelfs meerdere malen door de politie geregistreerd. In totaal komen zij 337 keer voor. Slachtoffers van straatroof worden voornamelijk geregistreerd in verband met vermogens-, gewelds- en openbare ordedelicten. Tabel 3.12 geeft een opsomming van de aard van de strafbare feiten van de slachtoffers.

Tabel 3.12 – Strafbare feiten slachtoffers (N=337)¹⁶

	Aantal	Percentage
Vermogen	98	29,1
Vermogen met geweld	13	3,8
Vernieling / vandalisme / openbare orde	67	19,9
Geweld	78	23,1
Fraude	11	3,3
Drugs	4	1,2

Tabel gaat verder op de volgende pagina

Wapens	4	1,2
Overig	62	18,4
	337	100

3.4.7 Relatie dader en slachtoffer

Voor zover het mogelijk was, hebben we op basis van de aangifte gekeken of slachtoffer en dader bekenden van elkaar zijn. In een enkel geval (8,5%) kent het slachtoffer de dader via kennissen, school, uitgaan of de buurt waarin zij wonen. In het overgrote deel (84,6%) lijken daders en slachtoffers onbekenden van elkaar te zijn, maar dat wordt niet goed duidelijk uit de aangiften. Op basis van de interviews met verdachten wordt namelijk duidelijk dat slachtoffer en dader(s) elkaar wel kennen, bijvoorbeeld via school, eerdere incidenten of ze hebben elkaar uitgedaagd op het internet¹⁷.

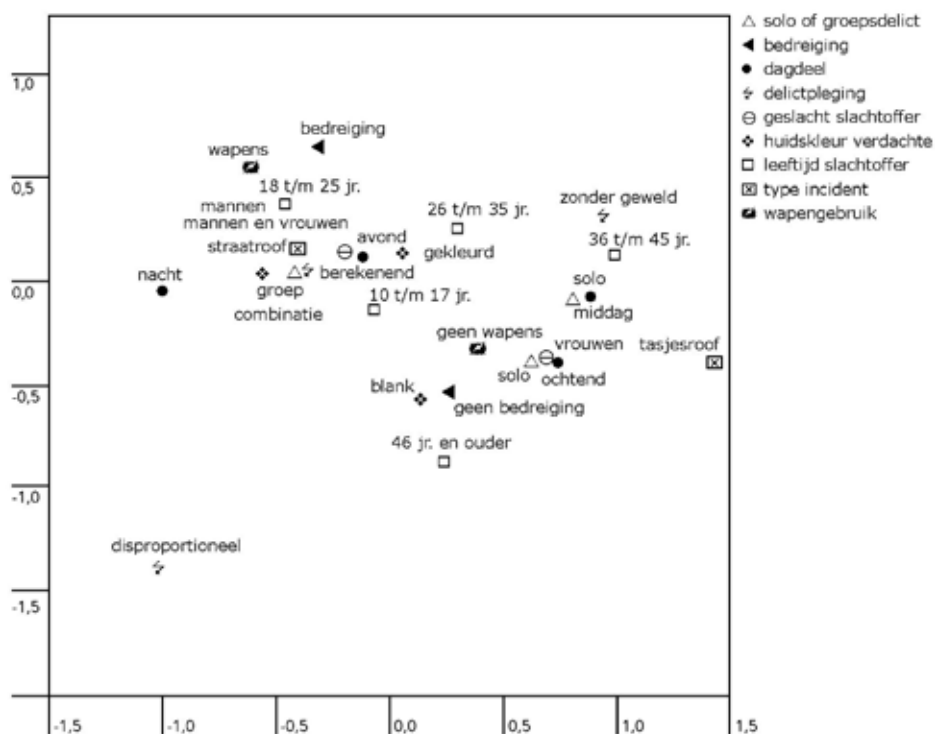
Casus: Berooving en mishandeling van een bekende

We zaten met vijf vrienden in het park. Buiten stond een klasgenootje te wachten. We mochten hem gewoon niet. Het plan ontstond met zijn drieën: 'kom we wachten hem op en dan grijpen we hem gewoon'. Twee vrienden gaven hem een paar tikken op zijn arm en hebben toen ook zijn mobiel afgepakt. Een jongen filmde het geheel. Dat filmen (Happy Slapping) doen we wel vaker. Vrienden die onderling gaan stoeien en dan filmen. We hebben het gedaan omdat we hem niet mogen, maar vooral uit verveling. *Bron: interview straatrover*

3.4.8 Dwarsverbanden delict- en slachtofferprofiel

In de vorige paragrafen hebben wij op basis van informatie uit de aangifte verschillende kenmerken van het straatrooffeit, de slachtoffers en de verdachten beschreven. Op bepaalde onderdelen hebben wij door middel van aanvullende analyses verschillende kenmerken in relatie tot elkaar gebracht. Dit levert een aantal interessante bevindingen op tussen de afzonderlijke onderwerpen (delict, slachtoffers en verdachten). In deze paragraaf brengen we juist die drie elementen met elkaar in verband. De vraag is in hoeverre kenmerken van het delict, de slachtoffers en verdachten met elkaar samenhangen. Daartoe is een exploratieve statistische techniek gebruikt die erop neer komt dat variabelen die min of meer bij 'elkaar horen' gegroepeerd worden, waardoor clusters of groepen ontstaan.¹⁸ Het is met andere woorden mogelijk om met behulp van deze techniek afzonderlijke groepen op te sporen. Zie figuur 3.6 voor de resultaten.

Figuur 3.6 – Delict, - en slachtofferprofiel

In de figuur is grofweg een tweetal clusters te zien van onderwerpen die met elkaar samenhangen. Vanwege het exploratieve karakter van de analyse kan met enige voorzichtigheid het volgende profiel worden geconstrueerd.¹⁹ We maken hierbij onderscheid tussen de twee typen straatroofincidenten: straatroof en tasjesroof (zie paragraaf 3.2). Straatroofincidenten (cluster onderwerpen aan de linkerkant van de figuur) gebeuren door groepen jongeren van allochtone afkomst. De straatroven vinden vooral in het weekend en in de nachtelijke uren plaats. De straatrovers lijken de berovingen te plannen; ze passen instrumenteel geweld toe. Ze bedreigen de slachtoffers, al dan niet met een wapen en kunnen ook geweld toepassen. De slachtoffers zijn mannen, vooral in de jonge leeftijdscategorie (10-25 jaar). Ook kunnen (jonge) vrouwen het slachtoffer zijn van beroving.

Bij tasjesroof (cluster onderwerpen aan de rechterkant van de figuur) is de werkwijze voornamelijk het wegrukken van de buit. Kenmerkend is dat de daders het delict alleen plegen. Het gaat om autochtone, blanke plegers. Zij plegen de delicten impulsief, passen geen geweld toe, uiten geen bedreigingen en gebruiken ook geen wapen. De slachtoffers zijn wat oudere vrouwen en het delict vindt overdag plaats.

Noten

1. Het kan voorkomen dat meerdere slachtoffers van hetzelfde incident aangifte hebben gedaan. In dat geval hebben we alleen de aangifte geanalyseerd van het slachtoffer die als eerste in het politiesysteem voorkomt.
2. In voorgaande jaren waren dit er minder. In 2006 werden er 192 straatroven geregistreerd en in 2005 waren dit er 209. Het lijkt erop dat 2007 een uitschieter vormt, want in het 2008 neemt het aantal straatroven weer af. Er werden toen 190 straatroofincidenten gepleegd.
3. De routineactiviteitentheorie gaat ervan uit dat mensen door hun dagelijkse leven bekend raken met bepaalde gebieden. Wonen, naar school gaan, uitgaan en vriendenbezoek zijn bijvoorbeeld activiteiten waarmee deze ruimtelijke kennis wordt opgedaan. Op deze locaties en de tussenliggende routes plegen daders hun delicten. Ze plegen met andere woorden hun delicten op die plaatsen waar zij bekend mee zijn.
4. Volgens de gelegenheidstheorie liggen niet zozeer persoonsgebonden, maar vooral omgevingsgebonden factoren aan de basis van crimineel gedrag. Een afgelegen en/of donkere locatie en de afwezigheid van toezicht zijn hierbij van belang.
5. De nachtelijke uren van 00.00 tot 06.00 uur worden ingedeeld bij de voorgaande dag. Dus incidenten die op zondagochtend om 02.00 uur zijn gepleegd, worden ingedeeld bij de zaterdag.
6. Het wegrukken van de buit kan ook in combinatie met andere werkwijzen worden toegepast zoals fysiek geweld of overal. We spreken dan niet van tasjesroof (waar wegrukken de enige MO is) maar van straatroof. Vandaar dat het percentage wegrukken hoger ligt dan het percentage tasjesroof.
7. Gezien het feit dat er meerdere (verschillende) werkwijzen bij één incident kunnen worden toegepast, komt het percentage boven de 100 uit.
8. Bij deze vraag is er alleen gekeken of een of meerdere wapens zijn gebruikt. Het kan echter voorkomen dat bij een incident (met wapengebruik) meer werkwijzen (met wapengebruik) worden toegepast. Vandaar dat het totale aantal werkwijzen met wapen (43%) hoger ligt dan het wapengebruik bij incidenten (36%).
9. Identiteitskaart, paspoort, rijbewijs of een verblijfsvergunning.
10. Fotocamera, (auto)sleutels, bank,- schoolpas of een spelcomputer
11. Het moet hierbij worden opgemerkt dat het niet om unieke verdachten hoeft te gaan. Eén persoon kan namelijk bij meerdere incidenten betrokken zijn.
12. Dat wil zeggen: twee of meer personen.
13. In totaal gaat het om minimaal 305 slachtoffers, die nagenoeg allemaal aangifte hebben gedaan. Voor dit onderzoek hebben we één aangifte per straatroofincident geanalyseerd. We spreken daarom in deze paragraaf van maximaal 248 incidenten c.q slachtoffers.
14. Allochtonen zijn mensen van wie tenminste één van de ouders niet in Nederland is geboren of zelf niet in Nederland geboren zijn.
15. Volgens indeling van het CBS.
16. Een slachtoffer kan voor meerdere soorten feiten geregistreerd staan.
17. www.almereforyou.nl.
18. Het betreft de multiple correspondence techniek. Groepen objecten die weinig met elkaar overeenkomen, liggen zoveel mogelijk gescheiden van elkaar in de afbeelding. De groepen worden afgebeeld ten opzichte van een of meer in de analyse geconstrueerde dimensies. In deze figuur zijn bepaalde variabelen met een lage waarde buiten beschouwing gelaten. Bijvoorbeeld de pleegwijk is er niet in opgenomen omdat deze variabele (vrijwel) niets toevoegt aan de gevonden groepen.
19. Disproportioneel geweld lijkt bij de werkwijze van straatroof te horen, maar is in de figuur een uitschieter.

4 Daderprofiel

Waar in het vorige hoofdstuk het straatroofincident centraal stond, gaan we in dit hoofdstuk in op de plegers van straatroof.¹ Vanuit drie invalshoeken geven we een profiel van de 79 straatrovers.² De eerste invalshoek betreft het deelprofiel 'geregistreeerde criminaliteit'. Naast de gegevens over pakkans, ophelderingspercentage en enkele demografische kenmerken gaan we op basis van de politie- en justitiegegevens vooral in op de geregistreeerde criminaliteit van de straatrovers. De tweede invalshoek heeft het deelprofiel 'criminele netwerken' als onderwerp. Er is gekeken in hoeverre de verdachten deel uitmaken van grotere netwerken. De derde invalshoek heeft betrekking op het deelprofiel 'psychosociale achtergronden'. Uit de groep van 79 straatrovers zijn er 50 geselecteerd waarvan de we beschikbare dossiers hebben bestudeerd. Daarbij is informatie verzameld over onder andere de gezinsachtergronden, schoolfunctioneren, vrijetijdsbesteding en vrienden.

4.1 Deelprofiel: geregistreeerde criminaliteit

4.1.1 Pakkans en oplossingspercentage

Van de 79 straatrovers zijn in X-pol criminaliteitsgegevens verzameld en geanalyseerd. Het betreft hun geregistreeerde delicten, de wijze waarop ze de straatroof hebben gepleegd en of ze ook in de hoedanigheid van slachtoffer voorkomen in de registraties van politie. Bij de beschrijving van de politie- (en verderop de justitie) gegevens moeten we rekening houden met het gegeven dat er slechts een klein deel van de straatrovers is aangehouden en geregistreeerd. De slachtoffers hebben in totaal 527 plegers van straatroof gezien. De 79 opgepakte vormen hiervan 15 procent. Over maximaal 85 procent van de straatrovers hebben wij derhalve geen informatie.³

Uit analyses blijkt dat de 79 aangehouden verdachten te koppelen zijn aan slechts 41 straatroofincidenten. Dat wil zeggen dat in 83 procent (n=207) van alle incidenten er geen verdachte is aangehouden. Anders gezegd: straatroof lijkt een delict te zijn met een lage pakkans voor de daders en een laag ophelderingspercentage. Aangezien we geen nadere gegevens hebben van de onbekende verdachten, is het niet mogelijk om vast te stellen in hoeverre de opgepakte straatrovers representatief zijn voor de gehele groep.

4.1.2 Leeftijd en geslacht

Als eerste worden de leeftijd en het geslacht beschreven. In tabel 4.1 staat de verdeling van de verschillende leeftijdscategorieën van de straatrovers.

Tabel 4.1 – Leeftijdsverdeling verdachten straatroof (N=79)

	Aantal	Percentage
13 t/m 15 jaar	21	26,6
16 t/m 18 jaar	24	30,3
19 t/m 21 jaar	17	21,5
22 t/m 24 jaar	10	12,7
> 25 jaar	7	8,9
	79	100

Uit de tabel valt af te leiden dat een kwart van de straatroofverdachten in het pleegjaar (2007) jonger is dan 16 jaar.⁴ De gemiddelde leeftijd ligt op 18,8 jaar.⁵ Er zijn weinig relatief oudere straatroofverdachten; de oudste is 43 jaar. De mediaan ligt op 17 jaar.

In afwijking van eerdere onderzoeken naar straatroof vinden we in deze groep een behoorlijk aantal meisjes dat in de politieregistraties als straatover is aangemerkt: 12 van de 79 straatrovers (15%) zijn vrouw.⁶ Uit nadere analyse wordt duidelijk dat nagenoeg alle vrouwen minderjarig zijn. Verderop (bij de netwerken) komen de vrouwelijke straatrovers uitgebreider aan bod.

4.1.3 Etniciteit

Op basis van gegevens van de Gemeentelijke Basisadministratie is de etnische achtergrond van de 79 straatrovers bepaald.⁷ Hieronder staat een overzicht van de etniciteit van de straatrovers.

Tabel 4.2 – Etniciteit van de straatrovers (N=79)

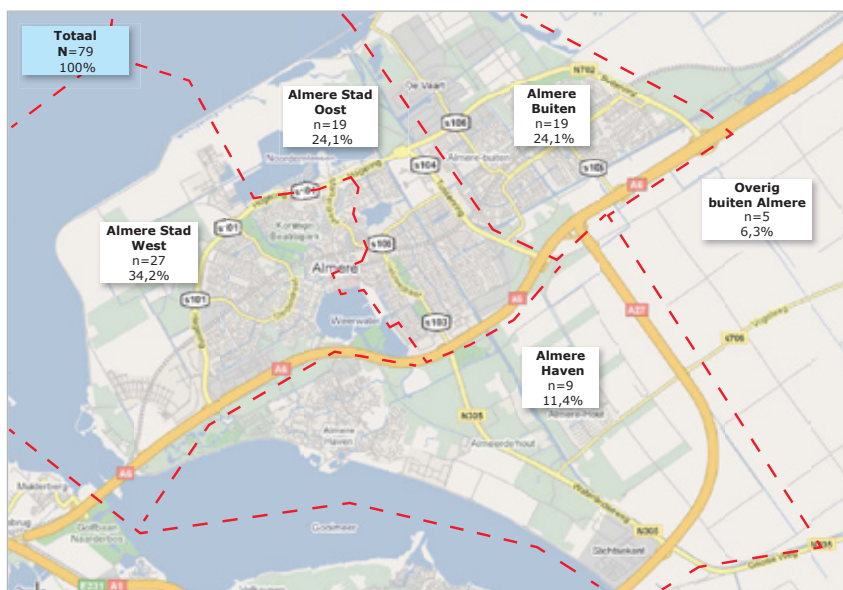
	Aantal	Percentage
Surinaams	30	38,0
Antilliaans	14	17,7
Nederlands	11	13,9
Afrikaans (ov)	6	7,6
Niet-westers (ov)	5	6,3
Marokkaans	4	5,1
Turks	2	2,5
Westers (ov)	1	1,3
Onbekend	6	7,6
	79	100

Het overgrote deel van de straatrovers (86%) heeft een niet-Nederlandse etnische achtergrond. Binnen deze groep zijn vooral Surinamers en Antillianen vertegenwoordigd. Straatrovers met een autochtoon Nederlandse achtergrond vormen derhalve een bescheiden deel (14%) van de totale straatrovergroep.

4.1.4 Woongebied

Aan de hand van de adresgegevens van de straatrovers, zoals die vermeld staan in het proces-verbaal, is bepaald in welk gebied zij wonen. Voor de vergelijkbaarheid is dezelfde gebiedsafbakening gehanteerd als in de misdrijfanalyse (zie vorig hoofdstuk). De verdeling van de 79 straatrovers over de gebieden staat in onderstaande figuur.

Figuur 4.1 – Verdachtenpopulatie uitgesplitst naar gebied (N=79)

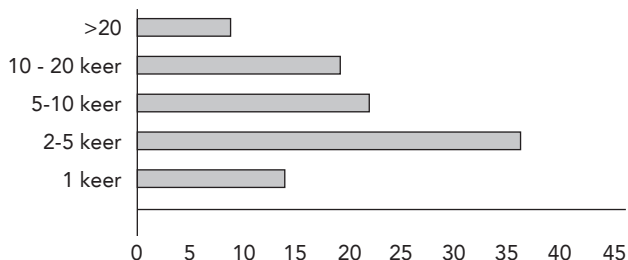

Bijna alle straatrovers wonen in Almere (94%). De rest (6%) woont buiten Almere, waaronder Amsterdam. Uit de figuur 4.1 valt verder af te lezen dat de meeste straatroofverdachten (34%) in de wijk Stad West wonen. In de wijken Stad Oost en Buiten zijn evenveel verdachten – beide 24 procent – woonachtig. Elf procent is in Almere Haven woonachtig.

4.1.5 First offenders en meerplegers

Als eerste is nagegaan in hoeverre de 79 straatrovers first offenders zijn of dat zij al eerder in aanraking zijn gekomen met politie.⁸ Een op de zeven straatrovers van de 79 verdachten (14%) heeft - afgezien van de straatroof - een blanco politieregister en kan dus aangemerkt worden als first offender. De overige verdachten (86%) komen vaker voor als verdachte van delicten in de politieregisters. In figuur 4.2 staat het aantal malen dat zij als verdachte zijn geregistreerd.

Figuur 4.2 – Straatrovers als verdachte in X-pol geregistreerd in percentages (N=79)

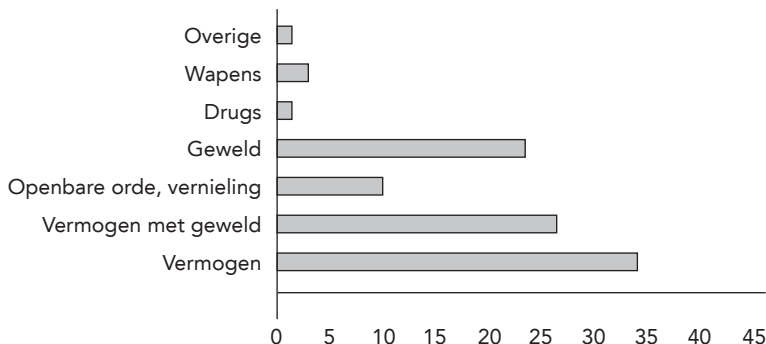

Zoals gezegd, gaat het in 14 procent van de gevallen om één delict, namelijk straatroof. Ruim eenderde van de groep staat voor minimaal twee en maximaal vijf delicten geregistreerd als verdachte. De rest, dat is ongeveer de helft van de totale groep, staat vaker geregistreerd als verdachte. Dat aantal loopt bij één straatrover op tot 56 keer. Over de gehele groep genomen, komen de straatrovers gemiddeld acht keer voor in X-pol als verdachte.

4.1.6 Delictcategorieën

De in totaal 614 registraties (in X-pol) zijn nader geanalyseerd en op het niveau van delictcategorieën is een onderverdeling gemaakt naar de aard ervan (zie figuur 4.3).

Figuur 4.3 – Registraties naar delictcategorie in percentages (N=614)

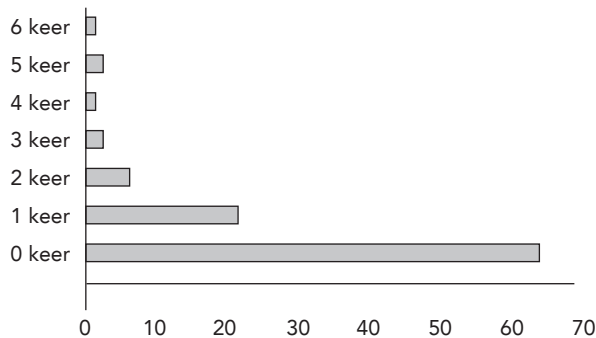

De groep straatrovers begaat voornamelijk (60%) vermogensdelicten - met of zonder geweld - waarvan een behoorlijk deel (27%) tot de categorie straatroof kan worden gerekend.⁹ Daarnaast kent de groep ook een gewelddadige kant, afgemeten aan het aandeel van de geweldsdelicten in het totale criminaliteitspatroon (24%). Vernieling en incidenten in de openbare ordesfeer komen met zo'n 11 procent op de vierde plaats.

4.1.7 Slachtofferschap

Naast het feit dat de straatrovers meermalen staan geregistreerd als verdachte, biedt X-pol de mogelijkheid om na te gaan in hoeverre zij ook als slachtoffer van een delict voorkomen in het systeem. Het blijkt dat een behoorlijk deel ook als zodanig staat geregistreerd (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4 – Straatrovers en mate van voorkomen als slachtoffer in X-pol in percentages (N=79)

Ongeveer 35 procent van de totale groep straatrovers is ook als slachtoffer geregistreerd in het politiesysteem. In de meeste gevallen (ruim 20%) gaat om een eenmalig slachtoffer-schap; sommigen zijn vaker slachtoffer geweest. Opvallend is dat zij met name slachtoffer zijn geworden van geweldsdelicten en in mindere mate van vermogensmisdrijven.

4.1.8 Straatroof: manier van plegen en geweld

Op basis van het zaakregistratienummer zijn de 79 straatrovers gekoppeld aan een straat-roofincident. Hieronder staat een overzicht van de straatroofkenmerken gecombineerd met het geslacht, de leeftijd en etniciteit van de straatrovers.

Tabel 4.3 – Leeftijd, geslacht en etniciteit naar verschillende delictkenmerken

		Groep/solo		Geweld			Wapengebruik	
		Groep	Solo	Bere-kend	Dispro-portioneel	Impulsief	Ja	Nee
Leeftijd (gem.) ¹⁰		17,9 jr.	23,6 jr.	20,0 jr.	17,0 jr.	18,2 jr.	20,5 jr.	17,9 jr.
Geslacht (%)	Man	82,1	17,9	42,2	18,8	39,1	35,4	64,6
	Vrouw	100	0	25,0	75,0	0	8,3	91,7
Etniciteit (%)	Autochtoon	100	0	45,5	36,4	18,2	18,2	81,8
	Allochtoon	82,2	17,8	42,4	23,7	33,9	35,0	65,0

Wat betreft de leeftijden lijkt het erop dat jongere straatrovers meer in groepsverband opereren, disproportioneel geweld toepassen, maar geen wapen gebruiken. Bij oudere straatrovers gaat het om soloplegers met instrumenteel geweld en een wapen. De vrouwen plegen de straatroof altijd met een groep en passen meer dan mannen disproportio-neel geweld toe, overigens zonder daarbij een wapen te gebruiken.¹¹ Op basis van de politiegegevens lijkt het erop dat autochtone straatrovers de straatroof uitsluitend in groepsverband plegen. Allochtone daders plegen het delict ook in groeps-verband, maar hier komen ook solodaders voor. Gebruik van wapens komt bij allochtone verdachten aanzienlijk vaker voor dan bij autochtone verdachten. Tegelijkertijd lijken al-lochtone straatrovers impulsiever.¹²

Vrouwelijke daders in groepsverband

‘Plotseling zag ik dat C. op mij af kwam rennen. Ik voelde dat C. mij begon te slaan en mijn mobiel afpakte. Ze sloeg me overal en ik voelde opeens hevige pijn op mijn rechteroog. Kennelijk had ik een vuistslag op mijn oog gehad. Ik weet niet wie dit gedaan heeft, want ik zag later dat er nog een stuk of dertig andere personen om ons heen stonden. Ik voelde dat er aan mijn haren getrokken werd. Ik voelde dat ik de bosjes in getrokken werd. Ik viel in de bosjes. Ik weet niet wie dit gedaan heeft. Toen ik in de bosjes lag zag ik dat er meer personen op me af kwamen. Ik zag dat ik door meerdere personen geslagen en geschopt werd.’

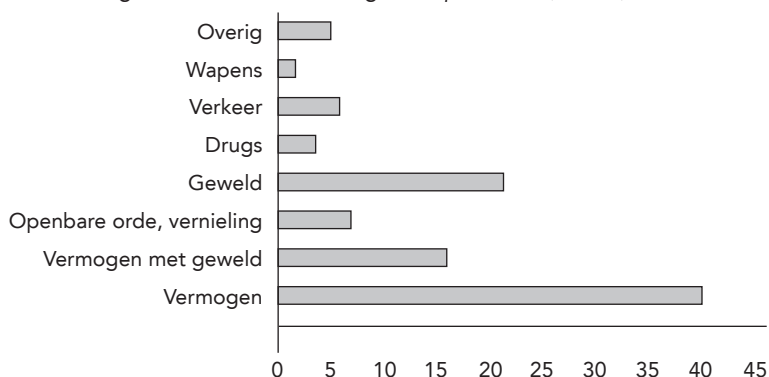
Bron: aangifte slachtoffer

4.1.9 Aantal en aard antecedenten bij Justitie

Anders dan de politieregistraties, die teruggaan tot 1997 en bovendien alleen betrekking hebben op de incidenten in Flevoland, geeft de justitiële documentatie zicht op de gehele criminele carrière. De strafbare feiten kunnen in heel het land zijn gepleegd. We hebben hiermee een completer beeld van het criminaliteitspatroon van de straatrovers.¹³

Elf personen (14%) komen niet voor in de justitiële documentatie van justitie. Zij hebben dus (nog¹⁴) geen strafblad. In totaal 86 procent van de verdachtengroep kan dus in verband gebracht worden met een of meerdere feiten. In totaal gaat het voor deze groep om 701 feiten. Dat is meer dan de 614 feiten zoals geregistreerd in X-pol. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat ze ook voor 1997 strafbare feiten hebben gepleegd en/of buiten Almere. De 68 verdachten die meer dan één delict hebben gepleegd, hebben gemiddeld zo’n 10 feiten op hun naam staan. Bij een vijfde gaat het om één feit (19%) en bij twee derde (67%) gaat het om twee tot negentien feiten. Een aanzienlijk deel van de verdachten (14%) heeft twintig of meer antecedenten. In twee gevallen gaat het om respectievelijk 51 en 63 feiten. Wat betreft de aard van de antecedenten levert dit het volgende beeld op.

Figuur 4.5 – Verdeling antecedenten naar categorie in procenten (N=701)

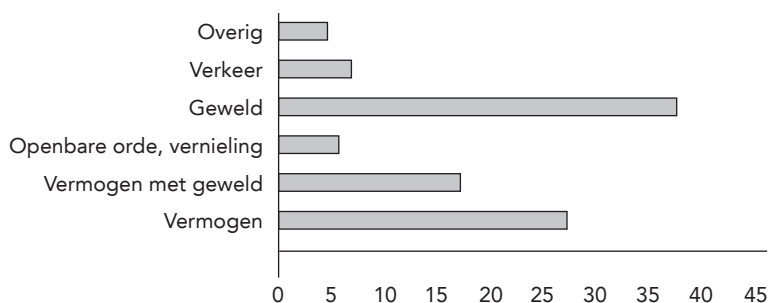

Het grootste deel (55%) van het totale aantal antecedenten valt in de categorie vermogen, waarvan 16 procent te rekenen is tot de categorie diefstal met geweld. De geweldsdelicten vormen de op één na grootste categorie (21%). De pleegplaats van de gepleegde strafbare feiten betreft in helft van de gevallen Almere zelf, een kwart buiten Almere (vooral in Amsterdam) en van de rest is de pleegplaats niet bekend. De straatrovers lijken iets meer in Almere te worden gepleegd dan de overige delicten.

4.1.10 Criminele carrière

De straatrovers plegen volgens de justitiële documentatie hun eerste delict (kan ook een niet-straatroofdelict zijn) op gemiddeld 15,1 jaar. De gemiddelde leeftijd ten tijde van het laatste geregistreerde delict is 18,1 jaar.¹⁵ Hierdoor weten we dat de gemiddelde duur van de criminele carrière van de straatrovers minimaal zo'n drie jaar bedraagt.¹⁶ De gemiddelde leeftijd waarop het eerste straatrooffeit wordt gepleegd, is 16,9 jaar. Er zijn - zoals gezegd - elf personen die als first offender te boek staan. Zij beginnen hun criminele carrière met een straatroof en laten het daar ook bij. Van de overige 68 straatrovers is nagegaan met welk type delict zij hun carrière zijn begonnen (Zie figuur 4.6).

Figuur 4.6 – Aard van het startdelict straatrovers in procenten (n=68)

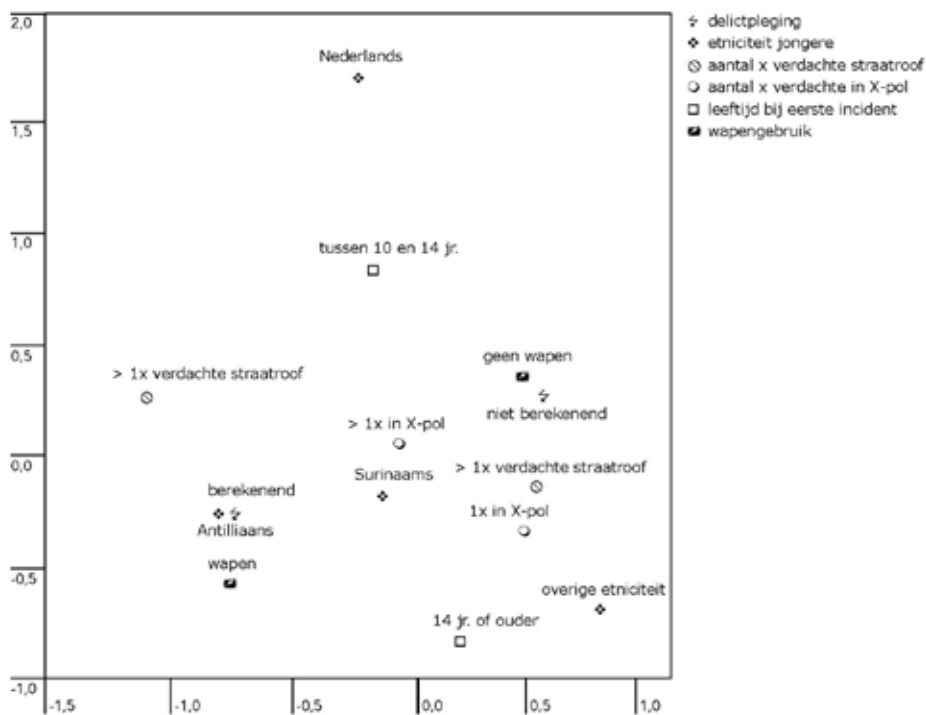

Uit de figuur blijkt dat een fors deel van de straatrovers (38%) zijn criminele carrière begint met een geweldsmisdrijf. Op de tweede plaats komen de vermogensmisdrijven als startdelict (28%) gevolgd door vermogensdelicten met geweld (17%).

4.1.11 Dwarsverbanden geregistreerde criminaliteit

In lijn met het vorige hoofdstuk presenteren we ook nu enkele dwarsverbanden tussen de afzonderlijke items in het deelprofiel 'geregistreerde criminaliteit'. Dit levert clusters van bij elkaar horende kenmerken op (zie figuur 4.7).

Figuur 4.7 – Dwarsverbanden geregistreerde criminaliteit

Er is in de figuur een cluster te maken rond Antilliaanse straatrovers die berekenend en met een wapen meer straatroven plegen. Bij de Surinamers lijkt de eenmalige straatroof impulsief gepleegd, zonder wapen. Ze hebben overigens meer X-polregistraties. De Nederlanders vormen een afwijkende groep in die zin dat er geen straatroofkenmerken bij lijken te horen, behalve mogelijk de registraties in X-pol op jonge leeftijd. De straatrovers met een andere etnische achtergrond (Marokkaans, Turks, Overige Afrikaans etc) hebben een X-pol registratie na hun 14^e jaar.

4.2 Deelprofiel: netwerken

Een van de vragen in dit onderzoek is in hoeverre de 79 straatrovers deel uitmaken van criminele netwerken en hoe die netwerken zijn samengesteld qua personen en delicten. Bij het construeren van de netwerken zijn de 79 straatrovers als uitgangspunt genomen. De criteria op basis waarvan de netwerken zijn gemaakt, zijn de 79 verdachten van straatroof, alle door hen gepleegde delicten in 2007 zoals geregistreerd in X-pol en eventuele medeverdachten. Op deze manier wordt inzichtelijk in welke samenstelling de straatroven worden gepleegd, met wie de straatroven worden gepleegd en welke andere delicten de groepen eventueel nog plegen.

4.2.1 Algemeen

Uit de netwerkanalyses komen drie grote netwerken naar voren en drie middelgrote. In die zes (middel)grote netwerken zitten in totaal 84 (mede)daders. Er zijn zeven duonetwerken en zeven solodaders.¹⁷ Deze laatsten hebben de straatroof en eventueel ook andere delicten alleen gepleegd. Bij de duonetwerken gaat het in veel gevallen om uitsluitend straatroof. De meeste duodaders hebben een allochtone achtergrond, bij de solodaders gaat het uitsluitend om allochtonen. Het lijkt erop dat het groepsaspect van de straatrovers een belangrijke rol speelt in het delictgedrag. Het valt op dat er naast straatroof weinig andere delicten worden gepleegd in 2007. Dat kan ermee te maken hebben dat ze door het politiele en justitiële traject als gevolg van de straatroof ook niet in de gelegenheid zijn geweest om andere delicten te plegen. Hieronder volgt een korte typering van de grote en middelgrote netwerken.¹⁸

4.2.2 Grote netwerken

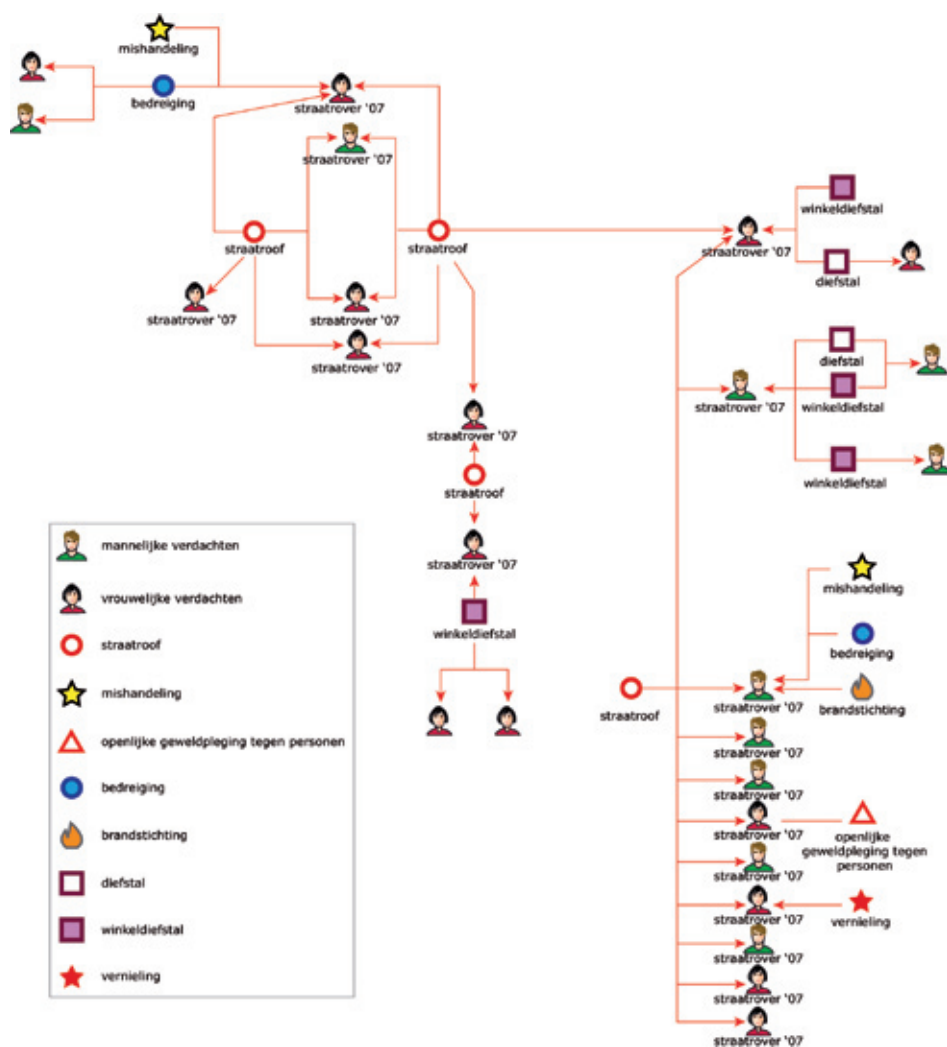
De spin in het criminele web

In dit tweede grote netwerk zitten 16 mannen, geen vrouwen. Van de 16 verdachten zijn er twee in dit onderzoek aangemerkt als straatrover.²⁰ Opvallend aan dit netwerk is dat er een centrale figuur is die met verschillende subgroepen verschillende soorten delicten heeft gepleegd. Met twee mededaders pleegt hij een straatroof, met vier anderen openlijke geweldpleging, met vijf andere medeverdachten nog een openlijke geweldpleging. En hij begaat een mishandeling met drie andere medeverdachten. Naast de 'spin in het web' die tevens straatrover is, zit er slechts nog één straatrover in.²¹ De overige personen maken, met andere woorden, geen deel uit van de groep straatrovers die in dit onderzoek centraal staat.

Vrouwen op roverspad

Van de drie grote netwerken bestaat de eerste voornamelijk uit vrouwen.¹⁹ In totaal zijn er 14 vrouwen en 10 jongens. Van de 14 vrouwen zijn er 11 in dit onderzoek aangemerkt als straatrover. Buiten de groep straatrovers zijn er derhalve maar drie andere vrouwen betrokken bij dit netwerk. We lijken hiermee met een crimineel vrouwenstraatroofnetwerk van doen te hebben, waarin ook enkele jongens zitten. Een enkele uitzondering daargelaten, zijn de jongens in het netwerk betrokken bij de straatroven. Het gaat hier om een groep met een gemengde etnische achtergrond. Opvallend is dat een groot deel van het totale aantal autochtone verdachten participeert in deze groep, met name bij de mannen. Er is één vrouw die twee losstaande groepen in dit netwerk met elkaar verbindt. Met het ene deel staat ze in verbinding door middel van voornamelijk straatroven. De medeplegers zijn bijna allemaal vrouwen. Met het andere deel staat ze in verbinding via één straatroofincident dat ze met een grote groep pleegt en met een kleine groep van niet-straatrovers waarmee ze een aantal winkeldiefstallen pleegt. Zie figuur 4.8.

Figuur 4.8 - Netwerk van de vrouwen op roverspad

Actieve generalisten

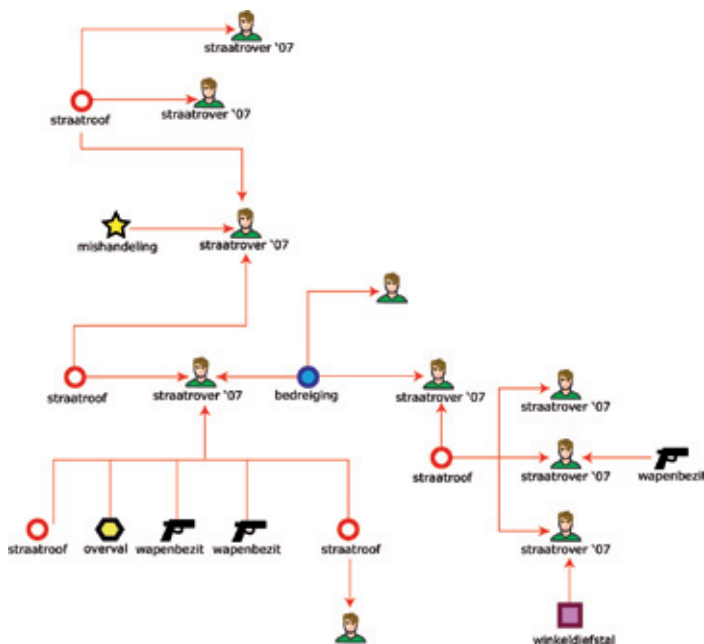
Dit netwerk bestaat uit 16 personen, waarvan twee vrouwen. Alle verdachten (5) die in dit netwerk zijn aangemerkt als straatrover hebben een niet-Nederlandse achtergrond. In dit netwerk lijken er twee personen (tevens straatrovers) te zijn die door middel van strafbare feiten contacten hebben met verschillende andere personen. De medeverdachten zijn straatrovers en niet-sstraatrovers. Een van de twee centrale figuren staat voor verschillende straatrovers geregistreerd die hij met anderen pleegt en een enkele keer alleen. Bij één incident – moord/doodslag – is een grote groep betrokken. Met enkele medeverdachten worden naast een straatroof andere delicten gepleegd, zoals chantage, bedreiging, mishandeling en diefstal uit woning.

4.2.3 Middelgrote netwerken

Gevaarlijke straatrovers?

In dit netwerk zitten tien mannen, waarvan er acht in ons onderzoek voorkomen als straatrover. Ze zijn bijna allemaal van niet-Nederlandse origine. De geregistreerde delicten hebben vooral betrekking op straatroof, maar ook een mishandeling en een overval staan genoemd. Het potentieel gevaarlijke karakter van deze groep heeft betrekking op het aantal registraties voor wapenbezit. Vermoedelijk hebben zij bij de straatroven en overval wapens gebruikt. Zie hieronder voor een grafische weergave van het netwerk.

Figuur 4.9 - Netwerk van de gevaarlijke straatrovers

Diefstal en weer verkopen

Dit middelgrote netwerk bestaat uit één straatrover en vijf medeverdachten (allen geen straatrover). Naast een enkele straatroof staat de straatrover vooral geregistreerd voor geweld en diefstal. Hij opereert daarin soms ook alleen en heeft tevens contacten met een medeverdachte in verband met heling.

Van alles wat

Het laatste middelgrote netwerk bevat acht mannen, waarvan er vier te typeren zijn als straatrovers. Eén straatrover heeft een Nederlands etnische achtergrond. De leden plegen 'slechts' één straatroof. Andere delicten hebben betrekking op openlijke geweldpleging en winkeldiefstal.

4.3 Deelprofiel: psychosociale achtergronden

4.3.1 Geslacht, leeftijd en etniciteit

Van de 50 geselecteerde straatrovers voor het dossieronderzoek zijn er 42 (84%) man en acht vrouw (16%). De gemiddelde leeftijd is 16,8 jaar. Hiermee is de groep die in het dossieronderzoek is betrokken gemiddeld twee jaar jonger dan de totale groep van 79 straatrovers. De meeste ouders van de straatrovers zijn niet in Nederland geboren. In tabel 4.4 een verdeling naar etniciteit en geslacht.

Tabel 4.4 – Geboorteland van de ouders

	Vader		Moeder	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Surinaams	15	30	19	38
Antilliaans	5	10	6	12
Nederlands	9	18	10	20
Marokkaans	3	6	3	6
Turks	1	2	2	4
Anders ²²	8	16	8	16
Onbekend	9	18	2	4
	50	100	50	100

In belangrijke mate zijn de ouders geboren in Suriname en de Nederlandse Antillen. Daarnaast komt een deel van de ouders uit een van de Afrikaanse landen waaronder Marokko.²³

4.3.2 Gezinssituatie

Het merendeel van de straatrovers (58%) groeit op in een gezin waar één van de biologische ouders ontbreekt. In vrijwel alle gevallen is dat de vader. De jongeren groeien derhalve vaak op met moeder als opvoeder. Soms heeft de moeder een partner. Verschillende jongeren groeien op bij familieleden (tante, grootouders). Gemiddeld hebben de straatrovers twee á drie broers en/of zussen.

Gezinssituatie van een staatrover

Ik heb wel contact met mijn moeder, met mijn vader al best lang niet meer. Toen ik drie was, zijn mijn ouders gescheiden. In het begin had ik regelmatig contact met mijn vader, maar nu niet meer. Hij nam nooit het initiatief. Mijn stiefbroer en stiefzusje spreek ik nog wel eens.

Bron: interview straatrover

4.3.3 Opvoeding

Er is getracht om vanuit de dossiers een indruk te krijgen van de wijze waarop de ouder(s) de jongeren opvoeden. Er blijkt weinig bruikbare informatie voorhanden om die opvoeding nader te typeren. In de weinige gevallen dat de opvoedingsstijl wel valt te typeren, is deze meestal autoritatief van aard. Deze stijl kenmerkt zich door warmte, betrokkenheid en het stellen van grenzen. Dit wil overigens niet zeggen dat alle straatrovers in liefdevolle en probleemloze omstandigheden worden opgevoed. Uit de dossiers blijkt dat er bij slechts enkele straatrovers geen problemen spelen in het gezin, althans voor zover uit de dossiers valt op te maken. Dit staat dan expliciet in het dossier van bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming: 'Er zijn geen problemen of risicovolle omstandigheden waargenomen in de leefomstandigheden van het kind'. Opvallend is dat het in driekwart van de gevallen onbekend is of er problemen zijn in het gezin. In de gevallen dat er wel melding wordt gemaakt van problemen hebben die bijvoorbeeld betrekking op relatieproblematiek tussen de ouders.

4.3.4 Ingrijpende gebeurtenissen

Los van eventuele problemen in het gezin kunnen de straatrovers ook te maken krijgen met ingrijpende gebeurtenissen, zoals het overlijden van een gezinslid. Deze zogenaamde levensgebeurtenissen kunnen impact hebben op hun ontwikkeling en functioneren. Ook hierbij geldt weer dat het niet altijd duidelijk uit de dossiers is op te maken in hoeverre de jongeren te maken hebben gehad met ingrijpende gebeurtenissen. In vijf gevallen is vrijwel zeker geen sprake van ingrijpende gebeurtenissen. Bij de overige straatrovers is sprake van in totaal 75 ingrijpende gebeurtenissen. Hieronder staat een overzicht.

Tabel 4.5 – Ingrijpende gebeurtenissen (N=75)

	Aantal	Percentage
Echtscheiding	20	27
Uithuisplaatsing	9	12
Veel wisselende woonsituaties	7	9
S.o. huiselijk geweld	6	8
Dood gezinslid/sleutelfiguur	5	7
Vertrek sleutelfiguur	4	5
Ziekte/handicap gezinslid	2	3
Getuige huiselijk geweld	2	3
Seksueel misbruik als kind	2	3

Tabel gaat verder op de volgende pagina

	Aantal	Percentage
Ongelukken/ziekenhuisopnames	2	3
Gevangenschap ouder	2	3
Delinquente broer/zus	1	1
Ziekenhuis/ongelukken gezinsleden	1	1
Psychische problemen gezinslid	1	1
Slecht contact broer/zus	1	1
Anders ²⁴	10	13
	75	100

Een kwart van de gebeurtenissen in het leven van de straatrovers heeft betrekking op de echtscheiding van de ouders. Een andere belangrijke gebeurtenis is de uithuisplaatsing van de jongeren. Hiertoe besluit een kinderrechter wanneer uit onderzoek blijkt dat de situatie onvoldoende stabiel is voor de opvoeder(s) om de verzorging en opvoeding van het kind op zich te nemen. Waar uit de gezinssituatie weinig problemen naar voren lijken te komen, kan dit gegeven wel als een indicatie worden gezien voor de wijze waarop het gezinsleven functioneert. In dezelfde lijn ligt het gegeven dat een op de zeven jongeren te maken heeft gehad met veel wisselende woonsituaties en het plotselinge of langdurige vertrek van een sleutelfiguur. Ook het slachtoffer en/of getuige zijn van huiselijk geweld kan in dit verband worden genoemd.

4.3.5 Schoolperiode

In de dossiers is tevens gekeken naar de schoolperiode van de straatrovers. In driekwart van de gevallen (76%) hebben de straatrovers Nederlands basisonderwijs gevolgd. Twee straatrovers hebben in het buitenland de basisschool gevolgd²⁵ en van de rest (20%) is het onbekend. Voor zover bekend, is die basisschoolperiode redelijk probleemloos verlopen. Als er binnen het basisonderwijs sprake is van bijzonderheden, dan hebben deze vooral betrekking op wisselingen van school en/of wisselingen in niveau (overstap van regulier naar speciaal onderwijs). Er zijn geen gevallen bekend waarbij sprake is van probleemgedrag, pesten of gepest worden.

Ongeveer de helft van de groep straatrovers (44%) volgt op het moment van de rapportages vervolgonderwijs. Een op de zes heeft die opleiding al afgerond en bijna 30 procent heeft de opleiding voortijdig afgebroken. Qua opleidingsniveau gaat het in vrijwel alle gevallen om SVO en VMBO. Op het voortgezet onderwijs komen er duidelijke indicaties van probleemgedrag naar voren. In onderstaande tabel staat een overzicht van de genoemde bijzonderheden en problemen.²⁶ In slechts drie gevallen wordt expliciet gesteld dat er geen bijzonderheden zijn te melden.

Tabel 4.6 – Bijzonderheden en problemen op vervolgonderwijs (N=78)

	Aantal	Percentage
Verzuimen	15	19,2
Niveauverlaging	13	16,7
Probleemgedrag	12	15,4
Schoolwisselingen	10	12,8
Time-out project	6	7,7
Schorsingen	4	5,1
Doubleren/leerachterstand	3	3,8
Verwijderd van school	3	3,8
Geringe prestaties	1	1,3
Negatieve houding t.a.v. school	1	1,4
Anders	10	12,8
	78	100

Er zijn 22 straatrovers die op meer fronten problemen hebben of veroorzaken. Vaak is dat spijbelen in combinatie met verlaging in het schoolniveau – waaronder ook de overgangen van regulier naar speciaal onderwijs gerekend worden – en probleemgedrag, zoals agressief gedrag ten opzichte van leerlingen en leraren. Het ligt voor de hand dat deze problemen met elkaar kunnen samenhangen.

Daders op dezelfde school

De vrouwelijke straatrover zit in het vierde jaar van het Aquarius en wil naar het ROC. Ze gaat niet meer om met de vriendinnen waarmee ze het delict gepleegd heeft, maar komt ze nog wel tegen op school. Ze praat niet met ze, maar zegt ze wel gedag. *Bron: interview straatrover*

4.3.6 Werk en financiën

In de dossiers is nagegaan of de straatrovers ten tijde van het delict een werkbetrekking hebben. Zie onderstaande tabel voor de resultaten.

Tabel 4.7 – Werkbetrekking straatrovers (N=50)

	Aantal	Percentage
Vaste baan	10	20,0
Losse betrekkingen	4	8,0
Geen werk	26	52,0
Onbekend	10	20,0
	50	100

Dat minimaal de helft (52%) geen werk heeft, zal ermee te maken hebben dat zij nog een opleiding volgen. Daarnaast kunnen er uiteraard ook straatrovers zijn die geen werk hebben en geen opleiding meer volgen. Ruim een kwart (28%) van de groep heeft een werkbetrekking, al dan niet in losse dienstverbanden. Van vier personen is uit de dossiers bekend dat zij zijn ontslagen en eveneens van vier personen dat zij veel van baan wisselen. Omdat een slechte financiële situatie een drijfveer kan zijn voor het plegen van een straatroof, zijn we nagegaan welke bronnen van inkomsten de verdachten hebben. Er zijn gegevens bekend over slechts 35 straatrovers. Een derde van deze groep krijgt zak- en/of kleedgeld. Een kwart verdient een inkomen met werk en de rest heeft geen inkomen. Tien personen (20%) hebben - voor zover bekend - schulden, die variëren van een paar honderd tot ruim 5000 euro.

4.3.7 Psychische stoornissen en IQ

Om na te gaan in hoeverre er bij de straatrovers sprake is van psychische problematiek is in de dossiers gezocht naar diagnoses met betrekking tot (trekken van) stoornissen conform de DSM-IV classificatie (American Psychiatric Association, 2005). De belangrijkste bevinding is dat er vrijwel geen informatie hierover is terug te vinden in de dossiers. Dat hangt grotendeels samen met de aard van de bestudeerde dossiers. Er zitten vrijwel geen onderzoeksverslagen in van psychologen of psychiaters. De jongeren lijken met andere woorden nauwelijks onderzocht door gedragskundigen, althans die informatie hebben wij niet gekregen. Uit de schaarse informatie komt naar voren dat drie jongeren een gedragsstoornis hebben. Ook wordt driemaal een persoonlijkheidsstoornis vastgesteld. In de dossiers is ook gezocht naar scores op IQ-tests. Ook hierbij geldt dat daarover vrijwel geen informatie beschikbaar is.

4.3.8 Riskante gewoonten

Van de straatrovers is nagegaan wat hun riskante gewoonten zijn in termen van (hard) drugs- en alcoholgebruik en gokgedrag. Bij de onderstaande gegevens moet worden bedacht dat de informatie in de meeste gevallen van de jongere zelf afkomstig is. Zij zullen op de vraag van bijvoorbeeld een medewerker van de Raad niet snel het achterste van hun tong laten zien als zij gevraagd worden naar hun middelengebruik. Om die reden vormen de aantallen vermoedelijk een ondergrens.

De helft van de groep (50%) geeft aan softdrugs te gebruiken. Verschillende jongeren gebruiken dagelijks. Er zijn twee straatrovers die harddrugs gebruiken, waarvan een dagelijks. In bepaalde gevallen zou mogelijk kunnen worden gesproken van een verslaving. Ongeveer 40 procent geeft aan alcohol te drinken. Naar eigen zeggen, doen ze dat incidenteel of wekelijks. Eén jongere zegt incidenteel te gokken.

4.3.9 Vrienden en vrijetijdsbesteding

Hieronder wordt ingegaan op de vrijetijdsbesteding en vrienden van de straatrovers. Het is opvallend dat er in de rapportages betrekkelijk weinig inhoudelijke informatie staat over deze onderwerpen.²⁷ Het betreft immers domeinen die voor jongeren in die periode van hun leven erg belangrijk zijn, ook in criminogeen opzicht. Zo is van een derde van de groep (31%) niet bekend of ze vrienden hebben. Van de rest is bekend dat ze vrienden

hebben. In ongeveer de helft van die gevallen gaat het dan om delinquente vrienden. De indruk is dat het vooral om kennissen gaat en minder om vaste vriendschappen. Minimaal 40 procent heeft een of meer serieuze liefdesrelaties achter de rug.

Straatroofster over haar vrienden

'We waren met zijn vijven, waarvan ik er met drie bevriend ben en een ervan is haar nichtje. Ik ga nu niet meer om met de vriendinnen waarmee ik de straatroof gepleegd heb, maar ik ken ze van school en kom ze nog wel tegen op school. Ik praat dan niet met ze, maar zeg ze wel gedag.' *Bron: interview straatrover*

De vrijetijdsbesteding van de jongeren is eveneens een onderbelicht thema in de door ons bestudeerde dossiers. Dat kan betekenen dat de jongeren geen vrijetijdsbesteding hebben. Meer voor de hand ligt dat de opstellers van de rapportages er niet naar gevraagd hebben of het niet hebben opgeschreven. Het blijft in die gevallen vaak beperkt tot algemeenheden. Enkele straatrovers doen aan teamsport, computeren en/of gamen. Opvallend is dat minimaal 10 straatrovers muziek maken, waaronder spelen in een brassband.

4.3.10 Stressoren, motieven en delictbeleving

In de dossiers is tot slot gezocht naar situaties of gebeurtenissen direct voorafgaand aan het delict die verband zouden kunnen houden met de straatroof, de zogenoemde stressoren. Problemen op school of vriendin voorafgaande aan het delict kunnen bijvoorbeeld spanningen opleveren die de straatrovers 'afreageren' door middel van een beroving. Uit de dossiers komt dat niet duidelijk naar voren. Eventuele spanningen zijn niet bekend of in elk geval niet beschreven. Ook de enigszins voor de hand liggende stressor 'financiële problemen' wordt niet genoemd. Alcohol- en drugsgebruik worden slechts in een aantal gevallen vermeld. Het motief om de straatroof te plegen, blijft eveneens grotendeels onduidelijk. Bij acht straatrovers is groepsdruk de reden waarom ze hebben meegedaan. Enkele straatrovers deden het voor het geld en een aantal uit rancune of vergelding.²⁸ Tijdens de interviews komt duidelijk naar voren dat het merendeel van de daders de straatroof pleegt uit verveling of voor de kick. Zie de onderstaande citaten.

Motieven van daders

De onderstaande citaten komen uit interviews met verschillende daders van straatroof. Het blijkt dat de motieven uiteen lopen, maar wat in het algemeen naar voren komt, is dat de daders voornamelijk straatroof plegen uit verveling, een enkeling doet het voor financieel gewin.

'Eerder verveling dan geldtekort',

'Om geld te maken'

'Voor de kick' of 'Uit verveling'

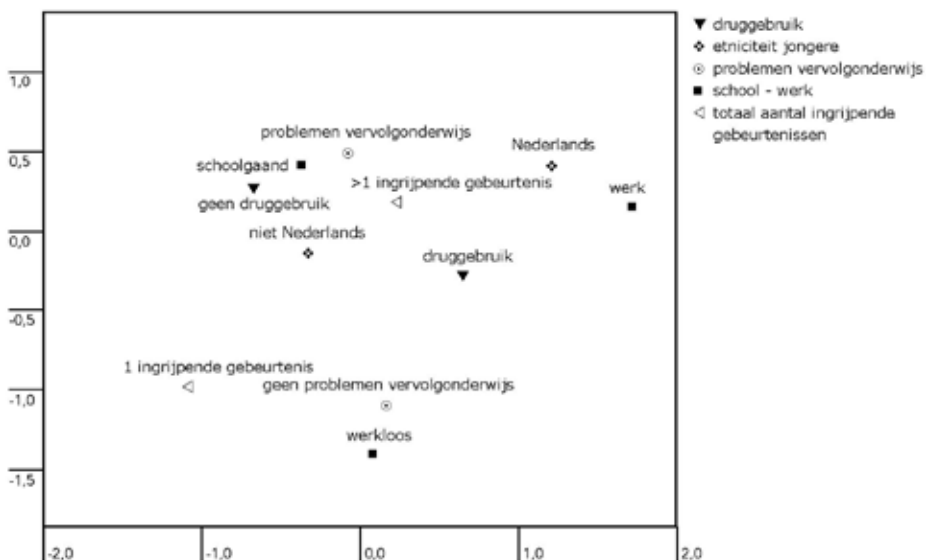
'Het was niet bedoeld om de buit, het was eigenlijk voor de grap!' *Bron: interview vier daders*

Vrijwel alle straatrovers (94%) ontkennen of bagatelliseren het delict. Ze ontkennen dat het delict überhaupt heeft plaatsgevonden of ontkennen dat zij iets ermee te maken hebben of leggen de schuld buiten zich zelf. Drie jongeren nemen de volledige verantwoordelijkheid voor het delict. Een vijftal straatrovers (10%) voelt zich schuldig en toont berouw richting het slachtoffer, de rest niet.

4.3.11 Dwarsverbanden psychosociale kenmerken

Op basis van de gegevens uit de dossiers is bij wijze van samenvatting een analyse uitgevoerd om na te gaan of er items zijn die met elkaar samenhangen. Voorzichtigheid in de interpretatie is geboden omdat uit het voorgaande blijkt dat veel gegevens niet uit de dossiers zijn te destilleren. Zie figuur 4.10.

Figuur 4.10 - Dwarsverbanden psychosociale kenmerken

In deze figuur is een cluster te zien van psychosociale kenmerken die verband met elkaar lijken te hebben. Middenin de figuur gaat het om allochtone, schoolgaande straatrovers die problemen ondervinden/veroorzaken op het vervolgonderwijs.²⁹ Mogelijk dat de term multiproblejongeren op hen van toepassing is, vanwege het gegeven dat zij meerdere, ingrijpende levensgebeurtenissen hebben meegemaakt. Deze jongeren lijken echter geen drugs te gebruiken. Rechts in de figuur staan de autochtoon Nederlandse straatrovers die over het algemeen werken. Onder in de figuur staat een groep jongeren die werkloos is, maar die ook geen problemen op het vervolgonderwijs heeft ondervonden.

Noten

1. Omwille van de leesbaarheid/afwisseling spreken we over 'daderprofiel', 'plegers' en 'straatrovers'. Juridisch gezien zijn de meesten echter nog aan te merken als verdachten, omdat er nog geen uitspraak is geweest van de rechter.
2. Dit zijn de unieke verdachten.
3. Er staat 'maximaal' omdat het niet allemaal unieke daders hoeven te zijn.
4. Hierbij is uitgegaan van de leeftijd die men in 2007 heeft gekregen.
5. De leeftijd ten tijde van het eerste straatroofincident ligt lager; zie verderop in de hoofdstekst.
6. 'Meisje' en 'vrouw' worden door elkaar gebruikt.

7. Allochtonen zijn mensen van wie tenminste één van de ouders niet in Nederland is geboren, of die zelf niet in Nederland geboren zijn. Als wij ons zouden beperken tot het geboorteland van de straatrovers zouden er veel meer jongeren aangemerkt worden als autochtone 'Nederlander'. In dat geval zou 63 procent als autochtone Nederlander zijn aangemerkt.
8. Bij de interpretatie van de resultaten dient in rekenschap genomen te worden dat het politiesysteem niet verder teruggaat dan 1997 en alleen incidenten uit de eigen politieregio telt. Er is met andere woorden geen zicht op feiten die voor 1997 en/of buiten de regio plaatsvonden. Ten overvloede: het zijn door de politie geregistreerde feiten. In werkelijkheid worden (veel) meer delicten gepleegd.
9. Er zijn 25 personen die voor meer dan één straatroof staan geregistreerd. Dat aantal varieert van 2 tot 12. Dat laatste aantal neemt overigens één straatrover voor zijn rekening.
10. De peildatum is het jaar waarin de straatroof is gepleegd: 2007.
11. Ter nuancering: het gaat om slechts om enkele zaken waarbij de vrouwen betrokken zijn.
12. Dat heeft er vermoedelijk mee te maken dat er geen blanke solodaders zijn aangehouden (zie hierover meer in het laatste hoofdstuk).
13. We kunnen stellen dat de zaken die uiteindelijk bij het openbaar ministerie terechtkomen de nodige juridische selectiemomenten zijn gepasseerd. Zaken die bijvoorbeeld zijn afgedaan met een politiesept komen niet in de justitiële documentatie terecht.
14. Afgezien van de verdachten die vanwege een politiesept niet vervolgd worden, zal er een groep zijn die nog voor het huidige straatroofincident vervolgd moet worden.
15. De jongste leeftijd waarop het eerste feit gepleegd werd, is 12 jaar, de oudste leeftijd 27 jaar. De hoogste leeftijd van het laatste feit is 42 jaar, de laagste 13 jaar.
16. Over de werkelijke lengte van de criminele carrière kan pas na jaren uitspraken worden gedaan omdat de straatrovers na het peiljaar nog delicten kunnen plegen.
17. Het gaat in totaal om 57 (mede)daders.
18. De duo- en solodaders laten we vanwege de leesbaarheid en overzichtelijkheid achterwege.
19. 'Jongen' kan ook als 'man' worden gelezen. Omwille van de overzichtelijkheid zullen we niet alle netwerken grafisch weergeven.
20. We kunnen dus niets zeggen over de etnische samenstelling van deze groep.
21. Het is mogelijk dat diepgaande netwerkanalyses die spilfunctie van de straatrover nuanceren.
22. De categorie 'anders' omvat vooral landen uit Afrika.
23. In de dossiers is te weinig informatie gevonden om te kunnen bepalen op welke leeftijd de ouders naar Nederland zijn gekomen. Van zes straatrovers is bekend dat zij niet in Nederland zijn geboren.
24. Hierbij worden onder meer genoemd: dakloos, in elkaar geslagen door groep, detentie en slecht contact met moeder.
25. Bij de meeste jongeren is dat regulier basisonderwijs geweest en enkele gevallen speciaal onderwijs.
26. Daarbij is ook gekeken naar de schoolperiode van degenen die de opleiding reeds hebben afgesloten of afgebroken.
27. In een dossieronderzoek naar Marokkaanse veelplegers is eenzelfde constatering gedaan (Van Wijk & Schoenmakers, 2008).
28. Het blijkt dat jongeren elkaar via allerlei fora uitdagen op het internet. De beroving is dan een manier om zich te laten gelden.
29. We hebben voor deze analyse een grof onderscheid gemaakt tussen blanke, autochtone en allochtone straatrovers.

5 Interventies

Van de groep straatrovers is nagegaan in hoeverre zij te maken hebben gehad met interventies van de diverse instanties. Op basis van de informatie die de instanties hebben aangeleverd, wordt in de eerste paragraaf de context van de interventies beschreven, gevolgd door een algemeen overzicht gegeven van de mate waarin de straatrovers in beeld zijn bij de instanties, wat de aard van de gepleegde interventies zijn geweest en welk resultaat die interventies hebben opgeleverd. In de tweede paragraaf staan wij stil bij het politieke deel van de aanpak. De politie heeft specifiek voor de straatrovers een interventie ontwikkeld die erop neerkomt dat wijk- en jeugdagenten de straatrovers periodiek een huisbezoek brengen. De observaties van de onderzoekers van die huisbezoeken vormen de basis van de bevindingen. In de derde paragraaf komen tot slot de justitiële reacties op het criminele gedrag van de straatrovers aan de orde. Daarbij gaan we met name na hoe de delicten in het algemeen en straatroof in het bijzonder door het openbaar ministerie en de rechter worden afgedaan.

5.1 Straatrovers in beeld bij de instanties

Dit hoofdstuk heeft betrekking op informatie van de volgende instellingen: Sociale Zaken, Raad voor de Kinderbescherming, Halt, Reclassering Midden-Oost Nederland, William Schrikkergroep en Stichting Nieuw Veldzicht.¹ In deze dossiers is zowel gezocht naar de interventies van de betreffende instanties zelf als naar informatie over interventies door andere instanties.² Onder interventies verstaan wij kortdurende – waaronder eenmalige – contacten, en langdurige contacten. Een aantal voorbeelden van langdurige interventies zijn (ambulante) gezinsbegeleiding, een re-integratietraject, werkbemiddeling of een sociale vaardigheidstraining. Bij kortdurende interventies kan gedacht worden aan een eenmalig contact zoals ondersteuning bij het aanvragen van een uitkering, of het uitvoeren van onderzoek voor een strafadvies. We houden twee criteria aan voor de interventies:

- Er moet ten eerste sprake zijn van een fysieke afspraak. Telefonische en schriftelijke contacten worden dus niet als interventie gerekend.
- Ten tweede moet een interventie uitgevoerd worden in het kader van een bepaald programma of passen binnen de dienstverlening van een instantie.

Voor de volledigheid merken we nogmaals op dat niet alle instanties (inhoudelijke) informatie hebben aangeleverd en dat de steekproef van de 50 straatrovers is bepaald door de omvang en kwaliteit van de aanwezige informatie. De resultaten moeten derhalve eerder als illustratief worden beschouwd dan als representatief.

5.1.1 Context van de interventies

De aanleiding of het kader waarin de interventies plaatsvinden, kunnen uiteenlopen van strafrechtelijk, civielrechtelijk en vrijwillig tot drang. Bij de eerste gaat het bijvoorbeeld om een door een rechter opgelegde straf of maatregel, een uitgevoerd onderzoek in het kader van het strafadvies of om geboden vroeghulp bij een arrestatie. Binnen de civielrechtelijke context vallen alle beschermende maatregelen, zoals voorlopige onder toezicht stelling (VOTS) en uithuisplaatsingen. Bij de vrijwillige interventies ligt het initiatief voor het zoeken van hulp of steun bij de jongere of zijn directe omgeving, bijvoorbeeld de ouders. Bij drang moet gedacht worden aan een voorwaardelijke maatregel of taak om te voorkomen dat de verdachte het strafrechtelijke circuit ingaat. Hieronder vallen bijvoorbeeld de Halt-contacten waarbij de jongere een keuze heeft tussen de Haltstraf of een strafrechtelijke aantekening. Er zijn in totaal 303 interventies gepleegd. In tabel 5.1 wordt een overzicht gegeven van de context van de uitgevoerde interventies.

Tabel 5.1 – Overzicht interventies naar type regime (N=303)

	Aantal	Percentage
Strafrechtelijk	178	58,7
Civielrechtelijk	46	15,2
Vrijwillig	44	14,5
Drang	27	8,9
Onbekend	8	2,6
	303	100

Van de in totaal 303 contacten, vindt meer dan de helft plaats in een strafrechtelijke context, een zesde op civielrechtelijke basis en een op de zeven van deze contacten vindt plaats op vrijwillige basis. Tenslotte geschiedt een tiende van de contacten op basis van drang.³ In vergelijking met mannen, lijken de vrouwen wat vaker civielrechtelijke contacten te hebben en minder strafrechtelijke contacten. Indachtig het geringe aantal straatrovers is verder de indruk dat Nederlandse straatrovers meer civielrechtelijke contacten hebben dan Surinaamse en Antilliaanse straatrovers.

5.1.2 Interventies naar instanties

Voor de 50 straatrovers die in de steekproef zitten, is nagegaan hoe vaak zij voorkomen bij de instanties. Hieronder staat een overzicht.

Tabel 5.2 – Het aantal straatrovers en het aantal interventies verdeeld per instantie

	Aantal straatrovers in beeld	Percentage straatrovers in beeld	Aantal interventies	Percentage interventies
Sociale zaken	11	22	45	14,9
Raad voor de Kinderbescherming	31	62	67	22,1
Halt	11	22	13	4,3
Reclassering Midden-Oost Nederland	18	36	75	24,8
William Schrikkergroep	4	8	13	4,3
Stichting Nieuw Veldzicht	10	20	15	5,0
Anders totaal (waaronder Bureau Jeugdzorg)	25 (8)	50 (16)	74 (10)	24,4 (3,2)
Onbekend			1	
			303	100

De Raad voor de Kinderbescherming is binnen de steekproef de meest voorkomende instantie met 31 straatrovers (62%) in beeld. Ruim eenderde (36%) van de steekproef is in beeld (geweest) bij de Reclassering.

De Reclassering heeft met bijna een kwart van alle interventies het meest geïntervenieerd. De categorie 'anders' heeft betrekking op interventies door andere instanties die geen informatie hebben geleverd, waaronder Bureau Jeugdzorg.⁴ Deze instanties nemen een kwart van de interventies voor hun rekening.⁵

De straatrovers kunnen te maken hebben gehad met meer instanties die een interventie hebben gepleegd. Als we vervolgens kijken welke combinaties van instanties het meeste voorkomen, dan blijkt dat ruim een kwart van de straatrovers (28%) uitsluitend contact heeft gehad met de Raad voor de Kinderbescherming. Bij ruim eenderde (36%) ging het om een combinatie van de Raad voor de Kinderbescherming met een andere instelling, zoals Halt, Bureau jeugdzorg en Stichting Nieuw Veldzicht. Bij 20 procent van de straatrovers ging het om een combinatie van bijvoorbeeld Sociale Zaken en de Reclassering (in elk geval is er in die gevallen geen bemoeienis geweest vanuit de Raad).

In totaal gaat het voor de 50 verdachten om 303 interventies. Gemiddeld gaat het dan om 6 interventies per straatrover, uiteraard voor zover bekend is geworden uit de beschikbare en bestudeerde dossiers. Alle straatrovers hebben tenminste één interventie achter de rug. Gemiddels zijn zij bij de instanties 2,7 jaar in beeld. Het is echter mogelijk deze interventieperiode nog voortduurt omdat contacten met instanties nog kunnen lopen. Tabel 5.3 geeft een overzicht van het aantal interventies.

Tabel 5.3 – Aantal interventies naar aantal straatrovers (N= 50)

	Aantal	Percentage
1-3 interventies	20	40
4-6 interventies	10	20
7-9 interventies	7	14
10-12 interventies	7	14
13-15 interventies	4	8
16-18 interventies	1	2
19-21 interventies	1	2
	50	100

Bij 40 procent van de straatrovers betreft het maximaal drie interventies. De rest heeft derhalve meer dan drie interventies achter de rug. Nadere analyses laten vooral een 'open deur' zien. Naarmate personen ouder worden, zijn ze bij meer instanties bekend of bekend geweest. Vermeldenswaardig is dat mannen gemiddeld meer interventies hebben gehad dan vrouwen (6,4 versus 4,3 interventie). Eveneens zijn er opvallendheden waarneembaar wanneer de resultaten uitgesplitst worden naar etniciteit. Onder het voorbehoud van de geringe aantallen, lijkt het erop dat Antilliaanse en Surinaamse straatrovers gemiddeld meer interventies hebben gehad – respectievelijk bij 6,3 en 7 interventies – dan Nederlandse (4,5) en Marokkaanse (5,5).

5.1.3 Aard van de interventies

Om een indruk te krijgen van de soorten interventies is een globale indeling gemaakt, zoals begeleiding, uitvoeren van voorlichtingsrapportages (onderzoeken), cursussen, maatregelen en werk/taakstraffen. Hieronder staat een overzicht.

Tabel 5.4 – Aard van de interventie (N=303)

	Aantal	Percentage
Begeleiding	46	15,2
Behandeling	8	2,6
Cursus	7	3,0
Dienst ⁶	23	7,6
Maatregel	29	9,6
Onderzoek	96	31,7
Toezicht	26	8,6

Tabel gaat verder op de volgende pagina

Training	5	1,0
Werk/taakstraf	9	3,0
Vroeghulp	36	11,9
Anders ⁷	18	5,9
	303	100

In de meeste gevallen hebben de interventies betrekking op het uitvoeren van onderzoeken c.q. het uitbrengen van voorlichtingsrapportages. Daarna volgen interventies als begeleiding, vroeghulp, maatregelen en toezicht. Uit nadere analyses blijken de interventies van Sociale Zaken voornamelijk te gaan om de behandeling van uitkeringsaanvragen en het uitvoeren van bemiddelingstrajecten op het gebied van onderwijs en arbeid. Opvangen onderdakproblematiek – waarvoor Sociale zaken ook hulp biedt – speelt bij de groep straatrovers geen rol. Bij de Raad voor de Kinderbescherming gaat het in hoofdzaak om het uitvoeren van onderzoek c.q. het opstellen van voorlichtingsrapportages ten behoeve van het strafadvies. Een tiende van de Raadsinterventies betreft een beschermingsonderzoek.⁸ De William Schrikkergroep is als een van de jeugdzorginstellingen verantwoordelijk voor de uitvoering van een OTS. Hier betreft een op de vier van hun interventies een VOTS. In de regel wordt deze maatregel uitgevoerd door Bureau Jeugdzorg. De interventie Hulp en Steun van de William Schrikkergroep is een 2 jaar durende begeleiding op strafrechtelijke basis, die gericht is op het oplossen van concrete problemen in de directe leefomgeving (thuis, school, vrije tijd etc.) van de jongere. Bij de Reclassering gaat het in hoofdzaak om het bieden van vroeghulp en in tweede instantie om het opstellen van voorlichtingsrapportages.

5.1.4 Uitkomst van de interventies

In de dossiers is tot slot gekeken naar de uitkomsten van de interventies. Hieronder staat een overzicht met de meest voorkomende uitkomsten.

Tabel 5.5 - Uitkomsten en afronding van interventies (N=303)

	Aantal	Percentage
Afgerond	181	59,9
Positief afgerond	2	0,7
Afgebroken/geweigerd/onderbroken	15	4,9
Stopgezet want ⁹	15	5,0
Onbekend	64	20,9
Niet van toepassing	24	7,9
Anders	2	0,7
	303	100

In het leeuwendeel van alle gevallen (60%) is alleen bekend dat een interventie of maatregel is afgerond. Het blijft onduidelijk hoe die afronding geduid moet worden in termen van positief of negatief resultaat. Van ruim 20 procent is de uitkomst niet bekend. De categorie 'niet van toepassing' omvat alle interventies die ten tijde van het onderzoek nog lopen. Slechts in een zeer bescheiden aantal gevallen wordt expliciet vermeld dat de interventie positieve uitkomsten heeft gehad.

5.2 Huisbezoeken door wijk- en jeugdagenten

De politie in Almere, in casu de wijk- en jeugdagenten, bezoekt de straatrovers een aantal malen thuis (zie hoofdstuk 2). Deze huisbezoeken zijn primair bedoeld om de jongeren te laten weten dat de politie op hen let. Tegelijkertijd bieden de huisbezoeken de mogelijkheid voor de politie om contact te krijgen en te houden met de jongeren (signaleringsfunctie). De onderzoekers zijn in totaal 30 maal weggeweest op huisbezoek. In deze paragraaf gaan we in op enkele algemene gegevens over de jongere, agenten en huisbezoeken en op de wijze waarop die verlopen.¹⁰

5.2.1 Algemene gegevens

In totaal hebben 8 agenten de 30 huisbezoeken afgelegd. Van de 30 huisbezoeken zijn er 23 gedaan door een mannelijke agent en 7 door een vrouwelijke. De leeftijd van de agenten ligt rond de 37 jaar.

Vooraf is bepaald welke straatrovers de agenten zouden bezoeken. Het zou gaan om 23 jongens en 7 meisjes. De leeftijd van deze jongeren ligt rond de 17 jaar.

5.2.2 Voorbereiding

In 17 procent van de bezoeken is vooraf een afspraak gemaakt door de agenten. Het merendeel van de huisbezoeken gebeurt derhalve onverwacht. In tweederde van de gevallen heeft de agent zich in de optiek van de onderzoekers goed voorbereid op het huisbezoek. In de rest van de gevallen vonden de onderzoekers de voorbereiding 'matig' of 'slecht'.

Op een enkele uitzondering na ging het om het tweede, derde en soms vierde huisbezoek bij de betreffende jongeren.

5.2.3 Start van het gesprek

Het onaangekondigde karakter van de huisbezoeken heeft mogelijk tot gevolg gehad dat niet de 30 beoogde jongeren zijn gesproken, maar slechts 16 ervan. De gesprekken vinden soms plaats met de jongere alleen en soms met bijvoorbeeld (een van) de ouders erbij. Ook praten de agenten met uitsluitend de ouders of andere gezinsleden als de jongere er niet is. In vijf gevallen is er niemand thuis. Een enkele keer wordt de jongere gevraagd om op het bureau te komen.

In het merendeel van de gevallen introduceren de agenten zich bij hun gesprekspartner, voor zover ze elkaar al niet kennen van voorgaande huisbezoeken. In ongeveer de helft van de gevallen worden de reden en het doel van de huisbezoeken niet uitgelegd. In de overige gevallen is de reden of het doel onduidelijk.

5.2.4 Verloop van het gesprek

Er is gekeken welke onderwerpen tijdens het gesprek aan de orde komen. Hieronder staat een overzicht van de genoemde onderwerpen.

Tabel 5.6 – Gespreksonderwerpen huisbezoek (N=125)

	Aantal	Percentage
Vorig huisbezoek	7	5,6
Psychisch welbevinden	17	13,6
School	23	18,4
Werk	22	17,6
Thuisituatie	13	10,4
Straatroof	6	4,8
Vrienden	11	8,8
Politie en Justitie	17	13,6
Hobby's	9	7,2
	125	100

Het blijkt dat de agenten vooral praten over de school- en werksituatie van de jongere met hun gesprekspartner (kan zoals gezegd ook een ouder of familielid zijn). Het straatroofincident en het eventuele vorige huisbezoek komen nauwelijks ter sprake.

In het merendeel van de gevallen (60%) wordt aan het eind van het gesprek een afspraak gemaakt. Die afspraken hebben betrekking op de acties die de agent gaat ondernemen, zoals contact opnemen met de reclassering of de coördinator van school.

De helft van de huisbezoeken duurt tussen de 10 en 30 minuten. De rest duurt korter dan 10 minuten of langer dan een half uur.

5.2.5 Ervaringen

Na afloop van het huisbezoek hebben de onderzoekers de ervaringen van de agenten en hun gesprekspartners geïnventariseerd. In 70 procent van de gevallen is de agent tevreden over het gesprek. In de andere gevallen 'matig' of is het onduidelijk. Hieronder staan een paar citaten van de agenten die de tevredenheid illustreren. De kern lijkt het contact op zich te zijn, het feit dat er een gesprek heeft plaatsgevonden.

'Eindelijk gesproken en ze was wel eerlijk'

'Is op de hoogte van de situatie'

'Open jongere'

'Meer kun je er toch niet uithalen'

'Introductie als wijkagent is gelukt'

'Voet tussen de deur'

De ontevredenheid bij de agent heeft er bijvoorbeeld mee te maken dat de jongere een ongeïnteresseerde houding heeft. Een agent vermoedt dat er veel problemen op de achtergrond spelen, maar krijgt daar in het gesprek geen zicht op.

In 15 van de 24 gevallen (62%) vinden de agenten het huisbezoek nuttig, in de overige gevallen vinden het ze het matig of niet nuttig. De redenen van de agenten die het huisbezoek nuttig vinden, komen erop neer dat zij contact hebben met de jongeren, hen uit de anonimiteit halen en druk kunnen blijven uitoefenen. Kortom, kennen en gekend worden. Zie hieronder voor enkele citaten.

'Dit zou de politie veel meer moeten doen, preventief in plaats van repressief'
'Nu heeft de agent een gezicht bij de naam'
'Jongere vindt het niet prettig en dat is de bedoeling'
'Belangrijk om aanspreekpunt voor de jongeren te zijn'
'Gaat niet goed met de jongere, goed om hem in de gaten te houden'

De agenten die het nut van het huisbezoek niet of minder inzien, wijten dat vooral aan het feit dat het geen politiektaak is, maar een taak voor bijvoorbeeld de Reclassering of jeugdhulpverlening. De problematiek van de jongere en/of zijn ouders overstijgt met andere woorden de taak van de politie. Het is onduidelijk of er vervolgacties plaatsvinden of worden gesuggereerd richting verdere hulpverlening.

De mate van tevredenheid bij de gesprekspartners is kleiner dan bij de agenten: 13 van de 24 gesprekspartners zijn tevreden, de rest is niet tevreden of het is onduidelijk. De tevredenheid is terug te voeren op de belangstelling van de wijkagenten voor de jongeren en dat de gesprekspartners hun verhaal kwijt kunnen. De ontevredenheid heeft vooral te maken met het feit dat de gesprekspartners het niet prettig vinden als de politie aan de deur komt, bijvoorbeeld vanwege de burens, het herhalende karakter ervan of dat de jongere zijn straf al heeft gehad. Zie hieronder een aantal citaten.

'Geschrokken van de politie aan de deur'
'Heeft al een keer een gesprek gehad'
'Saai, omdat weer dezelfde vragen aan de orde komen'
'Hij heeft zijn straf gehad'
'Het is niet nodig, want hij is niet de dader'

Een derde van de gesprekspartners vindt het huisbezoek nuttig, de rest niet of heeft zijn bedenkingen bij het nut ervan. Het lijkt erop dat sommige ouders (voornamelijk de moeders) het nuttig vinden, ze ervaren het als een steun in de rug. De jongeren zelf lijken de bezoeken minder nuttig te vinden.

Tot slot is gekeken naar de houding van de wijkagenten en de gesprekspartners. Hieronder staat een overzicht van verschillende houdingsaspecten bij de agenten en gesprekspartners.¹¹

Tabel 5.7 – Houdingsaspecten

Houding agent	Aantal	Percentage	Houding gesprekspartner	Aantal	Percentage
Neutraal	5	6,8	Neutraal	4	5,4
Geïnteresseerd	22	29,7	Geïnteresseerd	9	12,2
Ongeïnteresseerd	0	0	Ongeïnteresseerd	5	5,6
Formeel	7	9,5	Formeel	2	2,7
Populair	2	2,7	Populair	2	2,7
Aardig/beleefd	20	27,0	Aardig/beleefd	15	20,3
Agressief	0	0	Agressief	2	2,7
Betrokken/open	16	21,6	Betrokken/open	14	18,9
Afstandelijk/gesloten	2	2,7	Afstandelijk/gesloten	10	13,5
Dominant/autoritair	0	0	Argwanend/achterdochtig	2	2,7

De houding van de agenten is, samengevat, geïnteresseerd, aardig en betrokken. De gesprekspartners stellen zich ook aardig en beleefd op en maken een open indruk, maar zijn minder geïnteresseerd in het bezoek dan de agenten. Zij stellen zich afstandelijker en meer gesloten op. Hieronder volgen enkele observaties van de houding van de agenten.

‘De agent gaat gestructureerd de vragen langs. Vraagt niet door. Typt alles tegelijkertijd in de computer’

‘Wijkagent is vriendelijk en geïnteresseerd, praat wel een paar keer door de jongere heen’

‘Agent heeft vriendelijke houding en praat met jongere over gedrag en de gevolgen daarvan’

‘Agent is op de hoogte van het leven van de jongere en vraagt naar de stand van zaken’

‘De agent werd eerst niet binnen gelaten, maar hij bleef belangstellend en hierdoor liet de moeder van de verdachte de agent binnen’

‘Agent voert een goed gesprek, maar het lukt niet om door de façade van de jongere heen te breken’. ‘De agent luisterde naar het verhaal van de moeder, maar stelde weinig vragen’

En een impressie van de houding van de gesprekspartners ten opzichte van de agenten.

‘De jongere gaf kort en formeel antwoord. Hij had er zichtbaar geen zin in’

‘Moeder stond eerst angstvallig bij de deur en wilde de agent eerst niet binnen laten’

‘Heel gesloten, geeft nauwelijks antwoord’

‘Jongere was heel open, wel een beetje overstuur’

‘Jongere heeft een zeer onverschillige houding, soms agressief’

‘De moeder en later ook de jongere schrokken in het begin. Het was duidelijk zichtbaar dat de moeder het erg vervelend vond’

‘Jongere lijkt oprecht niet te weten waarom hij bezocht wordt. Hij is open en aardig, maar laat ook duidelijk merken dat dit niet van hem hoeft’

5.3 Justitiële aanpak

Naast de aanpak door de politie door middel van de huisbezoeken is tevens gekeken hoe Justitie omgaat met de groep straatrovers. Meer in het bijzonder zijn we nagegaan hoe het delictgedrag in het algemeen en bij de straatroven in het bijzonder door het openbaar ministerie en de rechter zijn afgedaan.

5.3.1 Beslissingen en sancties

Als eerste volgt hieronder een overzicht van de juridische beslissingen ten aanzien van de feiten waarvoor de straatrovers geregistreerd staan in het JDS. Voor 674 van de in totaal 701 feiten is een koppeling weten te maken met de aard van de afdoeningen. Hiervan zijn 88 feiten als straatroof gekwalificeerd.

Over het geheel (N=701) genomen wordt onvoorwaardelijke gevangenisstraf, eventueel in combinatie met andere sancties, in ongeveer bij een derde (29,5%) van alle feiten opgelegd.¹² In 12,5 procent is een voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. Voor een aantal feiten zijn de verdachten gedagvaard. Een bescheiden aantal heeft een PIJ-maatregel opgelegd gekregen. In 14,5 procent heeft de Officier van Justitie een feit geseponeerd, vaak wegens gebrek aan bewijs. De rechter spreekt in ruim 8 procent van de feiten de verdachten vrij.

Er zijn enkele verschillen in de afdoening van de straatroven en de overige delicten wat betreft het opleggen van een onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraf.¹³ Er worden naar verhouding veel straatroven bestraft met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf plus een voorwaardelijk deel (30,7% versus 10,6%). Bij straatroven worden er weinig geldboetes opgelegd in vergelijking met de overige delicten (1,1% versus 13,1%). De straatroven kennen ook een lager sepotpercentage (6,8% versus 15,7%) maar een iets hoger percentage vrijspraak (12,5% versus 7,5%).¹⁴ De tijd die voorbijgaat tussen het moment van plegen van een delict en de beslissing van Justitie omtrent de wijze van afdoening is eveneens berekend. We hebben daarvoor onderscheid gemaakt tussen straatroofzaken (eventueel met andere delicten) en de overige zaken (geen straatroven). Vanaf het moment van plegen van het straatroofdelict tot aan de beslissing van Justitie zit een periode van gemiddeld 5 maanden.¹⁵ Bij de niet-sstraatroofdelicten is dat gemiddeld 9 maanden. Straatroven worden derhalve sneller afgedaan dan de niet-sstraatroofdelicten.

5.3.2 Afdoening van straatroven nader bekeken

Er is, zoals hiervoor vermeld, informatie beschikbaar over de afdoening van 88 straatroven. Daarvan zijn er 39 gepleegd door straatrovers die alleen maar dit type delicten hebben gepleegd en geen andere (de specialisten). De overige 49 straatroven zijn gepleegd door jongeren die ook andere delicten hebben begaan (generalisten). De indruk is dat de generalisten vaker een onvoorwaardelijke gevangenisstraf krijgen opgelegd voor (onder andere) de gepleegde straatroven, hetgeen niet opmerkelijk is omdat zij wellicht tot de actieve criminele jongeren zijn te rekenen. De specialisten lijken er iets vaker vanaf te komen met een werkstraf en een voorwaardelijke gevangenisstraf of met een sepot. Er lijken weinig verschillen te zijn tussen de specialisten en generalisten wat betreft een onvoorwaardelijke

gevangenisstraf met een voorwaardelijk deel en vrijspraak. De gemiddelde duur van de opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf is gemiddeld hoger voor de specialisten (7,8 maanden) dan de generalisten (5,4 maanden).¹⁶ Als er sprake is van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf met een voorwaardelijk deel krijgen de generalisten meer dagen onvoorwaardelijke detentie (175) dan de specialisten (149). De laatste groep heeft wel iets meer dagen voorwaardelijke straf opgelegd gekregen (99 versus 77).

Noten

1. De overige meewerkende instanties, zoals Leerplicht en Centrum voor Werk en Inkomen (CWI), hebben geen inhoudelijke dossierinformatie geleverd. Politie en Justitie komen zoals vermeld later in aparte paragrafen aan de orde.
2. Een voorbeeld is dat uit een dossier van de reclassering blijkt dat Sociale Zaken de uitkering heeft stopgezet.
3. Een straatrover kan zowel interventies vanuit een strafrechtelijk kader als een civielrechtelijk, of vrijwillig kader hebben gehad. Bij de grootste groep – ruim een derde van de straatrovers – betreft het uitsluitend interventies binnen een strafrechtelijke context. Er zijn geen straatrovers die uitsluitend interventies op vrijwillige of civielrechtelijke basis hebben. Bij de rest van de straatrovers betreft het combinaties van interventies.
4. In door andere instanties geleverde informatie stonden dan meldingen van interventies door andere instanties.
5. Dit gegeven wijst erop dat we mogelijk een belangrijk deel van de informatie van instanties missen.
6. Bijvoorbeeld het aanvragen van een uitkering.
7. Hierbij ging het om niet in te delen interventies zoals 'toeleiding zorg' of 'spoedduithuisplaatsing' of niet nader omschreven interventies die hierdoor niet te duiden waren naar een van de categorieën.
8. Dit onderzoek vindt plaats wanneer er vermoedens zijn van bijvoorbeeld verwaarlozing. De vraag is in hoeverre de opgroeisituatie en leefomstandigheden van de jongeren genoeg veiligheid bieden. In het geval die onvoldoende veilig zijn, kan de Raad een Ondertoezichtstelling (OTS) adviseren aan de kinderrechter, of in crisissituaties zelf besluiten tot een Voorlopige ondertoezichtstelling (VOTS). Deze OTS-maatregel, waarbij de uitvoering in handen ligt van een jeugdzorginstelling, houdt in dat het gezin van de jongere een gezinsvoogdijmedewerker krijgt toegewezen die hulp biedt en toezicht houdt bij/op de opvoeding van de jongere.
9. Bijvoorbeeld omdat het subject werk heeft gevonden.
10. Niet alle variabelen konden bij elk huisbezoek worden gescoord door de onderzoekers. Daarom kunnen aantallen per onderwerp verschillen.
11. De boordeling van de houdingsaspecten is niet gebeurd aan de hand van gestandaardiseerde vragenlijsten, maar is het subjectieve oordeel van de onderzoekers. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de interpretatie van de gegevens. Er kunnen per persoon meer aspecten worden gescoord.
12. Deze gegevens moeten met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. In de eerste plaats is het niet geheel gelukt om voor alle straatrovers een koppeling tussen de verschillende gegevensbestanden tot stand te brengen, waardoor de informatie over de afdoening ontbreekt. In de tweede plaats komt het voor dat de rechter een bepaalde uitspraak doet in een zaak die verschillende strafbare feiten kent. Bij de afdoening tellen die afzonderlijke zaken telkens mee. We nemen

deze onnauwkeurigheid voor lief omdat we veronderstellen dat deze systematische vertekening geldt voor alle strafbare feiten en alle afdoeningen. Verhoudingsgewijs zal er met andere woorden weinig veranderen.

13. De vergelijking is niet helemaal goed te maken omdat bij de overige delicten ook minder ernstige feiten kunnen zitten. De resultaten zijn vooral illustratief bedoeld.
14. In acht gevallen is er een PIJ-maatregel opgelegd. In alle gevallen is een niet-sraatroofdelict daarvoor de aanleiding geweest.
15. Daarbij hebben gekeken naar het laatst gepleegde feit binnen één zaak. Er kunnen namelijk meer feiten in één strafzaak worden behandeld en die feiten kunnen op verschillende momenten zijn gepleegd.
16. De berekening is gebaseerd op de afdoening per uniek feit.

6 Beantwoording van de vragen, beschouwing en implicaties

In dit onderzoek zijn 248 aangiften van straatroof en gegevens van 79 straatrovers uitvoerig geanalyseerd en beschreven. De straatroven hebben zich in Almere in het jaar 2007 afgespeeld. In de eerst paragraaf komen de antwoorden op de onderzoeksvragen van dit onderzoek naar de straatroven en straatrovers aan bod. Daarna volgt een slotbeschouwing waarna implicaties worden beschreven voor de aanpak van straatroof in Almere.

6.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De hoofdvragen van dit onderzoek zijn als volgt geformuleerd:

1. Wat is het delict- en slachtofferprofiel van straatroof?
2. Wat is het daderprofiel van de straatrovers?
 - 2.1 *Hoe kan hun criminaliteitsdeelprofiel worden getypeerd?*
 - 2.2 *Hoe kan hun criminele netwerkdeelprofiel worden getypeerd?*
 - 2.3 *Hoe kan hun psychosociale deelprofiel worden getypeerd?*
3. In hoeverre hebben de instanties in Almere zicht op de straatroofproblematiek en hoe gaan ze hiermee om?
4. Welke implicaties zijn er te noemen wat betreft de aanpak van het verschijnsel straatroof in Almere

Delictprofiel

Op basis van de gegevens van de slachtoffers (aangiften) van de straatroven is het delict nader in kaart gebracht. De straatroven vinden voornamelijk plaats in Almere Stad (Oost en West), en voornamelijk op de openbare weg. Met name in de maanden februari en maart is een piek te zien. Mogelijk vanwege de vakantie is er de zomerperiode een daling in het aantal straatroven. In het weekend en in de avonden vinden veel straatroven plaats, maar ook 's woensdags overdag. In het merendeel van de straatroven wordt er fysiek geweld en/of bedreiging toegepast. Daarnaast gebruiken de verdachten veelal de overtalsituatie om het slachtoffer te beroven. Wanneer wegrukken als enige werkwijze wordt gebruikt, spreken we van de term 'tasjesroof'. Een kwart van alle straatroven is aan te merken als tasjesroof en de overige ruim 75 procent kan worden getypeerd als straatroof. Het geweld is in het merendeel van de straatroven als berekend (instrumenteel) aan te merken. De buit omvat vaak meer dan één goed. Op nummer één staan mobiele telefoons, die vaak worden weggerukt. Op de tweede plaats staan geld en portemonnees die regelmatig door middel van bedreiging en/of geweld van het slachtoffer afhandig worden gemaakt. Bij de beroving van een iPod is het meestal een overtalsituatie van de groep straatrovers die maakt dat het slachtoffer zijn spullen kwijtraakt. Ongeveer tweederde (66%) van alle straat-

roven vindt in groepsverband plaats (minimaal twee daders).

De straatrovers zijn volgens de slachtoffers meestal te voet (evenals het slachtoffer), soms per fiets of scooter. Volgens de slachtoffers is het merendeel man. Slechts een klein gedeelte daarvan (ongeveer 10%) is door de slachtoffers als blank aangemerkt. De rest heeft een licht- of donkergetinte huidskleur. Leden van de groep hebben vaak dezelfde huidskleur.

Een overall analyse toont aan dat straatroof (beroving) en tasjesroof verschillende van elkaar te onderscheiden delictkarakteristieken hebben. Dit is in lijn met eerder uitgevoerd onderzoek waar een vergelijkbaar resultaat is gevonden (Van Wijk & Ferwerda, 1998). De straatroven (de berovingen) worden gepleegd door groepen allochtone jongeren, met name in de nachtelijke uren van het weekend. Ze plegen het delict op berekenende wijze en passen instrumenteel geweld toe bij overwegend jonge slachtoffers. De slachtoffers zijn hoofdzakelijk mannen. Blanke straatrovers maken zich vooral schuldig aan tasjesroof. Ze passen veelal geen geweld toe, uiten geen bedreigingen en gebruiken geen wapen. De slachtoffers zijn wat oudere vrouwen. Het delict gebeurt overdag.

Slachtofferprofiel

In de meeste gevallen (83%) gaat het om een enkel slachtoffer, in de overige gevallen is sprake van meer slachtoffers. Eenderde van de slachtoffers is vrouw. Ongeveer tweederde van alle slachtoffers is jonger dan 19 jaar, waarbij de jongste 14 jaar is. De etniciteit is in ruim de helft (58%) van de gevallen Nederlands, slechts een beperkt deel heeft een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Bij een kwart van de slachtoffers is er ietsel opgetreden als gevolg van de straatroof. Opmerkelijk is dat eenderde van de slachtoffers van straatroof ook geregistreerd staat als verdachte van strafbare feiten. Het is niet duidelijk of de daders en slachtoffers bekenden van elkaar zijn.

Daderprofiel

Aan de hand van drie deelprofielen is het daderprofiel geschetst (criminaliteit, netwerken en psychosociale kenmerken). Uit het criminaliteitsdeel komt naar voren dat met de 79 straatrovers slechts een beperkt deel van de totale groep, zoals de slachtoffers dat hebben aangegeven, in beeld is bij de politie.¹ Met de aangehouden straatrovers zijn 41 straatrovers (16,5%) 'opgehelderd'. We hebben met andere woorden geen zicht op een fors deel van de problematiek. De resultaten zoals beschreven in dit onderzoek hebben dan ook betrekking op de bekende straatrovers en mogen niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar de totale groep. Het is immers mogelijk dat de aangehouden straatrovers een selectief deel vormen van de totale groep.

Ruim een kwart van de straatrovers is ten tijde van de straatroof in 2007 jonger dan zestien jaar. Vijftien procent is vrouw. Het merendeel (86%) van de straatrovers heeft een niet-Nederlandse achtergrond, met name Surinaams en Antilliaans. De meeste straatrovers wonen in Almere stad West. Ook komt een groep straatrovers uit stad Oost en Buiten. Een op de zeven straatrovers (14%) is te typeren als first offender; zij komen slechts eenmaal voor in de politieregistraties en wel voor de betreffende straatroof in 2007. De rest is bekend bij de politie voor meer (en andere) strafbare feiten. De helft van de totale groep staat meer dan vijf keer als verdachte van een delict geregistreerd. Ongeveer 10 procent staat meer

dan 20 keer geregistreerd. Vermoedelijk zijn zij aan te merken als veelplegers. Uitgaande van de registraties in het politiesysteem X-pol pleegt de gehele groep straatrovers gemiddeld acht delicten. Het betreft vooral vermogensdelicten waarbij het forse aandeel van straatrovers in het totale criminaliteitspatroon opvalt, namelijk ruim een kwart (27%). Ongeveer een derde van de straatrovers is ook geregistreerd als slachtoffer van een delict, meestal van een geweldsmisdrijf. Jongere straatrovers opereren meer in groepsverband en gebruiken soms disproportioneel geweld. Oudere straatrovers lijken meer solo te werken en passen instrumenteel geweld toe. Vrouwelijke straatrovers begaan de delicten in groepsverband en lijken disproportioneel geweld niet te schuwen.

Op basis van justitiegegevens is vastgesteld dat de staatrovers op gemiddeld 15-jarige leeftijd hun eerste delict plegen. De gemiddelde duur van de criminele carrière is drie jaar.² Ruim een derde (38%) van de straatrovers begint zijn criminele carrière met een geweldsmisdrijf of vermogensdelict (28%). Ongeveer 17 procent heeft een straatroof als startdelict. De overall analyse van het criminaliteitsprofiel laat zien dat er sprake is van twee typen straatrovers. Aan de ene kant de ervaren en gevaarlijke dader van Antilliaanse afkomst die berekenend te werk gaat, gebruik maakt van een wapen en voor meerdere straatrovers staat geregistreerd. Aan de andere kant de onervaren impulsieve straatrover, van Surinaamse afkomst die één keer straatroof heeft gepleegd.

Het deelprofiel met betrekking tot de netwerken laat zien dat de staatrovers die in groepen opereren, zowel qua omvang, samenstelling, etnische achtergrond als criminaliteitspatroon van elkaar kunnen verschillen. Het delictgedrag van de groep lijkt een belangrijke rol te spelen bij de straatrovers in dit onderzoek. Weliswaar zijn er solodaders die alleen delicten plegen, maar een groot deel van de straatrovers maakt deel uit van een breder crimineel netwerk. Er zijn drie middelgrote en drie grotere netwerken gevonden op basis van de gegevens uit X-pol. Gemeenschappelijk aan de (middel)grote netwerken is dat de straatrovers soms met elkaar en ook met anderen betrokken zijn bij het plegen van allerlei delicten. Er is één middelgroot netwerk dat zich gespecialiseerd lijkt te hebben in straatroof en overvallen. Het meest opmerkelijke netwerk bestaat voor een groot deel uit vrouwelijke straatrovers. Er lijkt een centrale figuur/vrouw te zijn die verschillende delen van het netwerk met elkaar verbindt. Ook in een ander netwerk zijn dergelijke centrale figuren te vinden. De rol van vrouwen in andere netwerken is overigens bescheiden. De etnische achtergronden van de leden van de verschillende groepen verschilt. Opvallend is dat een groot deel van de autochtone verdachten in één netwerk participeert. Bij de overige netwerken gaat het voornamelijk om allochtone jongens.

Het deelprofiel met betrekking tot de psychosociale achtergronden is slechts ten dele te reconstrueren, omdat de beschikbare informatie, in casu de dossiers van de instanties, zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht onvoldoende handvatten biedt voor uitvoerige analysedoeleinden. In de eerste plaats valt op dat bepaalde instanties geen informatie hebben geleverd of dat sommige verdachten bij instanties niet bekend zijn. Hierdoor is het mogelijk dat bepaalde (cruciale) informatie over de straatrovers ontbreekt. In de tweede plaats – en in het verlengde van het voorgaande – valt op dat er betrekkelijk weinig dossiers zijn over deze groep delinquenten die zich schuldig maken aan forse misdrijven (op

straatroof staat maximaal 12 jaar). In de derde plaats blijkt uit nadere bestudering van de beschikbare dossiers dat over bepaalde belangrijke levensgebieden van de straatrovers (gezin, vrienden, vrije tijd en motieven) vaak de noodzakelijke informatie ontbreekt. Het dossieronderzoek is derhalve beperkt in reikwijdte, diepgang en generaliseringsmogelijkheden.

Het merendeel van de straatrovers groeit op in eenoudergezinnen. De moeder (vaak Suri-naams of Antilliaans) is grotendeels verantwoordelijk voor de opvoeding. De vader is nauwelijks in beeld. Er is weinig zicht gekregen op de wijze waarop de ouder(s) de kinderen opvoeden. De straatrovers maken in hun jeugd verschillende ingrijpende gebeurtenissen mee, waaronder echtscheiding van de ouders en uithuisplaatsing. Dat laatste kan zeker als een indicatie worden gezien voor problemen in de thuissituatie c.q. opvoeding. De basisschoolperiode lijkt redelijk probleemloos te verlopen. De problemen openbaren zich op het voortgezet onderwijs. Genoemde problemen zijn onder andere spijbelen, niveauverlaging, probleemgedrag en schoolwisselingen. De helft van de jongeren volgt ten tijde van de straatroof nog een opleiding, meestal op VMBO-SVO-niveau. Een deel heeft werk, al dan niet in vast dienstverband. Ongeveer 20 procent van de straatrovers heeft een schuld die kan oplopen tot een paar duizend euro. Over het voorkomen van psychische stoornissen is geen bruikbare informatie gevonden in de dossiers. Dat geldt ook voor het IQ. De helft geeft aan softdrugs te gebruiken, een enkeling ook harddrugs. Bij een aantal straatrovers zou gesproken kunnen worden van verslaving. Over de vrienden en vrijetijdsbesteding van de straatrovers is vrijwel geen – voor het onderzoek – bruikbare informatie te vinden. Factoren die betrekking hebben op het delict (stressoren, motieven, delictbeleving) zijn eveneens onderbelichte thema's in de bestudeerde dossiers. Mogelijk is dat mede het gevolg van het feit dat de straatrovers het delict ontkennen of hun aandeel daarin minimaliseren.

Uit de overall analyse lijkt naar voren te komen dat bepaalde psychosociale achtergronden met elkaar samenhangen. Allochtone jongeren die mogelijk zijn aan te merken als multi-problejongeren versus de autochtoon Nederlandse jongeren die werken en jongeren die geen problemen ondervinden maar wel werkloos zijn.

Interventies instanties, politie en justitie

De vraag of instanties een goed en actueel beeld hebben van de straatrovers is lastig te beantwoorden omdat wij niet alle instanties bereid hebben gevonden om informatie aan te leveren. Op basis van de verkregen informatie kunnen we veronderstellen dat er vermoedelijk een deel van alle beschikbare informatie over de straatrovers ontbreekt. De interventies vinden grotendeels in een strafrechtelijke context plaats. Civielrechtelijke interventies en vrijwillige hulpverlening lijken minder van toepassing op de groep straatrovers. Bij het merendeel van de straatrovers betreft het meer dan drie interventies. Het opstellen van voorlichtingsrapportages, begeleiding en vroeghulp zijn de meest voorkomende interventies. Van de meeste interventies is weliswaar bekend dat ze zijn afgerond, echter over de wijze waarop is geen informatie gevonden in de dossiers (positief, negatief, inzet van de jongere et cetera).

Het politieke deel van de interventies heeft in dit onderzoek voornamelijk betrekking op de huisbezoeken van de wijk- en jeugdagenten aan de straatrovers, het uit de anonimiteit

halen van de jongeren. Uit de bevindingen blijkt dat het merendeel van de agenten zich voorbereidt op het gesprek. In verschillende gevallen is de straatrover niet thuis maar wel een van de andere bewoners (waaronder de moeder). De gesprekken hebben een algemeen en informatief karakter; de agent informeert naar de school- en werksituatie. Over het algemeen zijn de agenten wel tevreden na afloop van het gesprek en vinden ze de huisbezoeken nuttig. Het gaat dan vooral om het feit dat er contact is geweest. De jongeren vinden het niet prettig dat de politie hen bezoekt. Zij zien het nut van de bezoeken niet erg in. Vanuit het perspectief van de politie kan dat als positief worden gezien (in de gaten houden). Sommige moeders ervaren het huisbezoek over het algemeen als positief; het is voor hen een extra ondersteuning bij de opvoeding van hun kinderen. De afdoening van de straatroven lijkt in vergelijking met andere delicten (niet-stratroven) vooral betrekking te hebben op onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en minder met boetes. Het sepotpercentage lijkt ook iets lager bij straatroven. De straatrovers die naast de straatroof ook andere delicten hebben gepleegd (generalisten)³ lijken vaker te kunnen rekenen op een onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan degenen die 'slechts' een of enkele straatroven hebben begaan (specialisten). Deze laatste groep lijkt er vaker vanaf te komen met een werkstraf en een voorwaardelijke gevangenisstraf of met een sepot. Echter, de specialisten krijgen gemiddeld meer maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan de generalisten.⁴ De tijd die er zit tussen het moment van plegen van een niet-stratroofdelict en de uiteindelijke afdoening is gemiddeld 9 maanden; voor de straatroven is dat gemiddeld 5 maanden.

6.2 Beschouwing

Vergelijking met tien jaar geleden

Onderhavig onderzoek naar straatroven en straatrovers in Almere levert een gedetailleerd beeld op van zowel de problematiek als de wijze waarop de instanties daarmee omgaan. Straatroof is voor Almere geen nieuw verschijnsel. In 2000 is hiernaar eveneens onderzoek gedaan om de reden dat er eind jaren '90 een forse stijging te zien is geweest in het aantal straatroven (Wilken en Snel, 2000). Zo'n kleine tien jaar later blijkt er weinig te zijn veranderd. Wat het delictprofiel betreft, valt ook in dit onderzoek op dat het centrum van Almere (Stad Oost en West) een populaire locatie is onder de straatrovers en dat in de zomermaanden minder delicten worden gepleegd. Qua tijdstip lijkt er ook niet veel veranderd: 's avonds worden grofweg de meeste feiten gepleegd. Uit het eerdere onderzoek komt naar voren dat de straatrovers het vooral gemunt hebben op communicatieapparatuur. Deze tendens zich heeft doorgezet: de meest voorkomende buit is een mobiele telefoon. Ook in het slachtofferprofiel zijn er weinig verschillen op te merken. Het zijn vaak jongens tussen de 16 en 19 jaar.

Een vergelijking van de daderprofielen laat zien dat in dit onderzoek de straatrovers jonger lijken dan in het vorige onderzoek. Voor het overige zijn er veel overeenkomsten. Ook nu zijn allochtone jongeren oververtegenwoordigd, met name de Surinaamse en Antilliaanse jongeren springen eruit. Daarnaast hebben de verdachten naast de straatroof veel andere delicten gepleegd waar ze vaak op jonge leeftijd mee beginnen. Ook lijken de psychosociale achtergronden uit beide onderzoeken met elkaar overeen te komen: de

jongeren volgen veelal lagere beroepsopleidingen, vertonen spijbelgedrag en gedragsproblemen, komen uit grote, gebroken gezinnen en wonen meestal bij hun moeder. Gelet op de leeftijd van de straatrovers in dit onderzoek is mogelijk sprake van opeenvolging van dadergroepen uit dezelfde etnische groeperingen, in casu Surinamers en Antillianen. Anders gezegd: in grote lijnen is de hedendaagse situatie rond het verschijnsel straatroof in Almere hetzelfde als enkele jaren geleden, alleen de straatrovers zijn opgevolgd door nieuwe, jongere daders.

Straatoverprofielen nader bekeken

Uit dit onderzoek blijkt dat het zinvol is om delict- en daderprofielen te construeren. Dé straatroof of dé straatrover bestaat niet. Bepaalde typen straatrovers kiezen voor bepaalde slachtoffers op bepaalde tijden en met een eigen wijze van beroving. Aangezien de politie mogelijk een selecte groep van het totale aantal straatrovers heeft opgepakt, kunnen die gegevens niet zonder meer gerelateerd worden aan de informatie van de slachtoffers. Het is met andere woorden zuiver om de straatroversprofielen te baseren op de betreffende gegevensbron (aangiften van slachtoffers en door de politie opgepakte straatrovers). In tabel 6.1 en 6.2 zijn beide daderprofielen schematisch weergegeven.

Tabel 6.1 - Straatroversprofiel op basis van informatie uit de aangifte (N=248)

	Straatrovers met donker of lichtgetinte huidskleur	Blanke verdachten
Type incident	Straatroof	Tasjesroof
Tijdstip	In de avonduren en het weekend	Overdag
Delictpleging	Berekende werkwijzen waarbij gebruik wordt gemaakt van instrumenteel geweld. Tevens worden er bedreiging geuit	Werkwijze voornamelijk het wegrukken van de buit. Zij plegen de delicten impulsief en passen geen geweld toe
Wapengebruik	Er is sprake van wapengebruik	Er wordt geen wapen gebruikt
Slachtoffers	Voornamelijk jonge mannen van tussen de 10 -25 jaar	Oudere vrouwen vanaf 36 jaar
Solo of groepsdelict	Plegen het delict in groepsverband	Soloplegers

Tabel 6.2 - Straatroversprofiel op basis van politie, - justitie (N= 79) en dossiergegevens (n=50)

	Allochtone straatrovers	Autochtone straatrovers
Delictpleging	Antillianen plegen meer straatroven, Surinamers en overige allochtonen één straatroof	Niet duidelijk
Wapengebruik	Antillianen gebruiken wapens, overige allochtone daders niet	Niet duidelijk

Tabel gaat verder op de volgende pagina

Solo of groepsdelict	Het grootste gedeelte pleegt het delict in groepsverband, maar er zijn ook solodaders.	Alle daders plegen het delict in groepsverband
Antecedenten	Niet duidelijk	Niet duidelijk
Leeftijd eerste delict	Na hun 14 ^e jaar eerste X-pol-registratie	Tussen 10-14 jaar hun eerste registratie
Drugsgebruik	Nee	Niet duidelijk
Problemen vervolgonderwijs	Ondervinden problemen op het vervolgonderwijs	Niet duidelijk
Ingrijpende gebeurtenissen	Hebben meerdere ingrijpende gebeurtenissen meegemaakt	Niet duidelijk
School/werk	Schoolgaand	Werkt

Als we de beide straatroversprofielen met elkaar vergelijken dan valt op dat de politie vooral de groepsplegers heeft opgepakt, met name bij de autochtone straatrovers. De blanke solodader blijft buiten beeld van de politie. Dat is gezien de wijze van plegen (snel wegrukken van de buit) voorstelbaar; er is immers weinig opsporingsindicatie. In deze gevallen is er waarschijnlijk geen signalement bekend. Er is over deze groep dan ook weinig bekend en het is niet duidelijk of de autochtone groepsplegers representatief zijn voor de autochtone solodaders. De kans op een succesvolle opsporing is mogelijk groter bij groepsplegers die geweld en/of een wapen gebruiken. Dit vanwege het langer contact tussen dader en slachtoffer. Daarnaast is het voorstelbaar dat de politie deze zaken meer prioriteit geeft en dus meer opsporingscapaciteit inzet. Voorts valt in het tweede profiel op dat met name de Antillianen tot de berekenende straatrovers gerekend kunnen worden. Zij plegen ook meer straatroven. Bij Surinamers lijkt het om de meer impulsieve straatroven te gaan (eenmalig gepleegd).

Vrouwen, first offenders en generalisten

Bijzonder is dat er een groep vrouwen is die als straatrovers is te typeren. Het feit dat deze vrouwen disproportioneel geweld toepassen, roept de vraag op in hoeverre de straatroof uitsluitend draait om alleen het verkrijgen van de buit of dat er meer speelt in termen van ontsparing op allerlei leefgebieden (school, thuis et cetera). Ook kan de straatroof een manier zijn om af te reageren. In dergelijke gevallen zou eerder het willen toepassen van geweld de primaire motivatie zijn. Om het slachtoffer nog meer schade te berokkenen, wordt bijvoorbeeld ook de telefoon of het geld afgenomen. Dit impliceert dat straatrovers elkaar kennen. Hiervoor is in dit onderzoek weinig bevestiging gevonden, maar dat heeft mogelijk te maken met de gebrekkige registratie en dossiervorming. Ook bij andere straatroven is de indruk dat het met geweld afnemen van een goed niet op zichzelf staat, maar onderdeel is van een breder deviant gedragspatroon. Meer in het bijzonder worden daarmee de jongeren bedoeld die na een avondje stappen, onder invloed van middelen, met

derden op de vuist gaan en daarbij ook goederen wegnemen. Mogelijk is dergelijk gedrag te scharen onder 'groepskickgedrag'.

Het feit dat rond de 15 procent van de straatrovers is aan te merken als first offender stemt tot nadenken. Deze straatrovers beginnen hun geregistreerde criminele carrière met een fors strafbaar feit. Het is de vraag of de straatrovers dit zelf ook zo percipiëren. In de beleving van de jongeren is het wellicht helemaal niet zo erg om een mobiele telefoon van iemand af te pakken. Een dergelijke attitude lijkt voorspellend voor een volgend delict. De straatrovers die naast straatroof meer delicten hebben gepleegd (generalisten), hebben overigens ook vaak een zwaar misdrijf als eerste delict in hun geregistreerde criminele carrière. Ze beginnen met een geweldsmisdrijf en plegen daarna straatroven. Voor deze geweldplegers kan de drempel van een fysieke confrontatie met een slachtoffer minder een probleem vormen; zij hebben er ervaring mee opgedaan. Voor zowel de first offender als de meer geroutineerde delinquent geldt dat zij reeds een criminele carrière kunnen hebben doorlopen voordat de politie hen oppakt. Het is opmerkelijk dat er, gelet op de ernst van het delict, nauwelijks aanwijzingen in de dossiers zijn gevonden voor uitgevoerde psychologische en/of psychiatrische onderzoeken bij de straatrovers.

Aanpak door de instanties

Uit het onderzoek blijkt dat er weinig (bruikbare) informatie is over de straatrovers bij de diverse instanties. Dat kan betekenen dat de instanties die geen dossiers ter beschikking hebben gesteld, feitelijk wél over uitvoerige dossiers beschikken. In dat geval is de vraag gerechtvaardigd in hoeverre die informatie gedeeld wordt met andere betrokken instanties. Het kan ook betekenen dat de straatrovers niet (goed) in beeld zijn bij de instanties. De vraag naar het functioneren van het signalerings- en interventienetwerk dringt zich dan op. Voor een deel gaat om het om jongeren die vanwege hun probleemgedrag reeds op de middelbare school in beeld zouden moeten zijn bij de instanties.

De contacten met de instanties hebben voornamelijk een strafrechtelijke aanleiding. De vrijwillige hulpverlening lijkt veel minder in beeld te zijn. De straatrovers ondergaan veel interventies, echter uit de bestudeerde dossiers blijkt echter niet op welke wijze die interventies zijn afgerond en wat de inzet van de jongeren is geweest. Het bepalen van de aard en intensiteit van een goede vervolgenterventie wordt daarmee bemoeilijkt. Het gevaar van het stapelen van soortgelijke interventies is in die gevallen aanwezig, hetgeen de geloofwaardigheid ervan bij de jongeren niet zal vergroten. Verder valt op dat de aard van de interventies voornamelijk een probleeminventariserend karakter hebben (voorlichtingsrapportages); op begeleiding, cursussen, trainingen, behandeling lijkt minder de nadruk te liggen. Het is niet duidelijk uit dit onderzoek op te maken of dergelijke interventies nog soelaas kunnen bieden voor met name de minder problematische categorie straatrovers.

Huisbezoeken politie

De huisbezoeken van de wijk- en jeugdagente hebben voor de straatrovers een duidelijke boodschap: ze worden in de gaten gehouden c.q. uit de anonimiteit gehaald. De signalerende en doorverwijzende taken van de agenten kunnen waardevol zijn in die gevallen dat de jongeren nog steeds het risico van afglijden vertonen (geen school of werk, verkeerde vrienden, softdrugsgebruik), maar lijken vooralsnog niet goed ingebed in het bredere vei-

ligheidsnetwerk.⁵ Met andere woorden, de informatie die de agenten verzamelen worden niet of nauwelijks doorgezet naar de relevante instanties. Ook lijkt het monitoren van de gemaakte afspraken door de agenten vooralsnog in de kinderschoenen te staan.

Justitiële aanpak

Justitie lijkt vooral repressief in te zetten op de gepleegde straatroven. Gelet op de ernst van het feit en het gegeven dat een groot deel van de straatrovers ook andere delicten hebben gepleegd, lijkt dat een voor de hand liggende aanpak. Het opleggen van gevangenisstraffen zou echter het uiterste middel moeten zijn (ultimum remedium). Justitieel ingrijpen, bijvoorbeeld door middel van een taakstraf of voorwaardelijke gevangenisstraf, zou als stok achter de deur moeten fungeren bij de inzet van minder ingrijpende interventies, mits de aard en zwaarte van de sanctie goed aansluiten bij eerder opgelegde sancties.

6.3 Implicaties voor de aanpak

Gemeenschappelijke aanpak

Idealiter zou de aanpak van straatroof met de heterogeniteit van het straatroofverschijnsel rekening moeten houden. Een eendimensionale aanpak schiet op voorhand tekort. Dit vereist een gemeenschappelijke (integrale) aanpak van de instanties die een rol moeten spelen bij de aanpak van deze problematiek. Concreet zou dit een nauwe samenwerking betekenen tussen het politieke en justitiële deel van de ketenaanpak aan de ene kant en het onderwijs-, zorg- en welzijnsdeel aan de andere kant. Die gemeenschappelijke of integrale samenwerking zou moeten bestaan uit een open (geprotocolleerde) uitwisseling gegevens over de jongeren in kwestie.⁶ Dit betekent dat de informatie-uitwisseling tussen het JIT en JCO optimaal moet functioneren en dat de aanpak van individuele jongeren in het JCO adequaat geschiedt.⁷

Goede informatiepositie: registratie en monitoring

Een noodzakelijke voorwaarde voor een aanpak is een adequate informatiepositie bij de instanties die een rol kunnen en moeten spelen bij de aanpak van de problematiek. Thans lijkt die informatiepositie van de instanties voor verbetering vatbaar. Belangrijke vragen zijn: over welke jongeren gaat het, wat is hun achterliggende problematiek, waarom hebben ze de straatroof gepleegd, met wie, maken ze deel uit van bekende problematische jeugdgroepen⁸, hebben ze een strafblad et cetera? En welke interventies zijn er al gepleegd en met welk resultaat en wat is een zinvolle volgende interventie? Het is derhalve essentieel dat instanties zo uitvoerig mogelijk onderzoek doen naar de achtergronden van de jongeren en hun directe omgeving (gezin, vrienden, vrijetijdsbesteding, psychische problemen et cetera) en daarvan op een verantwoorde manier verslag doen. Interventies dienen nauw aan te sluiten bij de geconstateerde problematiek (maatwerk). Er zou nauwkeurig moeten worden vastgelegd, bijvoorbeeld binnen een casusoverleg, hoe die interventies verlopen (inzet jongeren en omgeving) en met welk resultaat die interventies uiteindelijk worden afgesloten. Eventuele vervolg interventies zouden idealiter daarop moeten aansluiten. In de aanpak van het probleem rond straatrovers is een goed procesverbaal een essentiële stap.

Een kwalitatief goed proces-verbaal

Een proces-verbaal vormt de input voor andere instanties die zich vervolgens met de jongere of de strafzaak moeten bezighouden. Kwaliteitscontrole op de processen-verbaal lijkt een aangewezen manier om een zo volledig mogelijk proces-verbaal bij justitie in te dienen, waarmee de kans op een technisch sepot of vrijspraak zo minimaal mogelijk wordt gehouden. Bij de opname van de aangiften zou meer aandacht geschonken kunnen worden aan de bredere context waarin het delict heeft plaatsgevonden (alcohol- en drugsgebruik, conflicten met andere jongeren, probleemgedrag op school en thuis et cetera), het zogenoemde sfeerproces-verbaal.

Beginnend probleemgedrag aanpakken

De aanpak van de straatrovers in Almere zou zich kunnen toespitsen op de plegers, het delict en de slachtoffers. Het feit dat de groep plegers voor een groot deel bestaat uit Surinaamse en Antilliaanse jongeren en dat die samenstelling de afgelopen tien jaar nauwelijks is veranderd, roept de vraag op of er preventief niet meer gedaan kan worden. In de eerste plaats is de school de plaats waar beginnend probleemgedrag kan worden geconstateerd. Dat moet kenbaar worden gemaakt bij andere instanties. De school is wellicht ook een goede plaats en gelegenheid voor de wijkagent om in het kader van het School Adoptieplan gerichte informatielessen te verzorgen over het plegen van strafbare feiten. Met name de zware straf op straatroof zou daarbij moeten worden besproken. De boodschap moet zijn: op het wegrukken van een mobiele telefoon staat 12 jaar, net zoveel als bij verkrachting!

Naast de school zou jeugd- en jongerenwerk ook (meer) zicht moeten hebben op de aard en samenstelling van de vriendengroepen en in hoeverre delinquente jongeren hiervan deel uitmaken. Jonge kinderen die deel uitmaken van problematische groepen zouden een belangrijke groep moeten zijn voor preventieve maatregelen. Per groepslid zou een goede screening moeten plaatsvinden in termen van laag-midden-hoog risico. Eenzelfde redenering gaat op voor de gezinnen waaruit de straatrovers komen (veelal eenoudergezinnen, waarbij de moeder geen gezag meer heeft). Niet alleen de gesprekken van de wijkagent met de straatrover tijdens een huisbezoek, maar ook met de andere gezinsleden kan relevante informatie opleveren over het reilen en zeilen in het gezin. Bijvoorbeeld of jongere broertjes hun oudere, delinquente broer als rolmodel zien. Opvoedingsondersteuning zou een passende reactie kunnen zijn. Voor de toekomst zou het goed zijn om de wijk- en jeugdagente goed geïnformeerd over de actuele situatie van de jongeren de huisbezoeken te laten afleggen. Zij kunnen dan terzakedoende vragen stellen en zonodig direct gepaste vervolgacties in gang zetten (in termen van doorverwijzen, hulpverlening en bemiddeling).⁹

Kosten en baten-afweging beïnvloeden

De straatroofdelicten worden op bepaalde plaatsen, op bepaalde dagen en tijden gepleegd. Naast infrastructurele maatregelen, bijvoorbeeld cameratoezicht langs het Spoorbaanpad of in het centrum, zouden analyses als verricht in het vorige en huidige straatroofonderzoek kunnen nopen tot gericht toezicht en surveillance op de hotspots. Mogelijk heeft gericht toezicht (materieel en personeel) ook een preventieve functie, het

gaat hierbij vooral ook om het vergroten van de pakkans van de straatrovers.

De opbrengsten (buit, status, aanzien et cetera) voor de straatrovers zijn - gelet op de lage pakkans - nog te hoog in relatie tot de eventuele kosten (politiecontact, straf, verlies baan et cetera). Politie en justitie hebben een centrale rol als het gaat om het verhogen van de 'kostenkant' van het plegen van straatroven, bijvoorbeeld door het gericht aanpakken van centrale figuren in een crimineel netwerk (hot subjects). Succesvolle opsporingsmethodieken die in andere regio's zijn toegepast zouden deel moeten gaan uitmaken van de politieke aanpak in Almere (van elkaar leren en informatie delen).¹⁰ Justitie kan mogelijk meer betekenen in het geval jongeren aan het begin staan van hun criminele carrière (inzetten van drangtrajecten; fungeren als stok achter de deur), met inachtnaam van de pedagogische functie van het jeugdstrafrecht.

Noten

1. Dat hoeven overigens niet allemaal unieke verdachten te zijn.
2. Uiteraard is de definitieve duur van de criminele carrière pas na vele jaren vast te stellen.
3. Dat kan ook in het verleden zijn.
4. Voorzichtigheid in de generalisatie is geboden want het aantal straatroven waarop deze gegevens zijn gebaseerd, is beperkt.
5. Wie houdt er bij of de jongeren zich inderdaad hebben gemeld bij een instantie na het huisbezoek van de politie, welke interventies worden er door wie gepleegd, met welk resultaat en wie koppelt de resultaten weer terug, onder andere aan de agent die zodoende goed geïnformeerd een volgend huisbezoek kan afleggen?
6. In zijn algemeenheid levert dit in de praktijk nogal eens moeilijkheden op. De vermeende schending van de privacy van de jongeren zou het delen van gevoelige informatie belemmeren. Er zijn reeds allerlei protocollen beschikbaar die het mogelijk maken om dergelijke informatie met elkaar te delen. Het is immers juist in het belang van de jongeren dat zij tijdig en adequaat hulp krijgen.
7. In het JIT worden voornamelijk hinderlijke en overlastgevende groepen besproken. Wanneer het daarbij om criminele jongeren gaat, moeten die worden doorgesluist naar het JCO dat, onder verantwoordelijkheid van Justitie, moet zorgen voor een persoonsgerichte benadering en aanpak. Mogelijk dat het Veiligheidshuis de informatie-uitwisseling tussen het JIT en JCO verder kan verbeteren.
8. Inmiddels heeft een regiobrede inventarisatie van problematische jeugdgroepen plaatsgevonden. Het is was ten tijde van dit onderzoek niet mogelijk om de straatrovers in verband te brengen met de verschillende typen probleemgroepen (hinderlijk, overlastgevend en crimineel).
9. Mogelijke meerwaarde in termen van signalering en directe aanpak zou zijn dat de wijk- en jeugdagent zich laat vergezellen tijdens het huisbezoek door een maatschappelijk werker, zoals dat thans in Vlissingen gebeurt bij de Jeugd Interventie Team aanpak.
10. Zie bijvoorbeeld Ferwerda et al. (2002) voor een bespreking van enkele aanpakken van straatroof.

Geraadpleegde literatuur

American Psychiatric Association (2005). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4th ed.). Washington, DC.

Ferwerda, H. & A. Hakkert (2003). *Easy money – maar tegen welke prijs? Straatroof: daad, slachtoffers en daders*. In: K. Schuyt en G. van der Brink (Red.) – *Publiek Geweld*. Amsterdam University Press, Amsterdam, 2003, pagina 53-59.

Ferwerda, H., Bottenberg, M., Hakkert, A. en A. Eijken (2002). *Straatroof. Omvang, achtergronden en praktijkervaringen*. Cluster Beleidsanalyse en Informatievoorziening. Directie Jeugd en Criminaliteitspreventie, Ministerie van Justitie, Den Haag.

Haan, W. de. (1993). *Beroving van voorbijgangers*. Rapport van een onderzoek naar straat-roof in 1991 in Amsterdam en Utrecht. Den Haag: ministerie van Binnenlandse Zaken.

Haan, W. de. (2005). *Module straatroof*. Ten hoeve van: 'Aanpak criminaliteit' van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum, Den Haag.

Loef, C.J., & P.J.H.M. Holla (1989). Straatroof in Amsterdam. In: *Justitiële Verkenningen*, jrg. 15, nr. 8. 1989: 92-110.

Torre, E. Van der, Arts, N., Ferwerda, H. & L. Schaap (2008). *Wapengeweld en straatroof. Een onderzoek naar daders, slachtoffers en gelegenheidsstructuren in de politieregio Amsterdam-Amstelland*. Boom uitgevers Den Haag.

Wijk, A.Ph van & H. Ferwerda (1998) - De twee gezichten van straatroof: verschillen tussen beroving op straat en tasjesroof in Tilburg in kaart gebracht. In: *Tijdschrift voor Criminologie*, 40, nr. 4, pag. 404-416.

Wijk, A.Ph. van & Y.Y.M. Schoenmakers (2008). *Tussen onwil en onmacht. Een kwalitatief onderzoek naar twintig Marokkaanse veelplegers in Den Bosch*. Politieacademie, Apeldoorn.

Wijk, A.Ph. van & Y.Y.M. Schoenmakers (2006). *Interviews met straatrovers in regio Friesland. Een beschrijving van zes casus*. Politieacademie, Apeldoorn.

Wilken, J. & Snel, R. (2000). *Stick 'm up. Een onderzoek naar de achtergronden van straat-roof in Almere*. Politie Flevoland, Almere.

Wijngaarden, J. van, & F. Boerman (1997). *Criminaliteit in Nijmegen. Een beschrijving van aard, omvang en spreiding van criminaliteit, met speciale aandacht voor berovingen*. Vrije Universiteit, Amsterdam.

Over de auteurs

Drs. Nicole Arts is sociaal psychologe en als junior onderzoekster werkzaam bij Bureau Beke. Recente werkvelden: jongeren in justitiële jeugdinrichtingen, jeugdige veelplegers, notoire ordeverstoorders, Antillianenproblematiek, wapengeweld en cameratoezicht.

Shanna Mehlbaum MSc studeerde criminologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam met als afstudeerrichting Strafrechtelijke handhaving in de praktijk. Vanaf 2007 is zij als beleids-medewerkster Onderzoek en Analyse werkzaam bij de politie Flevoland.

Drs. Annemiek Nieuwenhuis is criminoloog en als junior onderzoekster werkzaam bij Bureau Beke. Zij is onder andere betrokken bij onderzoek naar kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld, jeugd en veiligheid, straatroof, dodelijk huiselijk geweld en de aanpak van overlastgevende en criminele Antillianen. Daarnaast is zij hoofdbewoner van een pand van jeugdhulpverleningsorganisatie Entréa. Zij woont samen met drie jongeren met gedrags- en /of ontwikkelingsproblemen die worden begeleid naar zelfstandigheid.

Dr. mr. Anton van Wijk is criminoloog en directeur van Bureau Beke. Daarvoor was hij onder meer verbonden aan de Onderzoeksgroep van de Politieacademie. Hij heeft diverse hoofdstukken en (inter-)nationale artikelen geschreven over (zeden-) criminaliteit. Tevens is hij tevens (mede-)redacteur van verschillende boeken. Recent heeft hij onderzoek gedaan naar TBS-gestelden, Marokkaanse veelplegers en zedendelinquenten. Eerder deed hij onderzoek naar straatrovers in Tilburg en Leeuwarden.

Bijlage 1: Brief instanties

Betreft: onderzoek straatroven Almere

Geachte heer, mevrouw,

Graag vragen wij uw aandacht voor het volgende. In 2007 is het aantal straatroven in Almere gestegen. In totaal zijn er 255 straatroven gepleegd. Dit is een stijging van 30 procent ten aanzien van 2006. De politie heeft 87 verdachten opgespoord. Bijna alle verdachten zijn jonger dan 25 jaar. Dit jaar kunnen al deze verdachten rekenen op regelmatig bezoek van de wijkagent.

De driehoek (gemeente, OM en politie) wil graag handvatten ontdekken aan de hand waarvan zij het preventief, curatief en repressief beleid inzake deze specifieke doelgroep een betere invulling kan geven. Het is vooralsnog niet precies duidelijk wat de kenmerken en achtergronden zijn van deze groep verdachten en waar vroegtijdige aanpak zich op zou moeten richten. Het gaat hierbij vooral om de informatie die bij de diverse instanties aanwezig is en die nog niet – voor deze groep – systematisch bij elkaar is gebracht en geanalyseerd.

De politie heeft in nauw overleg met de burgemeester en het OM besloten een onderzoek te laten uitvoeren naar deze 87 verdachten van straatroof. Het onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoekers van Advies- en Onderzoeksgroep Beke (is samenwerking met een criminoloog van de politie).

Bij deze verzoek ik u vriendelijk uw medewerking te verlenen aan dit onderzoek. Binnenkort zult u worden benaderd door een onderzoeker om afspraken te maken over het verstrekken van relevante informatie over de jongeren. Graag ontvangen we de informatie voor 15 augustus 2008.

Alle gegevens worden ondergebracht in het districts bureau van politie in Almere en ter plekke bestudeerd door de onderzoekers. De informatie wordt geanonimiseerd verwerkt in een rapportage. Nadien worden de gegevens teruggegeven aan de instanties dan wel vernietigd. Over het moment waarop de uitkomsten worden gepresenteerd, zult u tijdig geïnformeerd worden.

Het spreekt voor zich dat de uiteindelijke opbrengsten van dit onderzoek afhankelijk zijn van de medewerkingsbereidheid van uw organisatie. Ik hoop daarom van harte dat u uw medewerking wilt verlenen. Mocht u nog vragen en/of opmerkingen hebben, dan kunt u zich wenden tot mevr. S. Mehlbaum, criminoloog politie Flevoland (tel. 06-21699425)

Hoogachtend (mede namens officier van Justitie P. Berden en districtschef H. Lesscher),

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Jorritsma – Lebbink'. The signature is written in a cursive style with a long horizontal line underneath.

A. Jorritsma – Lebbink
Burgemeester van Almere

Eerder verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgen problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Zie voor meer informatie over de uitgaven in deze reeks: www.beke.nl

Straatroven komen niet alleen voor in de grote steden, ook in middelgrote gemeenten als Almere is het inmiddels een bekend verschijnsel geworden. Diefstal met geweld, kortweg straatroof genoemd, is een ernstig strafbaar feit waar een forse gevangenisstraf op staat. De impact van een straatroof op het slachtoffer kan zeer groot zijn, zeker als de straatrovers veel geweld gebruiken om de buit te verkrijgen. Vanuit politieregio Flevoland is de vraag gesteld naar de kenmerken en achtergronden van de straatroofincidenten, de slachtoffers en de straatrovers. In dit onderzoek komen onder meer de volgende vragen aan de orde: wanneer en waar vinden de straatroven plaats, wat is het geslacht en de leeftijd van de slachtoffers en wat is de buit? Met betrekking tot de straatrovers gaat het om vragen als: wat is hun leeftijd, welke etnische achtergrond hebben zij, maken zij deel uit van criminele netwerken en wat zijn hun psychosociale achtergronden? Er is gebruik gemaakt van zowel politie- en justitiegegevens als dossierinformatie over de straatrovers van verschillende instanties in Almere. Uit dit onderzoek, dat Bureau Beke in nauwe samenwerking met politie Flevoland heeft uitgevoerd, blijkt dat er van elkaar te onderscheiden delict-, slachtoffer- en daderprofielen zijn te construeren. In de aanpak van de problematiek rond straatroven in Almere zou met die verscheidenheid rekening moeten worden gehouden. Het is daarbij belangrijk dat de instanties een goede informatiepositie verkrijgen, bereid zijn met elkaar gegevens te delen teneinde op een adequate wijze invulling te geven aan preventieve en repressieve maatregelen.